

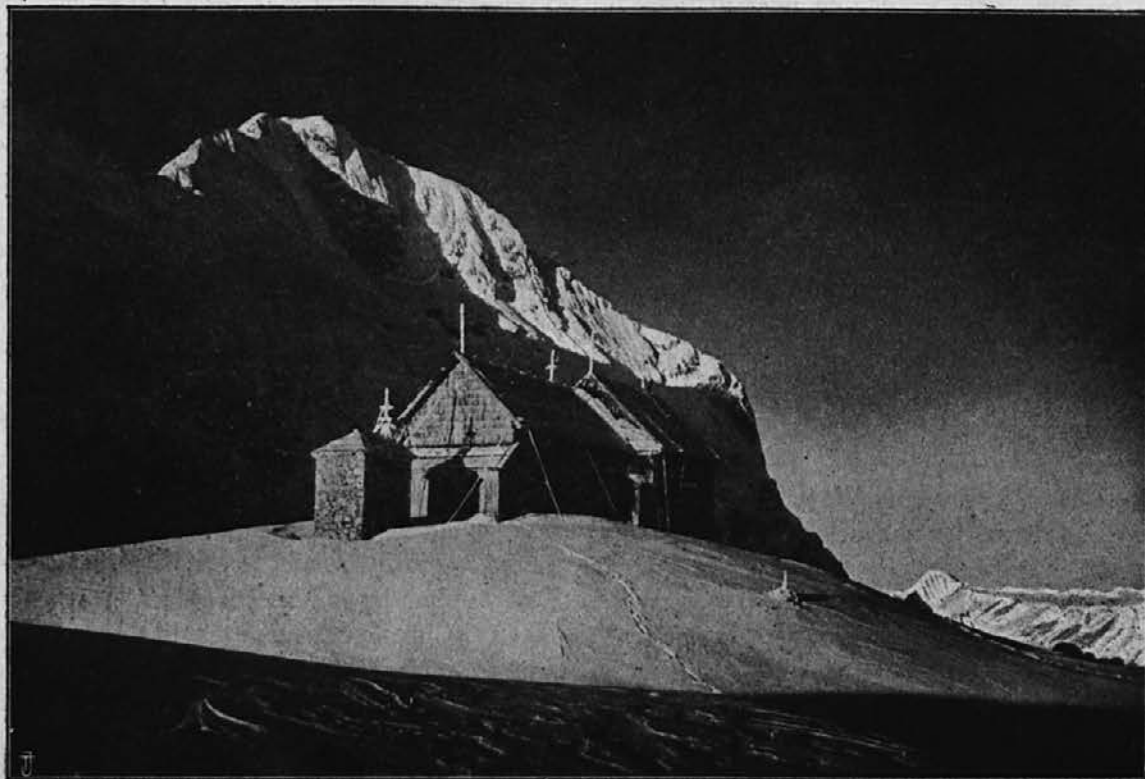
MLADIKA

DRUŽINSKI LIST S PODOBAMI

Štev. 7.

1924

Letnik V.

Božično jutro na Kredarici.

Fot. dr. St. Tomišek.

Zadnja na grmadi.

Zgodovinska povest. — Fr. Jaklič.

9. Krvavi sodnik na novem sledu.

Cesarski sodnik Jurij Gottscheer je skrbno pripravljaval gradivo za glavno razpravo v »maleficni« zadevi zaprtih čarovnic. Studiral je akte. Ogledal si je vsestransko ovadbe. S poizvedovanjem je odstranil iz njih nejasnosti in dvomljivosti, jih izpopolnil s ponovnimi izjavami ovaditeljev. Sestavil si je vsa vprašanja, katera bo stavil obdolženkam in pričam, da bo tem laže dognal zločin. Iz večletne skušnje je spoznal, da so zločinstveni slučajji čarovništva najtežavnejši. Navadne slučaje, kakor umore, rop, tatvino, je pač lahko načeti, ko imaš pred seboj odkrito izvršen zločin in zločinca, dostikrat tudi trdne priče, a vrhu tega zločinec z večjim ali manjšim kesanjem vse prizna. Tu soditi je lahka stvar in ni nič zanimivega. Toda zločincem, ki se ukvarjajo s čarovništvom, je teže

priti do živega. Zločin je narejen, priče so tukaj, ki so zločin opazile, toda zločinca ni nikjer. Zločini se ponavljajo, postajajo večji in pogostejši. Končno postaja sumnja vedno močnejša, zločince primejo, toda nihče ne more pričati. Treba je največje bistrčnosti, da je osumljenca možno obdolžiti, in sicer tako, da je mogoče postopati proti njemu in ga prisiliti, da naposled zločin prizna.

Zločinec čarovnik je najbolj zakrknjen. Vedno taji, zaklinja svojo nedolžnost pri peklju in nebesih, dokler mu more migati jezik. Šele potem vse prizna in se vda, ko vidi, da zanj ni druge rešitve.

Jurij Gottscheer je bil na glasu kot izboren poznavalec čarovništva. Po dolgoletnih skušnjah je spoznal bistvena hudodelstva čarovnic in vrh tega je s posebnim zanimanjem zasledoval razne znamenite razprave o teh stvareh tudi drugod. Bil je osebno

prepričan, da ni bolj trdovratnih hudodelcev, večjih škodljivcev ter groznejših skrunilcev najsvetejših stvari, kakor so čarovniške osebe. V zavesti, da vrši veliko dobro delo, ako zatira škodljivce vere in države, žalivce Boga, ako spravlja s sveta zaveznike satanove, ni zanemaril nobenega sredstva in mu ni bilo žal nobenega truda, da je uničil čarovniško osebo, ki mu jo je dala Previdnost v roke.

Pač je čital ona znamenita dela, ki so bičala brezsrčno trpinčenje in morjenje čarovništva obdolženih oseb ter odkrivala krivičnost postav, ki so to dovoljevale. Toda Jurij Gottscheer je imel o tem lastno sodbo. Prepričan je bil, da so osebe, ki so pisale take knjige, same vdane čarovništvu. Knjige pišejo po hudičevem nasvetu, da bi modrim ljudem zmešale glavo, in nimajo drugega namena, kakor onemogočiti preganjanje čarovništva.

»Meni naj bi jih dali v roke!«

Tako je zagrozil Gottscheer, ako je kdaj nanesel pogovor na take reči.

Vsekako je stari sodnik užival nekako slast, ko se je bavil s čarovniško zadevo, in komaj čakal trenutka, da bo dal zadoščenje pravici in svojemu osebnemu čuvstvu.

Poseben slučaj, tako je menil sodnik, mu je odkril poglavarja čarovniške zadruga v ribniški dolini. Iz razširjenosti čarovniškega hudodelstva, s katerim se je bavilo krvavo sodišče leto za letom v tem kraju, se je moralo sklepati, da uganjajo ta zločin osebe, ki se znajo skrivati in imajo na ljudi velik vpliv, da se jih čimdalje več ujame v njihove mreže.

Sodnika je bilo osupnilo, da se je beneficijata od Nove Štifte zavzemal za milostno obsodbo zaprtih coprníc. Presenečen je bil, ko mu je bil odurno zagнал v obraz: Morilec! A končno, ko na lovu ni mogel zadeti nobene živali in ko je beneficijata izgínil, se je sodniku posvetilo:

»Ta je! Ta pravi je! Coprník je!«

In od tedaj je imel polno glavo. Sumnja je postajala močnejša in močnejša. Zakaj se izpostavlja za zločinke? Zakaj se zanima zanje?

»Njegove sol! Hahaha! Njihov poglavar je! On jih vodi! Kako predrzno je nastopil! Rešiti jih hoče, osvoboditi jih! Pa je bil premalo oprezen! O, ni poznal Gottscheerjevega bistrega vida! Na svojo suknjo se je zanesel! Z njo me je hotel zaslepiti. Hahaha! Pa ti ni uspelo, ljubi moj beneficijata, zaveznik hudičev in poglavar njegovih ljubíc. Jaz sem te spoznal in dobiti te moram! To bodo najlepši trenutki mojega življenja, ko te bom imel pred seboj, ko bom mehčal tvojo zakrknjenost, ko bodo iz tvojih ust prihajala priznanja o zločinih, ko boš rad ali nerad izdal vso zalego! Vse bom polovil, vse spravil v kraj! In potem prideš ti na vrsto, ti, hudičev služabnik v obleki božjega hlapca. Takrat bom že naročil, da ti rabelj ne prizanese, da ne odneseš s seboj nobene skrivnosti! Usmiljenega

srca sem, kar je vsem znano, in mehek kot blato na kolniku. Toda takrat bom srce obdal z oklepom, da se ne bo genilo in se niti najmanjša solzica ne bo smela opaziti v mojem očesu. Vesel bom, ko te bom videl goreti na grmadi.

Do zadnjega trenutka bom vztrajal ondi, naj še tako smrdi po peklú. Do zadnjega trenutka bom ondi, pred mojimi očmi mora veter raznesti tvoj pepel na vse strani. Tako bo! To bodo nebeški trenutki! To bo moje zadoščenje! Hahaha! Tako ovenčam svoje delo! Viktorija!«

Nepopisno zadovoljen je bil ob teh mislih. Kar pomladil se je bil. Hitreje se mu je pretakala kri in veselje mu je odsevalo iz oči. Za zaprte coprnice se ni več toliko zanimal. Imel je že vse zbrano in vprašanja, katera jim bo stavil, sestavljena. Tembolj je pa kazal zanimanje za gospoda beneficijata od Nove Štifte. Poizvedoval je o njegovem življenju in navedah, s čim se bavi izven službe, s kom občuje, kaj govori. Njegova radovednost se je zdela celo pisarju nenavadna. Vprašal je gospoda Mordachsa, ako je opazil na »starem« veliko izpremembo.

Taje napravil na čelu neko znamenje, iz katerega je spoznal pisar, da se boji za njegovo zdravje.

Toda sodniku še ni bilo dovolj, ko je poizvedel vse o novoštiftarskem beneficijatu, kar so sploh ljudje vedeli. Izvedel je tudi, kaj je počel tam v Dobrépoljah in gori na Blokah, kjer je služboval prej. Vesti, ki jih je dobil, so le okrepile njegovo sumnjo, ki se je izprevergla v trdno prepričanje, da Mihael Lamut ni samo beneficijata pri Novi Štifti, temveč uživa tudi hudičev beneficij na Kleku.

In tak zločinec naj ostane nekaznovan?

Ko je gospod sodnik naredil načrt, kako si da sumnjo, da je Novoštiftar coprník, potrditi od coprníc, ki ga gotovo poznajo iz svojih nočnih sestankov, se je smehljaj. To bodo pač priče, katerim nihče ne bo mogel oporekati, najmanj pa coprniški poglavar sam. Te ga bodo morale izdati in potem mu nobeno izvijanje ne bo nič pomagalo.

»Gottscheer bo slekel beneficijatu duhovsko suknjo in bo ljudem pokazal ostudnega coprnika. Hahaha!«

»Samo Gottscheer zna kaj takega! Da! Jurij Gottscheer, ki ni zastoj cesarski krvavi sodnik!«

V teh samogovorih ga je neprijetno prekinilo prijazno pisano vabilo gospoda grofa Trilleka, ki je povabil vse gospode od visoke sodnije na gostíjo, ki jo pripravi na čast cesarskemu sodniku in pa v slovo odhajajočim častnikom.

Vabila gospod cesarski sodnik ni mogel odkloniti. Toda pismo je vrgel nejevoljno po mizi in »zklíknil:

»Zopet nekaj ur izgubljenih! Naj me v miru puste s svojimi zabavami in pojedinami. Svojat lahkožival!«

Janez Baptista Ravnik je ostrmel vpricho nečuvenga izbruha nejevolje, ki je po njegovem, sicer nemerodajnem mnenju bila čisto neumestna.

»Na pojedino biti povabljen in biti jezen? In po vrhu še žaliti gostitelja?«

Nak! To pa ni šlo v glavo Baptisti, ki je pogledal Mordachsa, češ, kaj on misli,

Ta je naredil za hrptom »staremu« zopet neko znamenje, ne baš laskavo za gospoda sodnika. Ponižno je izrazil svoje mnenje, da ne bodo nič zamudili in tudi nobena nesreča ni, ako bo hudič še kakšen dan čakal na coprnice, ki mu itak ne odidejo.

Gospod sodnik ni postal nič boljše volje, ko je spoznal, kako je njegovo stališče v tej stvari osamljeno. To je pokazal tudi napram gospodu državnemu pravdniku, rekši:

»Gospod tovariš,« — tako ga je nazival vselej, kadar mu ni bilo kaj všeč, — »mi nismo prišli na pojedine. Najprej delo, potem v imenu božjem še zabava.«

»Ako Vi ne pojčete, tudi nihče drugi ne pojde. Grof naj nas drugič pride vprašat, kdaj nas sme povabiti.«

Sodnik ga je grdo pogledal.

»Kaj? Splaknite strup raz jezik! Nisem rekel, da ne gremo. Grof je naš gostitelj in na mojo vero: že dolgo nisem spal na tako mehki pernici in vino ima dobro; tudi gnjat prav lepo diši. Sedaj veste!«

Mordachs se je nasmehnil, a »stari« je ropotal dalje o ljudeh, ki nimajo nobenega čuta dolžnosti za delo, ki samo jedo in pijo ter se zabavajo. Končno je pobral list in še enkrat prečital povabilo in dodal:

»Naj bo še enkrat! Potem pa nikamor več, dokler niso končane obravnave.«

Baptista Ravnik se je zadovoljno oddahnil, ko je bil sklep z merodajnega mesta razglašen. Je bil pa lahko zadovoljen, saj pisarji, četudi od krvave sodnije, niso imeli zlepa pristopa h grofovskemu obedu.

Sodnik je postal čemerem. Naenkrat je bil moten v svojem najljubšem premišljevanju in se je moral pripravljati za obed. V duhu je že imel beneficijata na tezalnici in premišljal, kakšno vprašanje bi mu zastavil, da bi izvlekel iz njega še več coprniških tajnosti, kakor jih je imel priliko izvedeti že doslej. Sedaj se je pa moral baviti s svojo obleko, ki je morala biti lepo očiščena in zravnana in široki ovratnik pravilno naguban. Za vse to je moral skrbeti zdaj sam, ko ni imel žene s seboj. Na pisarja, ki pravzaprav ni vedel, kaj se pravi biti dostojno oblečen, se ni mogel zanesti, razen ako se hoče izpostaviti zasmehljivemu opazovanju plemenitih gospe. Te pač niso imele povoda namigavati si, ko so videle starega gospoda. Od vlasulje do nizkih čevljev, od širokega ovratnika do belih nogavic in pentelj ob mečih, vse je bilo tako, kakor je zahtevala tedanja šega gospodskih slojev, ki so posnemali francoski okus.

Cesarski sodnik pa tudi ni bil kakšen čmerikav dedec, ko je prišel v viteško dvorano, kjer se je shajala povabljenega gospoda. Živahen in dovtipen je bil, ko je dvoril gopem, in nič manj gibčen od mlajših gospodov, ko se je sklanjal, da pritisne poljubljal na žensko roko.

Baharije častnikov je zavračeval z zbadljivimi opazkami. S plemenitaši je občeval kakor s sebi enakimi, z naglasom dobrohotnega pokrovitelja, kakor je pristojalo častitljivemu sodniku, ki je čestokrat odločeval o usodi človekovi.

Natančno ob določeni uri je prišla častita duhovščina pod vodstvom milostljivega gospoda arhidijakona.

Gospod arhidijakon bi bil neudeležbo lahko opravičil s starostjo, toda, ker je vedel, da ne bo tako odlična družba, v kateri so zastopniki plemstva, sodišča in vojaštva, samo obedovala, temveč tudi pretresavala zanimive stvari o vojni in načrtih dvora, pa tudi o dogodkih v Ljubljani in o znamenitih osebah, je šel. In dobro je tudi, da more človek nekoliko utešiti svojo radovednost, ki postaja s starostjo čimdalje večja.

Dasi je bila napovedana ura že odbila, še ni bilo dano znamenje za obed. V gručah so se živahno razgovarjali ali pa so šetali po prostorni dvorani. Samo Janez Baptista Ravnik se je naslanjal ob oknu, ne vedoč, komu bi se pridružil in kaj bi počel. Ogledovati je začel orožje in slike na stenah, stukature na stropu ter bogato pohištvo.

Gospod Trillek se je vselej nekam vznemirjen ozrl v vrata, ako je kdo prišel, in potem preletel z očmi dvorano, kakor bi prešteval goste ali koga iskal.

Naposled stopi k arhidijakonu in vpraša po gospodu od Nove Štifte.

Arhidijakon je skomizgnil in dejal:

»Ni nobenega vzroka, da bi zaradi enega zamudnika vsa visokorodna družba bila morda vznevoljena. Neprijetno mi je, ker je moj sobrat. Ukazujte, gospod grof!«

»Prečastni! Vi me boste opravičili!« se je priklonil gospod grof. »Zelo sem Vam hvaležen!«

Nato je bilo dano znamenje za pričetek obeda.

Gospoda je bila posajena na določena mesta, po vrstli, kakor je velevala čast in ugled posameznikov.

Takrat je še bila krščanska navada, da so po hišah plemstva, po krvi ali duhu, molili pred obedom. Grajski kaplan, gospod Jožef, je glasno molil svoj dolžni »oremus«. Vsa družba je posluhnila, molila in zajela šele, ko je visokorodna gospa grofinja želela vsem: »Bog blagoslovi!« in namignila strežajem.

Stol med vikarjem in kaplanom, gospodom Janezom, je ostal prazen. Pripravljen je bil za gospoda beneficijata od Nove Štifte. Istotako ga je čakalo jedilno orodje na mizi, da brez čakanja zajme, ko pride.

»Bog vé, kot sitnari,« je omenil vikar Jurij, ki ni mogel pozabiti, da ga je beneficijata okrulil, proti sosedu kaplanu onkraj praznega stola. »Tukaj naj bi nam bil zgled! Pa ima samo jezik!«

Sodnik je imel tudi beneficijata v mislih. Med pripravami za pojedino je bil beneficijata pustil v nemar. Bil je tudi preveč zaposlen s pogovorom na vse strani, da bi se mu beneficijata prikazal pred duševnimi očmi. Šele poizvedovanje, zakaj se je čakalo z obedom, in prazno mesto pri mizi, ga je spomnilo nanj. Ko je med obedom ponehala živahnost pogovorov, mu je beneficijata stopil pred oči.

»Coprnik! Boji se me!« si je dejal cesarski sodnik. »Pa prideva že še skupaj! Tedaj boš videl!«

Predočil si je ves načrt, kolikor ga je bil že naredil za razkrinkanje coprnika, ki ga ukaže prijeti.

To premišljevanje mu je sladilo obed.

Še ni bila druga jed na mizi in so gostje iskajoč razgovora tipali od soseda do soseda, ne vedoč, kako in o čem bi začeli, ko je strežaj prinesel list v dvorano in ga izročil gostitelju z naznanilom:

»Od gospoda beneficijata od Nove štifte.«

»Strahopetec!« je siknil predse sodnik in se v duhu vseeno zveselil:

»Zmaga, četudi nad strahopetcem, je vendar — le zmaga.«

Grof je pismo odpečatal in ga naglo preletel z očmi.

»Ali je gospod zblaznel, ali je tako zloben!« je vzkliknil ogorčen. »Ne razumem ga!«

Bral je še enkrat.

»Ne pride, in kako nečuvno žali.«

»Kaj je? Žalitev? Kdo je predrznež?« se je čulo okoli grofa.

»Poslušajte!«

Grof je bral, preskočivši naslov:

»Vaše prijazno vabilo sem prejel. Zelo visoko čislam Vaše Visokorodje kakor tudi vse plemenite gospe in gospode, ki so zbrani pri gostoljubni mizi Vašega Visokorodja. Veliko čast ste izkazali najponižnejšemu služabniku Vašega Visokorodja, ki se pa, žal, vabilu ne more odzvati. Moja vest in čast katoliškega duhovnika mi brani, sedeti danes pri mizi Vašega Visokorodja, kjer po mnenju podpisanega ni mesta katoliškemu duhovniku; pač pa naj sede poleg morilca — rabelj!«

Gospe so vrisnile pri zadnjih besedah, da se ni nič več razumelo. Ogorčeni vzkliki so leteli vse vprek.

»Nečuvno! Taka žalitev! Kaj pa hoče ta človek?«

Duhovniki so se plaho spogledovali, tembolj ogorčeni so bili vojaki. Stotnik je vpil:

»Kje je ta nesramnež? Povejte mi, da ga sasakani!« Vstal je in segel po palašu.

»Meni se zdi, da je zblaznel,« je povzel glasno gostitelj. »Brez povoda žalil!«

Pogledal je duhovnike in vprašal gospoda arhidijakona:

»Kaj pa Vi mislite, prečastni? Ali smo zaslužili žalitev?«

Arhidijakon je sklenil pred seboj roke in odgovoril:

»Bedak bedakasti! Burja je!«

»Lopov, ničvrednež! Zabavljač v talarju!«

To mu je bilo v odgovor.

»Poiščemo zadoščenja! Takoj! Takoj! Kje je?« Priženem ga v dvorano in ga treščim na kolena, da bo prosil odpuščanja. Ako ne, ga na mestu pobijem!« je rohnel častnik in si opasoval palaš. »Jaz ga naučim!«

Tedaj se je pa oglašil sodnik, ki je bil edini ostal miren.

»Gospoda, ne razburjajte se! Morilec sem jaz!«

»Kaj? ... Nečuvno! ... Taka obdolžitev!« je izbruhnulo, ko je minil trenutek začudenja.

»Da! Jaz sem morilec. Gospod beneficijata je mislil mene!«

»Ni mogoče! Tolika predrznost!«

»Tako je! Jaz sem tisti! In, gospoda, prosim, ne razburjajte se več. Žalitev je namenjena meni, cesarskemu sodniku, in nobenemu drugemu. Toda nisem razžaljen, ker nisem zadet. Poslušajte!«

»Čujmo!«

Omizje se je pomirilo in namesto ogorčenja se je pokazala radovednost. Strežaji so prinašali drugo jed, a sodnik je med splošnim molčanjem nadaljeval:

»Z gospodom beneficijatom sva v dvoboju!«

»Zanimivo!«

»V dvoboju so različni zamahi, tudi taki, da z njimi nasprotnika razorožimo ali presenetimo in potem izvedemo končni sunek. To je hotel izvesti moj častiti nasprotnik. Zato je izzival. Takoj Vam pojasnim najin spor.«

Gospod cesarski sodnik je na široko pripovedoval zgodbo, ki sta jo imela z beneficijatom, in je končno namignil na svoje sumnje.

Ob tej priliki je gospod arhidijakon odmajal z glavo, kar pa ni zmotilo sodnika, ki je začel naposled dokazovati, da so tudi coprniki v talarju. Izrazil je svoje prepričanje, da se beneficijata le zato poteguje za oprostitev coprnica, ker je njih somišljenik.

Glasovi začudenja so ga prekinili, a gospod arhidijakon je odmajal z glavo in rekel:

»Ni mogoče! Na napačnem sledu ste, gospod sodnik!«

»Bomo videli, prečastni! Star lovec se ne da premotiti še tako zmešanim skokom. Ne zgreši prave sledi. Gospod beneficijata bo čutil, ko preide njegov nasprotnik k napadu!«

Grožnja je zvenela iz sodnikovega glasu. Pravkar omenjeni pripetljaj ga je poživil. Vse njegove misli so

zopet prišle na predmet, s katerim se je bavil že nekaj dni.

Gospod arhidijakon je zaslutil nevarnost, ki je pretila sobratu. Zato je začel dokazovati gospodu sodniku, da je beneficijata zvalilo na pot le njegovo dobro srce, usmiljenje do preganjanih, tembolj, ker po njegovem naziranju ni coprnice in so torej prizadete osebe nedolžne.

Porogljiv smeh je hušknil sodniku čez obraz.

»Ni tako nedolžen! Jaz ga bom že razkril!«

Nekaj neprijetnega se je uleglo po dvorani. Živahnost se je umirila in le med sosedi so se razpletali razgovori.

Šelë vino je prineslo zopet življenje. Oživel je najprej ondi, kjer so sedeli častniki, in šlo potem polagoma naprej. Samo ondi, kjer so sedeli duhovniki, je bilo nekam mrtvo. Beseda ni imela nobenega vzleta več in vse kretneje so bile trudne.

V mislih so imeli beneficijata.

V vikarjevem srcu je vstala majhna škodoželjnost, kateri je dal duška z besedami, ki jih je spregovoril gospodu arhidijakonu.

»Sedaj pa ima! Sítnež, zabavljivi! Prav mu je!«

»Pozabite prepirček, ki ste ga imeli z njim, in mu odpustite; v smrtni nevarnosti je!«

Smrti mu vikar nikakor ni želel, nekoliko neprilik bi mu bil pa vendarle privoščil.

Duhovniki so čutili, da nekaj nejevolje, ki jo je povzročil beneficijata z žaljivim pismom, pada tudi nanje. Bili so pripravljani oditi takoj, ko je minil glavni del obeda.

»Odpustite mu! Naredil je v gorečnosti!« je rekel arhidijakon sodniku med poslavljanjem.

»Za slabo stvar! In to naj se mu odpusti?«

Slabe volje je odhajal gospod arhidijakon s svojimi gospodi. Ker se je bilo že stemnilo, so jih spremili služabniki s plamenicami do domačega praga.

Naslednjega jutra se je gospod usedel k mizi in pisal dolgo pismo beneficijatu pri Novi Štifti.

Najprvo ga je nameraval poklicati k sebi, da ga opozori na nevarnost, v kateri se nahaja, in mu resno predoči neolikanost njegovega ravnanja, s katerim se je pokazal v kaj slabi luči, ki pada tudi na njegove sobrate. Končno se je odločil, da naredi to pismo, ker se mu tako pogreški laže vtaknejo v oči in jih bo gotovo mirneje bral kakor bi jih poslušal. Zdelo se mu je tudi, da je bolje zanj, ako se ne pokaže v Ribnici, dokler se zadeva nekoliko ne pozabi. In istočasno, ko je zapuščala vojaška komisija Ribnico in jezdila v Kočevje po svojih poslih, je nesel hlapec pismo k Novi Štifti.

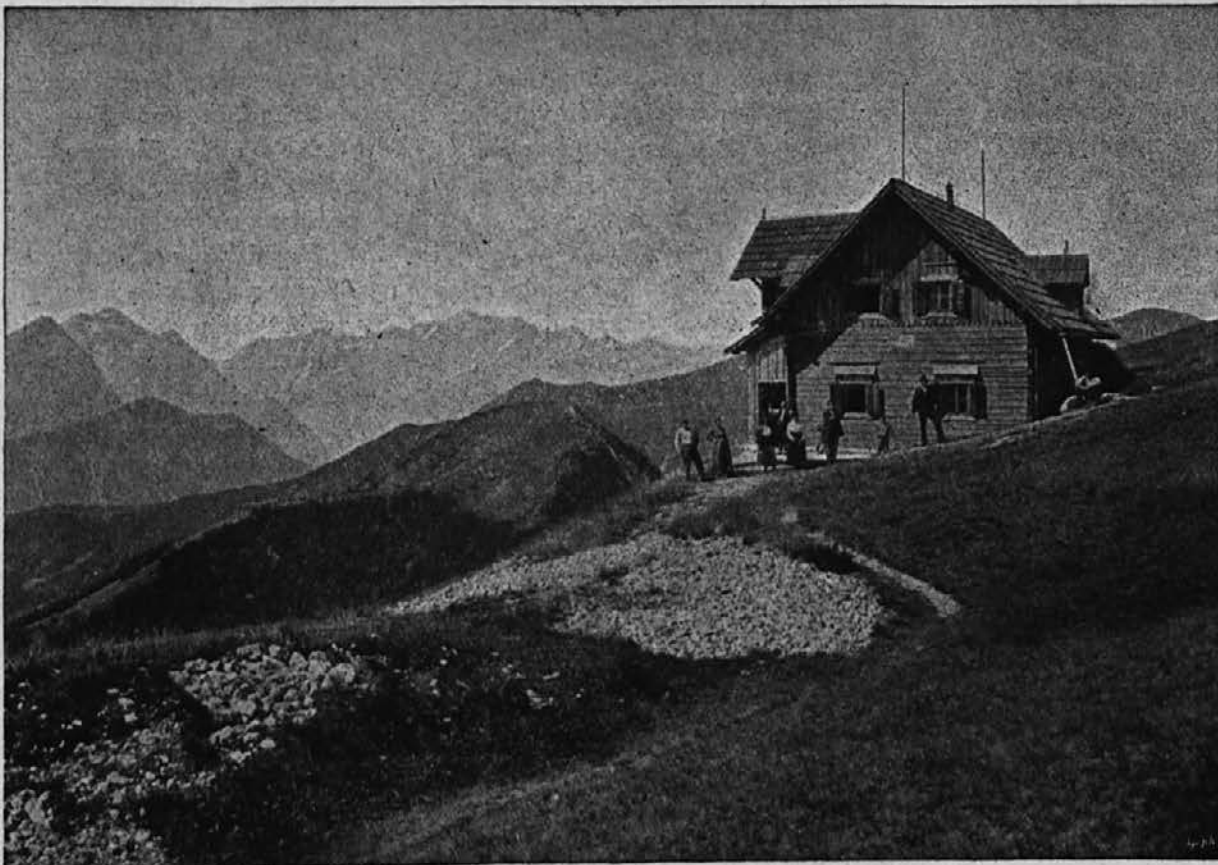
Ko je beneficijata bral in prebral arhidijakov nasvet, da bi bilo najbolje, ako izgine iz kraja, vsaj dokler je krvavi sodnik z rabliem v Ribnici, tedaj je vzkljknil:

»Nikdar! Nikdar! Miha Lamut se ne umakne! Miha ni mutasti pes! Miha ostane tukaj!«

To je izrekel odločno in z veliko nejevoljo odložil pisno z očetovskimi nasveti in opomini.

»Ne! Ne! Ne! Tukaj ostanem!«

In si je nadalje ubijal glavo, kako bi iztrgal nedolžne iz krvnikovih krempljev. (Dalje prihodnjič.)

Kadilnikova koča na Golici.

Pravljica o carju Saltánu,

o sinu njegovem, slavnem in mogočnem junaku, knezu Gvidónu Saltánoviču, in o prekrasni caričini Labodici.

Spesnil A. S. Puškin. — Poslovenil Debeljak Tine.

III.

Knez spet hodí k bregu morja,
nepremično zre v obzorja.
Glej, povrñ valov voda
labodica privesla.

»O, zdravstvuj mi, knez prekrasni!
Kaj si mrk kot dan nejasni?
Kaj s skrbjo te žalosti?«
labodica mu veli.

Bolno knez v odgovor reče:
»Žalost — dolgčas mene peče,
čudno čudo mi srce
vedeti želi. O kje

jelka v gozdu je, pod njo pa
čudno živa res, kako pa,
veverica: poje
in oreške gloje,
takih ne, kot jih poznamo,
so lupine — zlato samo,
jedra — dragi biseri.

So nekje, ker ljud golčiči.
Knezu reče labodica:

»Kar golčijo, je resniča,
dobro vem za čudo to.
Duša moja, pusti to
in ne skrbi: rada svoje
dam moči v koristi tvoje.«

Z dušo potolaženo
šel je knez domov nato.
Dvor prestopil je široki,
kar ob jelki je visoki
videl veverico — o:
trla orehe je — zlato,
bisere iz njih jemala,
zlate si lupine brala
in na kup jih dévala,
žvižgajoče pevala.

Knez je kot iz uma bil,
»Hvala, Bog, ti,« je zavpil.
»Labodica, hej, Bog v nebi
naj veselja da i tebi!«

Veverici knez Gvidon
zgradil je kristalni dom;
k njemu pa postavi straže,
a pisarju še ukaže
gledati, da dobi v last
on — zlato, žival pa — čast.

Veter morje razigrava
jadrnico podvzdigava,
da beži iz vala v val

na napetih jadrnih v dalj
ob otoku skalovitem
in ob mestu slikovitem.
Zdaj topove zapale
ladjici v pristan vele.

Ko izkrcajo se gosti —
k n e z G v i d o n jih kliče v gosti,
jih nasiti, napoji,
naj odgovore, veli:

»Kakšne vaše so kupčije.
in kam zdaj vas pot zavije?«
Potniki reko nato:

»Mi obšli smo zemljo vso,
trgovali smo po sveti
s konji, donskimi žrebeti,
a pošel je zdaj nam čas,
dolga pot še čaka nas
mimo óstrova Bujana
v carstvo slavnega Saltana.«

Knez nato je rekel jim:

»Gostje, dobro pot želim
vam na morju, oceanu.
Carju slavnemu Saltanu
sporočite: knez Gvidon,
da pošilja mu poklon.«

Gostje so se poklonili,
šli in se na pot spustili.
K morju knez, a tam labod,
glej, že ziblje se vrh vod.
Prosi knez, ker duša umira,
k njim ga vleče vse in tira.
Labodica ga nato
je obrizgala z vodo.
In knez v m u h o spremeni se
pod nebo zletí, spusti se
med nebesi in vodo
v ladjo in se skrije — v njo.

Veter radostno šumi,
ladja radostno beži
mimo óstrova Bujana
v carstvo slavnega Saltana.
Zazeléna, glej, obal
tam že vidi se iz dalj.
So na breg stopili gosti —
c a r S a l t a n jih kliče v gosti
in za njimi v dvor svetel
drznež naš je sfrfotal.

V zlatem siju sred prostrane
car Saltan sedi dvorane,
s krono biserno v laseh,

s težko mislijo v očeh.

A predica s kuharico,
s staro taščo Babarico
krog njega sede trdo,
z zlobnimi obrvmi zró.
K mizi velel sestí car je
in je spraševal mornarje:

»O gospoda, gostje vi,
kod ste pluli? Dolgo li?
Je za morjem dobro? Hudo?
Je kje kako novo čudo?«
Potniki reko nato:

»Mi obšli smo zemljo vso,
ne živi se v svetu hudo,
v njem pa kakšno, glej, je čudo:
Otok sred morja leži,
mesto ti na njem stoji
z zlatoglavimi domovi
in s palačami, vrtovi.

V dvorcu jelka spe v nebo,
dom kristalni je pod njo,
v njem pa krotka veverica,
o, in kakšna premetnica:
pesmi ves čas poje
in oreške gloje,

takih ne kot jih poznamo,
so lupine — zlato samo,
jedra — dragi biseri;
služinčad pa streže ji
streže ji z uslugo razno,
a blagajnik mora pazno
paziti na njeno last.
Vojska ji skazuje čast.
Novec iz lupin se kuje,
v svetu vsem se z njim kupčuje.
Deklice pa bisere
sipljejo v zakladnice.

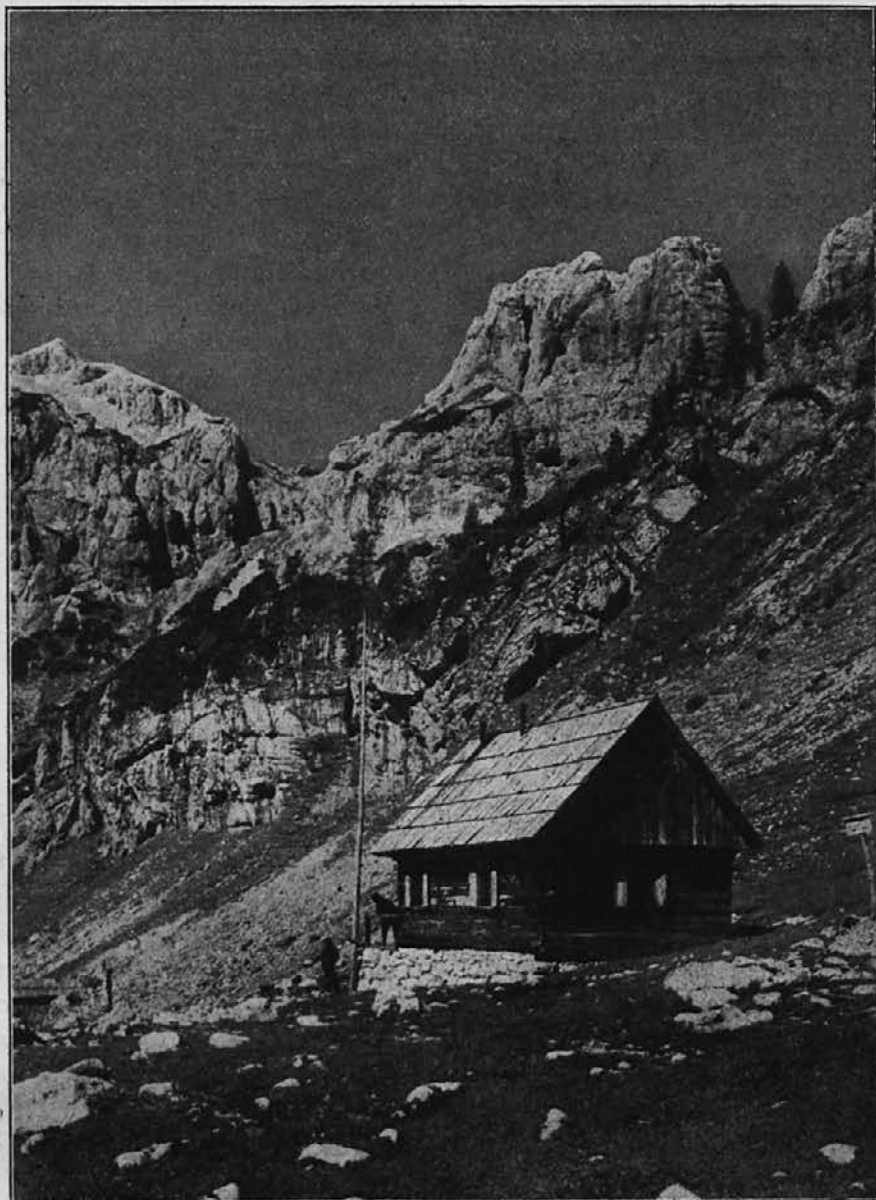
V mestu tem so vsi gospodi,
bajt ni, dvori so pavsodi.
V njem stoluje knez Gvidon,
ki pošilja ti poklon.«

Car Saltan se temu čudi:
»Če me preje smrt ne zgrudi,
otok ta bom poiskal
in Gvidona obiskal.«
A predica s kuharico,
s staro taščo Babarico
ga nikako ne puste
otok gledat na morje.
S tiha carju nasmejala

se predica je, dejala:
 »Kje je čudo v tem? Ga ni.
 Kamenček žival z zobmi
 grize: zlato razmetava,
 biser v nedra zagrebava.
 S tem ne čara se um naš,
 pa če res je, ali laž.
 V svetu čudo je vse huje:
 v burji morje se vzdiguje,
 zakipi in zabučí
 in v pust breg se zaleti,
 v šumnem se razlije begu
 in pojavi se na bregu
 v ščitih, ki gore kot kri,
 mladcev trideset in tri.
 Vsi junaki neugnani,
 mladci lepo oblikovani,
 ravni vsi — res lep izbor,
 z njimi striček Črnomor.
 To je čudo, čudo vzhično,
 bogme rečem, da resnično!«
 Gostje umni vsi molče,
 spreti z njo se ne žele.
 Čudu temu car se čudi,
 knez pa besno se razhudi,
 zabrenči in hip nato
 teto piči v levo oko.
 Je predica pobledela,
 »Joj!« takoj je omedlela.
 »Lovi, lovi!« vse kriči,
 »daj jo muho, daj, ubij!
 Čakaj, zdaj za hip postane —
 udari!« — knez pa v okno plane
 in čez morje spet v svoj kraj
 mirno odleti nazaj.

IV.

Knez spet hodi k bregu morja
 nepremično zre v obzorja.
 Glej, po vrh valov voda
 labodica privesla:
 »O zdravstvuj mi, knez prekrasni!
 Kaj si mrk ko dan nejasni?
 Kaj s skrbjo te žalosti?«
 labodica mu veli.
 Knez Gvidón v odgovor reče:
 »Žalost, dolgčas mene peče —
 čudno čudo želel bi,
 da v deželi se zgodi.«
 »Kak se čudo imenuje?«
 »Kje vzburljivo se vzdiguje
 ocean, ki zabučí
 in v pust breg se zaleti,
 se razpljuska v šumnem begu
 in pojavi se na bregu
 mladcev trideset in tri —
 s ščitov zlatih jim gori.

Vodnikova koča na Velem polju.

Vsi — neugnani velikani,
 vsi lepo oblikovani,
 ravni vsi — res lep izbor,
 z njimi striček Črnomor?
 Knezu ptica govori:
 »Kaj, to knez te žalosti?
 Ne žaluj mi, srcece,
 labodica vé za vse.
 Glej, saj morski ti heroji
 vsi so rodni bratje moji.
 Pojdi, naj te ne skrbi:
 čakaj bratov mi v gosti!«
 Knez gre, zabil je na boli,
 sede v stolp in v morje doli
 gleda, gleda, kar hip ta
 zgiblje voda se morja:
 v šumnem se razpljuska begu
 in ostavi v tem na bregu
 mladcev trideset in tri —

s ščitov zlatih jim gori,
 V parih stopajo počasi
 in bleščeč se sivolasi
 striček pred junaki gre,
 v mesto h knezu jih vede.
 S stolpa knez Gvidón zbeži mi,
 gostom tem nasprot hiti mi;
 narod zbira se vesel.
 Striček pa je knezu del:
 »Labodica nas poslala
 k tebi je in ukazala,
 mesto da ohranimo
 in ga s stražo branimo.
 Dvigali od zdaj na novo
 mi vsak dan se zagotovo
 bomo iz pomorskih pen
 v stražo teh visokih sten.
 V kratkem zopet sem dospemo,
 čas je zdaj, da v morje gremo:

zemlje zrak preveč teži.«
In domov so vsi odšli.

Veter morje razigrava,
jadrnico podvzdigava,
da beži iz vala v val
ob napetih jadrnih v dalj
ob potoku skalovitem
in ob mestu slikovitem,
Zdaj topovi zaigrme,
ladjici v pristan vele,
In izkrcajo se gosti,
knez Gvidon jih kliče v gosti,
jih nasiti, napoji,
naj odgovore, veli:

»Kakšne vaše so kupčije?
Kam zdaj vaša pot zavije?«
Potniki nato reko:

»Mi obšli smo zemljo vso,
trgovali z jeklovino,
srebrnino in zlatnino.
A pošel je zdaj nam čas,
dolga pot še čaka nas
mimo ostrova Bujana
v carstvo slavnega Saltana.«

Knez nato je rekel jim:
»Gostje, dobro pot želim
vam na širnem oceanu,
carju slavnemu Saltanu
pa recite: knez Gvidón
ti pošilja svoj poklon.«

Gostje so se poslovili,
šli in se na pot spustili,
K morju knez — a tam labod,
glej, že ziblje se vrh vod.
Toži knez, kako trepeče
v duši, ker domov ga vleče.
Ona zopet ga nato
je obrizgala z vodo.
O, in grozno se manjšaje,
knez postal o b a d tedaj je.
Zabrnel je preko vod
in dohitel v morju brod.
Spustil se izpod nebes
in zaril se v špranjast les.

Veter radostno šumi,
ladja radostno beži

mimo ostrova Bujana
v carstvo slavnega Saltana.
Zazelena, glej, obal
vidi tam se že iz dalj.
Že na breg prišli so gosti,
car Saltan jih kliče v gosti
in za njimi v dvor svetel
drznež naš je srfotal.
V zlatem blesku sred prostrane
car Saltan sedi dvorane,
s krono biserno v laseh,
s težko mislijo v očeh.
A predica s kuharico,
s staro taščo Babarico
krog njege sede vse tri,
vanj zro s štirimi očmi.
K mizi velel sesti car je
in je spraševal mornarje:
»O gospodje, gostje vi,
kje ste pluli, dolgo li?
Je za morjem dobro, hudo?
Je kje kako novo čudo?«
Pomorščaki pa reko:
»Mi obšli smo zemljo vso,
Ne živi se v svetu hudo,
v njem pa novo, glej, je čudo:
Otok sred morja leži,
mesto pa na njem stoji,
vsak dan čuda tam gode se,
vsak dan vzburja tam morje se:
zakipi in zabuči,
v pusti breg se zaleti,
se razpljuska v hitrem begu
in ostavi v tem na bregu
mladcev trideset in tri —
s ščitov zlatih jim gori.
Vsi neugnani velikani,
vsi lepo oblikovani,
ravni vsi — res lep izbor.
Stari striček Črnemor
z njimi vred iz morja hodi
in po dva in dva jih vodi,
da otok ohranijo
in ga s stražo branijo.
Straže ni nikjer zvestejše,
bolj prilične in hrabrejše.

Tu stoluje knez Gvidon,
ki pošilja ti poklon.«
Car Saltan se čudom divil:
»Če bom še kaj časa živel,
otok ta bom poiskal
in Gvidona obiskal.«
Kuharica in predica
in pa... pa... no — Babarica
nasmehlja se, govori:
»Kaj, to čudo se vam zdi:
inladci z morja hodijo
in kot straža blodijo?
Morda lažejo ljudem,
čuda jaz ne vidim v tem.
V svetu čudo kje godi se?
Glej, med nami govori se,
da caričina živi,
človek zrl bi jo vse dni:
božjo luč za dne stemnuje,
zemljo v noči razsvetljuje,
mesec ji v laseh blesti,
zvezda v čelu ji gori,
veličastnega nastopa
kot pavica se prestopa
in tak sladko govori
kot da potok žubori.
Govori se in če res je,
o, to čudo vseh čudes je.«
Gostje umni vsi molče,
spreti z njo se ne žele.
Čudo to vse občuduje,
carjevič le se huduje,
vendar pa ne oslepi
stari materi oči.
Le nad njo brenče ji prede,
prav na nos se ji usede,
vanj se vbode ji heroj:
pik zateče ji takoj.
Spet drvi vse sem in tja mi:
»Pomagajte, za boga mi!
Stražniki, lovite ga!
Bijte, zadavite ga!
Čakaj, zdaj za hip obstane —
udari!« Knez pa v okno plane
in čez morje spet v svoj kraj
mirno poleti nazaj.

(Konec prihodnjic.)

V juliju.

Iz poljan soparica puhti,
tropski komarjev nad močvirjem se lovi.
Log je izumrl...
Ne glasu ne sence ni,

in kakor daleč nesejo oči,
od obzorja do obzorja
v morju ognja in luči
ves svet gori, gori...

Anton Boštele.

O bolnikih in zdravnikih.

Dr. Anton Breclj, Ljubljana.

Sloveč italijanski zdravnik je priobčil mično zgodbo. V zabavo svojemu knezu in njegovim dvorjanom je sprožil dvorni norec vprašanje: »Katerega stanu je največ?« Ta je menil kmetov, drugi brivcev, norec pa je ponudil dokaz, ako dobi vrečico zlatnikov, da je na svetu največ zdravnikov. Knez in dvor sta se zavzela spricho take neverjetne trditve in knez je stavo sprejel s pripombo, da dobi norec javno trikratno običajno množino palic, ako se mu dokaz ne posreči.

Takoj drugi dan se dvorni norec našemi, namaže eno lice s tolščo, omota vso glavo z velikimi obvezami in s skremženim obrazom se stokajoč napoti proti dvoru. Pred hišo sreča prijatelja mešetarja. »Kaj, trganje v glavi imaš ali tako hude zobe, revček?« »Menda oboje!« odvrne jokaje norec. »Za take stvari pa jaz poznam izvrsten pripomoček!« se ponudi sočutni prijatelj in norcu razklada svoje gotovo učinkujoče sredstvo. Norec potegne iz žepa zapisnik in se dela, kakor da piše prijateljeve nasvete, vpiše pa si samo njegovo ime. Vsaka kuharica, dekla in sobarica, na trgu vse znane branjevke in vsi tržni stražniki, po ulicah trgovci, brivci, krčmarji, na dvoru služabniki, vrtnarji, konjski hlapci, vojaki in sploh vsak znanec ga ustavi in mu vsiljuje svoje nasvete. Norec pa točno vpisuje imena nepoklicanih zdravnikov. Ko ga ob sprejemu zagleda knez, mu zakliče: »Oj, siromaček! Teci brž k mojemu ključarju, naj ti da nekaj tistih čudotvornih kapljic, ki sem jih prinesel ono leto iz Pariza! Takoj ti odleže, kar te muči v glavi, in pridi nam kako veselo povedati!« Takrat pa si norec odmota glavo in zmagoslavno vpraša kneza: »Od kdaj je Vaša prejasnost zašla med zdravnike? Glejte, dve sto znancev in znank, prijateljev in prijateljic sem srečal od doma do Vas in vsi so zdravniki, vsak mi je dajal nasvete in priporočal svoja zdravila. Evo Vam natančni seznam vseh, izvzemši Vašo prejasnost, ki pa je tudi zdravnik! Meni vrečico zlatnikov, nepoklicanim zdravnikom pa drugi del stave!«

Ta zgodba nam verno predoča splošno ljudsko mnenje o zdravniški vedi in zdravnikih. Malone vsakdo, posebno pa če je prelistal kako poljudno medicinsko knjigo, se čuti sposobnega in poklicanega, da se vtika v zdravstvene zadeve, daje zdravniške nasvete in prezirljivo presoja delovanje poklicnih zdravnikov. Ti domišljavi in glasni vseznalci so večinoma polizobraženi, ki s svojim lahkomišelnim počtetjem največ škodijo samim sebi in drugim ter zelo motijo razmerje, kakršno naj bi bilo med bolnikom in zdravnikom bolnikom v prid. Kot zdravnik s precejšnjo zdravniško in življenjsko izkušnjo se takih

ljudi otresam in ogibljem, cenim pa preproste ljudi, ki se zavedajo svoje nevednosti in se, sprejemši zdravnikove nasvete, vestno po njih ravnaajo, in pa zares izobražene ljudi, ki vedo, da se kot nezdravniki ne morejo in ne smejo vtikati v neznane jim zadeve.

Razmerje med bolniki in zdravniki je bilo že mnogokrat opisano od najboljših in zares človekoljubnih zdravnikov z resnimi nasveti na obe strani; malokatero drugo razmerje je bilo tolikrat označeno in predočeno v šaljivi, zbadljivi in zasmehovalni obliki kakor prav razni odnošaji med bolnikom in zdravnikom.

Že pred vojno se je staro prijateljsko razmerje med bolnikom in zdravnikom majalo in krhalo, dandanes se je položaj še znatno poslabšal na škodo obema, prav posebno pa v škodo bolnikom. Zato se mi zdi potrebno, da v teh razgovorih načnem tudi to za ljudsko zdravje važno poglavje.

Nesoglasja med bolniki in zdravniki.

Lepa in mikavna je zdravniška veda, težaven in nehvaležen je zdravniški poklic.

Vedoželjnost, kaj je z življenjem in njegovimi tajnami, kako deluje zagonetni stroj našega telesa, kako uspešno posegati v boj med življenjem in smrtjo, ki mu pravimo bolezen, pa tudi človekoljubna težnja drugim pomagati v njihovih stiskah, so nagibi, ki zvblijajo mladeniče v zdravniški poklic. Dolga, a vendar prekratka so leta učenja in vežbanja, zanimivo je delo v raznolikih zavodih in bolniških oddelkih, medicinec in mlad zdravnik je navdušeno zave-rovan v svojo vedo. Toda ko stopi v samostojno življenje, se začanja zanj doba črezdalje bolj trpkih razočaranj. Malokdaj najde kje pravo umevanje za naloge svojega poklica, redkokdaj žanje priznanje za svoje požrtvovalno delo. Kdo hodi k zdravniku v posvete, kako bi se ohranil zdravega, kako se izognil škodljivostim svojega življenja, kako preprečil bolezní pri sebi in družini, kako zatrl bolezenske kali v sebi, kako odpravil bolezenske naklonjenosti otrokom? Malokdo se zaveda, da je središče in težišče vsega zdravniškega znanja prav v odpravljanju in preprečevanju bolezenskih vzrokov; redkokdo uvažuje dejstvo, da treba krpiti drobne luknjice in da se da ogenj pogasiti hitro in brez škode samo v početku, dokler je majhen in omejen.

Pri počasnih boleznih poskušajo ljudje vse, kar jim kdo svetuje, in šele, ko se je stanje poslabšalo do nevzdržnosti, se zatekajo k zdravniku, z zahtevo, da jim nastalo škodo kar hitro in popolnoma odpravi, sevé, ne da bi se hoteli odpovedati svojim škodljivim razvadam ali kvarnim udobnostim. Ker navadno noben

zdravnik ne zmore takih čudežev, letajo od enega do drugega, dokler ne obredejo vseh. Stanje se je medtem navadno shujšalo, kar je očividni dokaz, da vsi zdravniki ne razumejo nič, zato se ljudje obračajo do »naravnih zdravnikov« — mazačev, ki zdravijo tudi na daleč, do konjederk ter naročajo od vseh strani razno navlako v obliki kapljic, kroglic, čajev, redilnih soli, celo električnih in magnetičnih pasov.

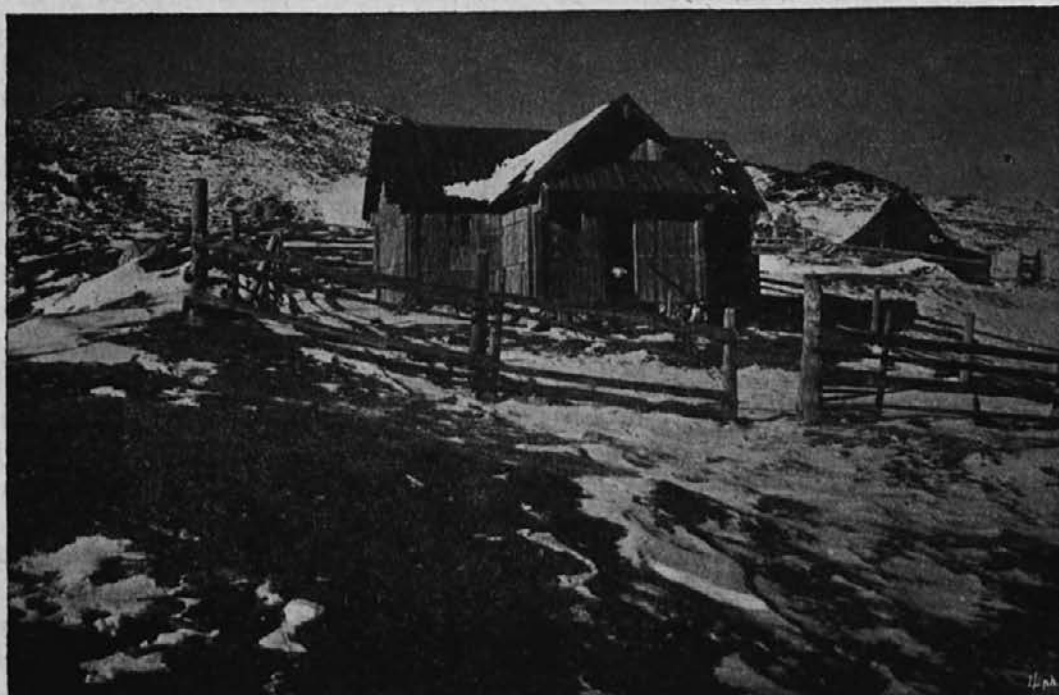
Pri naglih in nevarnih obolenjih pokličejo ljudje zdravnika mnogokrat prekasno, ko je položaj že obupen. Časih pride zdravnik k bolniku še začasno, toda ker se mu stanje takoj ne izboljša, pokličejo drugi dan že drugega, tretji dan tretjega, mnogokrat tudi za hrbtom prvega zdravnika. Videl sem bolnika s pljučnico, ki je poklical tekom svoje devetdnevne bolezni mene kot sedmega zdravnika k sebi! Čudno, da ubogi mož ni umrl, ko je bil skoraj vsak dan drugače zdravljen! Ako tak bolnik vendar okreva navzlic nespametnemu svojemu početju, je seveda samo on tisti junak, ki se ni dal ugnati v kozji rog ne od bolezni ne od zdravnikov. Ako pa ta klavrni junak podleže, je seve samo zdravnik kriv njegove smrti, kakor je pristno označil ljudsko mnenje oni kraški mrliški oglednik, ki je napisal kot vzrok smrti: »Dohtar ga je zdravil!«

Tudi zdravništvo je samo nekoliko krivo razdrapanega razmerja med zdravniki in bolniki, ker se je nekoliko preveč razcepilo na posebne stroke, ki so v velikomestnih razmerah potrebne in obojestransko koristne, ne pa na sploh. Doktor vsega zdravilstva je naziv vsakemu zdravniku, ki je na naših srednjeevropskih vseučiliščih končal zdravniško šolo. Vsak zdravnik je na podlagi splošne zdravniške izobrazbe usposobljen, vse raznolike bolezni spoznavati in ugo-

tavljati ter večinoma vse navadne primere obolenosti sam uspešno zdraviti. Naši, zlasti podeželski zdravniki vrše tudi to svojo nalogo povsem povoljno; le kadar se jim pripeti kak izreden primer, ki je zelo zanotan in teže ugotovljiv, ga pošljejo v presojo h kakemu drugemu zdravniku, ki ima v tisti stroki globljo izobrazbo in širšo izkušnjo, in vse one primere bolezni, ki zahtevajo za zdravljenje prav posebne spretnosti, posebnih priprav ali pa pomoči več zdravnikov hkrati.

Navadno pa si ljudje, ki nimajo pravega pojma o zdravniških strokah, sami izbirajo strokovnjake. Žena v blagoslovljenem stanju se obrne radi trganja v zobeh do zobozdravnika; mož, ki ima gnojne mozolje radi svoje sladkorne bolezni, se zateče h kožnemu zdravniku, ali radi živčnih bolečin k živčnemu strokovnjaku. Otroka z navadnim ali skrofuloznim vnetjem v očesu spravijo daleč k očesnemu zdravniku, mož z zasmoljenim sluhovodom si poišče ušesnega, za navadno vnetje sapnika in dušnikov treba strokovnjaka za notranje bolezni, za otiske in kurja očesa si poiščejo nekateri pomoči slovečega operaterja. Početje je samo na sebi smešno, drago in škodljivo za bolnika, ki je potreben zdravljenja. Najlaže in najhitreje bo njegov položaj presodil oni zdravnik, ki ga najbolje in najdlje pozna. Kolikokrat se pojavi na posamičnih organih (koži, živcih, čutilih, sopilih, prebavilih itd.) samo izraz kake splošne bolehavosti, ki se da odpraviti samo s splošnim, na vse telo vplivajočim zdravljenjem.

Mnogi ljudje ravnaajo z zdravnikom tako, kakor da si najamejo bližnjega postreščka ali izvoščka in mu naročajo, kako naj jih zdravi. Malokateri zdravnik se zadovolji s hlapčevsko vlogo, če pa jo vendar iz

Koča na Veliki planini.

drugih razlogov sprejme, je hlapčevanje zelo draga stvar za domišljavega puhloglavca. Tudi gospodovanje ni v naravi zdravniškega poklica; najljubše zdravniku in najugodnejše bolniku je razmerje, ki se da na kratko označiti: bolnik išči in najdeš v zdravniku zaupnega svetovalca in zvestega prijatelja.

So tudi ljudje, ki hočejo zdravnika gmotno izkoristi. Ko treba odškodovati zdravnika za njegovo prizadevanje, se ga začno ogibati in si v prihodnji potrebi poiščejo drugo žrtev. Prav taki ljudje, ki zdravnikov ne plačujejo, najbolj zabavljajo čeznje.

Spoznal sem tudi precej ljudi, zlasti iz ubožnih slojev, ki imajo v časti onega zdravnika, ki si da svoj trud drago plačati. Zdravniška pomoč je zares mnogokdaj neprecenljive vrednosti, toda v vsakem zdravniku tiči dobršen kos ljudomilosti, kar ljudje napačno pojmujejo, češ, če zdravnik svoje delo nizko ocenjuje, ne more biti mnogo vredno. Bil sem nekoč poklican k hudo bolnemu kmečkemu delavcu in videl v njegovi družini najhujšo bedo. Nisem mogel sprejeti ponujenega mi plačila, ker sem vedel, da je denar izposojen, pač pa sem ženi svetoval, naj kupi rajši možu kak priboljšek, tudi zdravila sem daroval. Slovo je bilo hladno. Čez nekaj dni sem prišel nepoklican bolnika obiskat. Opazil sem nemalo zadrego pri njem in ženi; na mizi je bila steklenica z zdravili, ki jih je predpisal za menoj drugi zdravnik, kakor mi je žena obotavljaje se priznala, in si dal obisk pošteno plačati. Brž sem se poslovil z novim življenjskim spoznanjem, da sočutje ni najuspešnejše sredstvo proti predsodkom.

Zdravniki niso angeli niti svetniki, vendar stoje med vsemi posvetnimi izobraženci splošno nad povprečjem družabne nesebičnosti. Malokdo izmed naraščaja se odloči za zdravniški poklic iz sebičnih raz-

logov, da bo kot zdravnik udobneje živel in si z zdravništvom nabral bogastva; saj so v te namene drugi poklici prikladnejši. Najlepše in najvišje plačilo, ki ga zdravnik v svojem težkem poklicu pričakuje, je zavest, da je s svojim delom bolniku pomagal iz nevarnosti, hoče pa, ker mora, od svojega poklica živeti. Največ zadoščenja doživlja zdravnik, ko vrši svoje poklicno delo, brez gmotnih ozirov na bolnikovo osebo, kakor je zdravniško poslovanje po bolnicah. V zasebnem poslovanju pa mu to nravno zadoščenje kvarijo in manjšajo brezobzirnost, nerazsodnost, nestalnost in nehvaležnost. Da se odškoduje za poniževanja, izkoriščanja in zlorabljanja, se postavi marsikateri Eskulapov* učenec na stališče latinskega reka: Mundus vult decipi, ergo decipiat — svet hoče prevaro, naj jo torej ima — ter po njem uravnava svoje delovanje. Drugi, razočarani črnogledi, vračajo nezaupanje z nezaupanjem in grene življenje sebi in drugim, le nekateri se ohranijo skoz vse svoje življenje, polno prevar in žrtev, kot nepoboljšljivi človekoljubi, troseč okoli sebe dobro voljo, ki je klica zdravju.

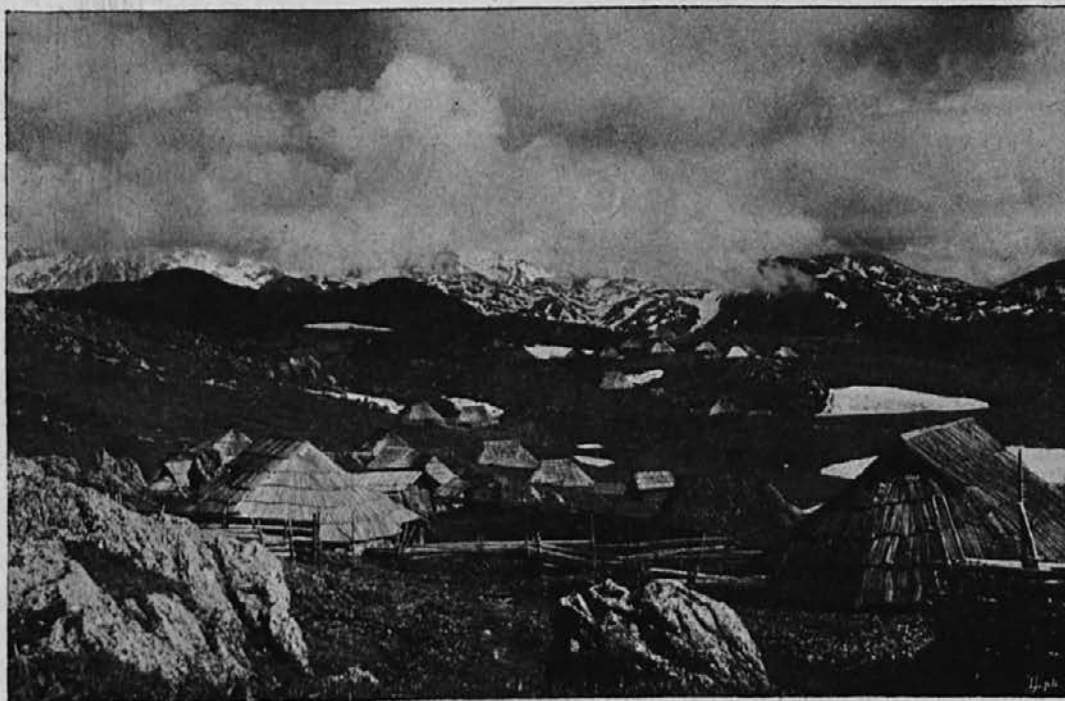
Drži se enega zdravnika! O prednostih domačega zdravnika.

Kako torej ravnajmo?

V odgovor naj navedem razgovor, ki se je že neštokrat vršil v moji sprejemni sobi.

»Prišla sem (največkrat je ona) še k Vam, ker so mi pravili, da znate 'venati' (goriško-vipavski izraz za uganiti) bolezní kakor noben drugi zdravnik. Povem Vam odkrito kakor pri spovedi, da sem bila že

* Eskulap je bil starim Grkom polbog — začetnik zdravilstva.

Pastirski stani na Veliki planini.

pri vseh zdravnikih, toda moje bolezni ni pogodil še nihče. Bolezen se mi hujša, dasi sem storila vse, kar mi je kdo svetoval, zapravila sem za zdravljenje kmalu vse svoje premoženje. Ako mi ne pomagate, sedem doma v kot in počakam smrti, ki ne more biti več daleč.»

»Teško bo ugoditi Vašim zahtevam, ker slone na zmotah. Ker ste se obrnili name z vsem zaupanjem, sem gotovo dolžan, da Vam podam vsaj pravo navodilo, kako si izboljšate svoje stanje. Moj zdravniški nasvet je najprej, da se obrnete v svojih bolezenskih zadevah na onega zdravnika, ki ste ga prvič, ali onega, ki ste ga največkrat vprašali za svet. Tisti zdravnik, ki ste imeli prvo zaupanje vanj, ali ki ste mu doslej izkazali največ zaupanja, je za Vas najboljši zdravnik. So bolezni, ki jih pri prvem pregledu ne spozna noben, tudi najbolj učen zdravnik. Če pa zdravnik bolnika večkrat preišče in zasleduje razvoj in potek bolezni, jo bo najlaže spoznal tudi najmanj učen zdravnik. Ako vidi zdravnik, da hočete prav od njega dejanske pomoči, da mu popolnoma zaupate, Vam to zaupanje obilno poplača s svojim trudom; že radi Vaše vztrajne nadležnosti Vam poskusi kar najbolje in najhitreje pomagati. Ako pa vidi, da ste se zatekli k njemu tako mimogrede, takole za poskušnjo, kakor ste prišli danes k meni, Vas bo tudi površno odpravil, ker se mu za enkratno ordinacijo ne ljubi izgubljeni časa za obsežen preisk in temeljito proučenje Vaše bolezni.

Druga zmeta, ki jo razvidim iz Vašega pripovedovanja, tiči v mnenju, češ, da je zdravljenje zgolj zdravnikova zadeva. Malokatera bolezen se da odpraviti samo z zdravili. Zdravnik Vam da navodila, kako morate svoje življenje preurediti glede hrane, dela in počitka, zraka in drugih okoliščin, in ta navodila so navadno važnejša od zdravil. Uspeh je torej odvisen najbolj od izvrševanja zdravnikovih naročil, torej od Vas. Zdravnik Vam pokaže samo pot do zdravja, po tej poti pa morate hoditi Vi, ako hočete priti do zdravja. Mnogo bolezni se da uspešno zdraviti na več načinov; ta zdravnik zdravi tako, drugi drugače, oba pa prav; nespameten pa je bolnik, ki koleba med obema ali pa hodi nekaj časa po tej, nekaj časa po drugi poti, tako ne pride nikamor kakor samo globlje v bolezen.

Tretja zmeta pa je Vaše domnevanje, češ, da je vsaka bolezen ozdravljiva ali morda celo brž ozdravljiva. Mnogo jih je, ki se dajo odpraviti zelo polagoma, nekaj pa jih je neozdravnih, dasi se da z njimi za silo živeti zelo dolgo. Baš pri takih boleznih je treba držati se samo enega zdravnika, ki bo najlaže pogodil primerna sredstva — vsako zdravilo namrcič ne služi vsem enako pri enaki bolezni. Kdor pa leta od zdravnika do zdravnika, uničuje se sam; kdor se zvesto in vztrajno drži enega, zdravi se najuspešneje, najudobneje in — najceneje!

Tako, draga moja, sprejmite moj iskreni zdravniški nasvet: vrnite se k prvemu svojemu zdravniku in Bog z Vami!»

Priobčim naj še kot zaključek k tem razmotirvanjem pismo, namenjeno dobri moji znanki, ki so jo razmere nenadoma pognale v tuj, popolnoma neznan ji kraj in želi, naj bi jaz ostal zdravniški svetovallec tudi nadalje v stokilometerske razdalje njej in njeni družinici:

Draga gospa! Za izkazano mi zaupanje in hvaležnost sprejmite mojo vdano zahvalo. Hvaležnost dobro de, kar odkrito priznavam, ker vem, da je iskrena od Vaše strani, in jo doživljamo v našem poklicu kot izredno redkost.

Odločno pa odklanjam Vašo sicer častno ponudbo, da bi Vas še nadalje zdravniško oskrboval po pismih. Res je, da dobro poznam dosedanje Vaše in Vaše obitelji zdravstveno stanje, toda za presojanje vsakokratnega položaja in smotreno zdravljenje treba vendar neposrednega stika med bolnikom in zdravnikom. Vi menite, kakor se sploh sodi, da odrasli človek zna gledati, poslušati, tipati in druga čutila rabiti. Mediciniec se mora učiti iznova gledati, poslušati in tipati, zdravniško opazovanje si pridobi tekom dolge in skrbne vaje. Zato je osebno opazovanje in preiskovanje tolike važnosti, da, za pametno zdravljenje odločilnega pomena, prav za prav nujen predpogoj.

Treba Vam torej zdravnika. Ker v Vašem novem bivališču nobenega ne poznam niti po imenu, Vam ne morem nobenega nasvetovati. Ker so vsi zdravniki Vašega mesta izobraženi na srednjeevropskih vseučiliščih, Vam dobra izbira ne bo težka.

Ko nastopi pri Vas potreba zdravniškega nasveta ali zdravniške pomoči, ne čakajte do skrajne sile — povabite kakega zdravnika, ki Vam je bolj pri rokah ali kako drugače bližji, ali pa pojdite k njemu. Nikar se ne obračajte na zdravnika, ki je tačas najbolj v modi, ker je tak navadno preveč zaposlen in postaja čezdalje bolj površen.

Prvi vtis naj ne bo odločilen, ne pazite toliko na zunanosti — prav pod grčavo lupino se navadno skriva dobro jedro — kakor na njegovo delo. Seve, ni vsak za vse, kar komu vzbuja spoštovanje, drugega odvrča. Simpatija sloni ponajveč na podzavestnih činiteljih, ki pa niso prazni. Kmalu dobite vtis, ali je zdravnik za Vas in Vi zanj ali ne, ako Vam prilično ugaja, povejte ali pokažite mu kakorkoli, da ga želite imeti za stalnega domačega zdravnika in svetovalca. To zaupanje Vam bo zdravnik obilno povrnil s svojo skrbnostjo.

Morda si niste izbrali najbolj učenega zdravnika. Vedeti morate, da sama učenost ne dela še dobrega zdravnika. Poznal sem dobro vseučiliškega profesorja, ki je slovel kot učenjak po vsem svetu, pri izvrševanju zdravniške znanosti, ob bolniški postelji, pa so ga prekašali njegovi učenci — pomočniki. Ako ve zdrav-

nik, koliko odgovornost ste mu naprtili, se bo vse drugače zavzel za Vas pri obisku in svoje znanje izpopolnil doma s proučevanjem Vašega primera. Ko Vas bo tekom časa spoznal, bo presojal vsako obolenje pri Vas in Vaših hitreje in varneje kakor najznamenitejši strokovnjak.

Morda si niste izbrali npravno najboljšega, nesebičnega zdravnika za svoj dom? Verjemite mi, zdravnikovo ravnanje v gmotnem pogledu bo veren odsev Vašega ravnanja z njim. Ako boste Vi do njega obzirni, bo tudi on s svojimi zahtevami do Vas skromen. Ako vidi zdravnik, da ljudje razmetajo sredstva za zabave in razkošje, skoparijo pa za zdravje in za zdravnika, bodo njegovi računi temu primerni. Gotovo bo zdravnik do družin, ki jih pozna kot prijatelj, upošteval premoženjske razmere in zdravljenje tako uravnaval, da bodo stroški tudi v današnjih težkih časih znosni. Najdražje zdravljenje ni navadno najboljše, pač pa je nevarno, dočim je vestno zdravljenje najcenejše. Ako boste zdravniku zaupni in zvesti, vračal Vam bo zaupanje in zvestobo z vestnostjo, ki je v vseh zadevah, zlasti pa zdravstvenih, neprecenljive vrednosti.

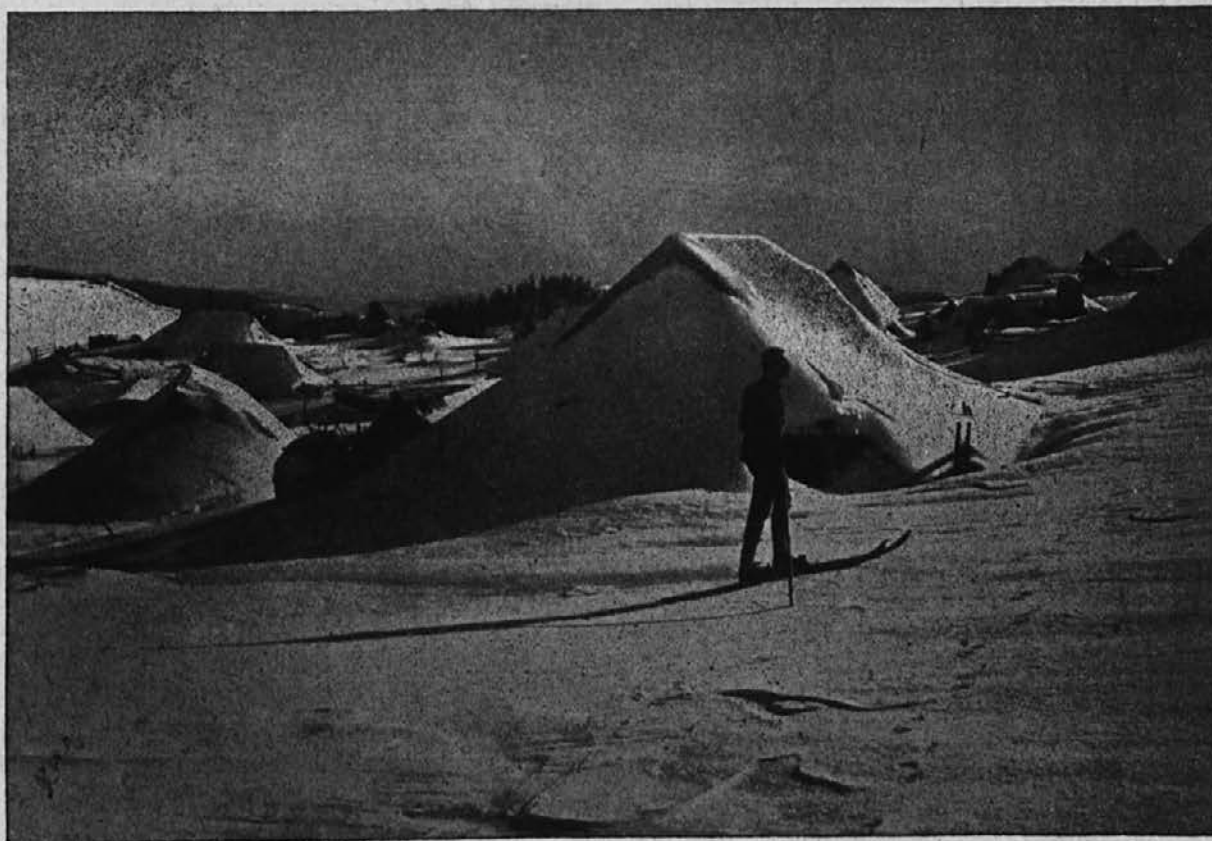
Ne begajte svojega zdravnika z nujnimi ali ponočnimi pozivi, ako ni zdravniška pomoč zares nujno potrebna. Nujen ali ponočen poziv brez resnične potrebe spravlja zdravnika kot velika brezobzirnost v neugodno razpoloženje proti Vam. Kolikrat sem radi nujnega poziva vrgel sredi jedi žlico iz rok, opustil kak važen posel ali vstal ponoči, k bolniku prišedši pa sem ugotovil, da je njegovo stanje že nekaj dni

neizpremenjeno in da je bil nujnemu pozivu pravi povod le njegova ali pa njegove okolice nestrpnost. Koliko neprilik, truda, izgube časa in slabe volje povzročajo zdravnikom neopravičeni nujni pozivi, dočim je vsak zdravnik rad in vedno pripravljen, kadarkoli je njegova pomoč in navzočnost dejansko nujna. Ko rabite zdravnika, ne zahtevajte ga takoj in nemudoma, ker ne more biti samo Vam vsak čas na razpolago, marveč sporočite mu, kaj in kako je pri Vas. Zdravnik naj sam presodi, ali je treba nemudoma k Vam, in določi, kdaj pride pogledat. Zaradi neznatnega krča v roki, ki ga je mladi oče opazil ponoči na svojem otroku, je zbobnal kar tri zdravnike in se potem čudil, da je hotel biti vsak izmed njih plačan za nočni obisk, ko sta bila najmanj dva odveč. Bodite obzirni do svojega zdravnika, ako hočete obzirnosti od njega.

Nagrado za zdravniško prizadevanje poravnajte sproti ali takoj po končanem zdravljenju. Ako se izrečno dogovorite z zdravnikom, plačujte mu letne račune. V onih časih, ko so bile tudi denarne razmere stalne, so plačevale imovite družine svoje domače zdravnike s stalno letno nagrado.

Ako bi Vaša prvotna izbira ne bila najbolj srečna, napravite si z nasvetovanim ravnanjem kate-regakoli zdravnika za obzirnega in zvestega prijatelja in tako dobrega domačega zdravnika, ki Vam bodi bolj zdravstveni svetovalec in vodnik ko zdravnik v navadnem pomenu.

Ostanite mi zdravi Vi, draga gospa, in vsa Vaša obitelj tudi v novih razmerah!

Velika planina pozimi.

Fot. Jos. Kunaver.

Knez Serebrjani.

Roman iz časov Ivana Groznega. — Ruski spisal grof Aleksej K. Tolstoj; prevel Al. Benkovič.

33. Svetinja Basmanova.

Vjazemski je bil zaslišan, ali nobena muka ga ni prisilila, da bi bil zinil le besedico. Z nenavadno silo volje je molče prenašal nečloveško mučenje, s katerim si je prizadeval Maljuta, da bi izsilil iz njega priznanje, češ, da je nekaj nameraval zoper carja. Iz ponosa, iz preziranja, ali pa zato, ker se mu je bilo življenje pristudilo, niti ni poskusil ovreči obrekovanja Basmanova s tem, da bi izpovedal, kako ga je samega srečal pri mlinu.

Na carjevo povelje so prijeli mlinarja in ga na skrivnem pripeljali v Slobodo, mučili pa ga niso.

Basmanov je pripisoval uspeh svojega obrekovanja vplivu tirliča, ki ga je imel vedno pri sebi, in je bil tem bolj prepričan o njega čarodejni moči, ker ni Ivan kazal niti najmanjšega suma. In čeprav se mu je posmehoval kakor prej, je bil vendar dosti prijazen ž njim.

Tako je Basmanov ugonobil enega izmed svojih tekmecev in videl, da mu postaja Ivan Vasiljevič zopet naklonjen, vedel pa ni, da mlinar že sedi v slobodski ječi; zato je postal še bolj ošaben. Ravnal se je po prejetem navodilu in smelo gledal carju v oči, se prosto šalil z njim in drzno odgovarjal njegovemu posmehovanju.

Ivan Vasiljevič je vse potrpežljivo prenašal.

Nekega dne je zopet napravil svoj običajni obhod s svojimi najbližnjimi ljubimci, med drugimi z obema Basmanovima; bil je v sosednjem samostanu pri jutranji službi božji, obiskal prednika v njegovi celici in milostno sprejel njegovo pogoščenje.

Car je sedel na klopi pod svetimi podobami; ljubimci, razen Skuratova, katerega ni bilo v obhodu, so stali ob stenah, opat pa je, nizko klanjaje se, nosil na mizo satovje, razne kolače, skodelice z mlekom in sveža jajca.

Car je bil prav dobre volje; pokusil je od vsake jedi, se milostljivo šalil in se razgovarjal o pobožnih stvareh. Z Basmanovim je bil bolj ljubezniv nego navadno in ta se je še bolj uveril o neizogibni moči tirliča.

Kar se je začulo za zidom konjsko peketaje,

»Fedja,« je rekel car, »poglej, kdo je prišel?«

Basmanov še ni prišel do vrat, ko so se odprla in na pragu se je pokazal Maljuta Skuratov.

Njegov izraz je bil skrivnosten in zlobno veselje je sijalo iz njega.

»Le noter, Lukjanič!« je rekel car prijazno. »S kakšno vestjo te je Bog poslal?«

Maljuta je stopil čez prag, se spogledal s carjem in se pričel križati pred podobami.

»Odkod prihajaš?« je vprašal Ivan, kakor bi ga ne bil pričakoval.

A Maljuti se ni mudilo z odgovorom. Najprej se je poklonil njemu, potem pa je stopil k opatu.

»Blagoslovi me, oče,« je rekel priklonivši se, medtem pa je z očmi ošinil Fedora Basmanova, katerega je takoj obšla zla slutnja.

»Odkod prihajaš?« je ponovil Ivan in mu neopazeno namignil.

»Iz ječe, gosudar; čarodeja sem mučil.«

»Kaj je novega?« je vprašal car in se mimogrede ozrl na Basmanova.

»Vse mogoče stvari godrnja; težko ga je razumeti. A nekaj smo razumeli, ko smo mu pričeli sklepe tretji: — Ni samo Vjazemski prihajal k meni; prihajal je tudi Fedor Basmanov in od mene prejel koren, ki ga sedaj nosi na vratu.«

In Maljuta je zopet pogledal Basmanova.

Basmanovu se je izpremenil obraz. Vsa predrznost ga je minila.

»Gosudar,« je rekel s silnim naporom, da bi se kazal mirnega, »bržkone me obrekuje zato, ker sem ga izdal tvoji carski milosti.«

»In ko smo mu pričeli žgati podplate,« je nadaljeval Maljuta, »je tudi povedal, da je bil potreben ta koren Basmanovu zato, da bi uničil tvoje gosudarsko zdravje.«

Ivan je pozorno zrl na Basmanova, ki se je zamajal pod tem pogledom.

»Batjuška car!« je rekel. »Da te le veseli poslušati, kar pravi mlinar! Ko bi bil znan ž njim, ali bi ga bil ovadil?«

»Bomo takoj videli. Odpni kaftan; bomo videli, kaj imaš na vratu.«

»Kaj neki razen križca in svetinj, gosudar?« je rekel Basmanov z glasom, ki je izgubil vso svojo uverjenost.

»Odpni kaftan!« je ponovil Ivan Vasiljevič.

Basmanov je krčevito odpel vrhnje gumbe na svoji obleki.

»Izvoli,« je rekel in podal Ivanu verižico s svetinjami.

A car je razen verižice opazil na vratu Basmanova še svilen vrečico.

»Kaj pa je to?« je rekel in sam odpel draguljasto zaponko na njegovem vratu ter potegnil izpod košulje vrstico z vrečico.

»To,« je rekel Basmanov s poslednjim zatajevanjem, »to, gosudar... je materin blagoslov.«

»Naj pogledam blagoslov!« — Ivan je izročil vrečico Grjaznemu. »Na, prereži ga, Vasjuk!«

Grjazni je z nožem prerezal zunanje blago, razvil vanj zašiti košček platna in stresel nekaj na mizo.

»No, kaj pa je to?« je vprašal car; vsi so se rado-vedno sklonili nad mizo in ugledali nekako korenje, pomešano z žabjimi kostmi.

Opat se je prekrizal.

»S tem te je mati blagoslovila?« je porogljivo vprašal Ivan Vasiljevič.

Basmanov je padel na kolena.

»Odpusti svojemu hlapcu, gosudar!« je kriknil prestrašen. »Ko sem videl tvojo nemilost do mene, sem si to gnal k srcu in sem si izprosil od mlinarja ta koren, da bi si zopet pridobil tvojo ljubezen. To je tirlič, gosudar! Mlinar mi ga je dal, da bi ti zopet vzljubil svojega hlapca, hudega pa nisem ničesar nameraval proti tebi, sam Bog ve, da ne!«

»A žabje kosti?« je vprašal Ivan, naslajajoč se nad obupom Basmanovim, čigar nesramnost mu je že dolgo presedala.

»O kosteh nisem vedel ničesar, gosudar, — sam Bog ve, da nisem ničesar vedel!«

Ivan Vasiljevič se je obrnil k Maljuti.

»Praviš,« je dejal, »da je čarodej izdal Fedko, češ, da je zato prihajal k njemu, da bi mene uničil?«

»Tako je, gosudar!« In Maljuta je nakremžil usta, veseleč se nesreče svojega starega sovražnika.

»Tak tako, Fedjuša!« je nadaljeval car z nasmehom. »Treba vaju bo soočiti s čarodejem. Njega so že zaslišali; zdaj še ti poskusi muke, da ne bodo dejali, češ, car muči samo druge ljudi, svojim opričnikom pa prizanaša.«

Basmanov je padel Ivanu k nogam.

»Jasno solnčece ti moje!« je zakričal, loveč rob carjeve obleke. »Luč ti moja, gosudar, ne uniči me, solnčece ti moje, mesec ti moj, sokol moj, hermelin! Spomni se, kako sem ti služil, kako se ničemur nisem odrekel zoper tvojo voljo!«

Ivan se je obrnil v stran.

Basmanov je v obupu planil k svojemu očetu.

»Batjuška!« je zatarnal. »Prosi gosudarja, naj daruje življenje svojemu hlapcu! Naj mi namesto sarafana oblečejo norčevo obleko! Rad bom služil njegovi carski milosti za burkežal!«

Toda Alekseju Basmanovu so bila sorodniška čuvstva enako tuja kakor sočutje. Bal se je, da bi si zaradi sočutja s sinom ne nakopal nemilosti nase.

»Proč!« je rekel in odrinil sina. »Proč, brezbožnik! Kdor ni s carjem, ta ni moj sin! Pojdi, kamor te pošilja njegova carska milost!«

»Sveti opat!« je zaihtel Basmanov, po kolenih plazeč se od svojega očeta k opatu. »Sveti opat, prosí zame gosudarja!«

A opat je stal kot omamljen, upiral oči v tla in se tresel po vsem telesu.

»Pusti očeta opata!« je rekel Ivan hladno. »Ako bo potreba, bo imel pozneje zadušnico za tabo!«

Basmanov se je proseče ozrl naokrog, a povsod je našel samo sovražne ali prestrašene obraze.

Tedaj je nastala izprememba v njegovem srcu. Vedel je, da ne uide mučenju, kar je pomenilo isto kot smrtno kazen in se je navadno končevalo z njo; spoznal je, da nima ničesar več izgubiti; s tem prepričanjem pa se mu je povrnila odločnost.

Vstal je, se vzravnal, vtaknil roke za pas in pogledal Ivana z drznim usmevom.

»Nada moja, gosudar!« je rekel predrzno in stresel z glavo, da bi si popravil razmršene kodre. »Nada moja, gosudar! Na tvoj ukaz grem v muke in v smrt. Dovolí mi torej, da ti izrečem zadnjo zahvalo za vso tvojo ljubezen! Ničesar nisem nameraval proti tebi, grehe pa imam iste kot ti! Ko me popeljejo h kazni, bom vse do zadnjega izpovedal pred narodom! A ti, oče opat, čuj sedaj mojo izpoved!«

Opričniki in sam Aleksej Basmanov mu niso pustili nadaljevati. Odpeljali so ga iz celice na dvorišče in Maljuta, ki ga je zvezanega posadil na konja, ga je odvedel v Slobodo.

»Sedaj vidiš, oče,« je rekel Ivan opatu, »koliko javnih in skritih sovražnikov me obdaja. Moli Boga zame nevrednega, naj nakloni dober konec mojim delom, naj blagoslovi mene, velikega grešnika, da za-trem izdajo v korenini!«

Car je vstal, se prekrizal pred svetimi podobami in stopil k opatu po blagoslov.

Opat in vsi bratje so ga trepetaje spremili za obzidje, kjer so čakali carski konjuhi z bogato opravljenimi konji; in še dolgo potem, ko se je bil car s svojimi vojniki skrtil v oblaku prahu in ni bilo več slišati glasov konjskih kopit, so stali menihi s povešenimi očmi in si niso upali dvigniti glav.

34. Norčev kaftan.

Tisto jutro sta prišla k Morozovu, ki je bil na carjev ukaz ostal v Slobodi, dva stolnika s povabilom k carski gostiji.

Ko je prišel Družina Andrejevič v dvorec, so bile dvorane že polne opričnikov, mize pogrnjene, strežniki pa so v bogatih opravah pripravljali zakuske.

Bojar se je ogledal in spoznal, da razen njega ni niti enega zemskega bojarja. Uvidel je, da mu car izkazuje posebno čast.

Zazvonili so dvorski zvonovi, zapele so trobente in Ivan Vasiljevič je stopil v dvorano z blagohotnim, prijaznim obrazom, spremljan od čudovskega arhimandrita Levkega, Vasilija Grjaznega, Alekseja Basmanova, Borisa Godunova in Maljute Skuratova.

Ko je sprejel in vrnil poklone, je sedel za svoj pribor in spremstvo se je za njegovo mizo razvrstilo po činih. Ostalo je samo še eno prazno mesto niže Godunova.

»Sedi, bojar Družina!« je rekel car prijazno in pokazal na prazno mesto.

Morozovu je kri zalila obraz.

»Gosudar,« je odgovoril, »kakor je delal Morozov vse svoje življenje, bo delal tudi do smrti. Prestar sem, gosudar, da bi se učil novih običajev. Naloži mi zopet svoje izobčenje, preženi me izpred svojih oči, — a niže od Godunova ne sedem!«

Vsi so se strme spogledali. A car je očitno pričakoval takega odgovora. Izraz njegovega obraza je ostal miren.

»Boris,« je rekel Godunovu, »skoro pred dvema letoma sem zaradi takega odgovora izročil tebi glavo bojarja Družine. A vse kaže, da je čas, da izpremenim svojo navado. Menda kmalu ne bomo več mi ukazovali zemskim bojarjem, marveč oni nam. Menda niti v svojem domu nisem več gospodar! Moral bom, siromak, pobrati svoje stvari in kam daleč pobegniti s svojimi ljudmi. Preženo me odtod, berača pokvečenega, kakor so me pregnali iz Moskve!«

»Gosudar!« je mirno rekel Godunov, hoteč izrezati Morozova, »ne mi, ampak ti odločuješ v sedežih. Stari ljudje se trdno držijo starih običajev. Ne jezi se nad bojarjem, da se drži častnih stopenj. Ako dovoliš, gosudar, sedem niže od Morozova; za tvojo mizo so vsa mesta lepa!«

Zgenil se je, kakor bi hotel vstati, a Ivan ga je pridržal s pogledom.

»Bojar je res star!« je rekel hladnokrvno in njegova mirnost spričo javne nepokorščine je vse navdala s pričakovanjem. Vsi so čutili, da se pripravljajo nekaj nepričakovanega, a ni bilo mogoče uganiti, kako se pokaže carjeva jeza, ki jo je napovedalo le lahno drgetanje na obrazu, spominjajoče na treptanje oddaljene bliskavice.

Vse je tiščalo v prsih kakor pred bližajočo se nevihto.

»Da,« je mirno nadaljeval Ivan, »bojar je res star, a njegov razum je za njegova leta premlad. Pre-rad se šali. Tudi jaz se rad šalim; kadar sem prost dela in molitve, nisem nasproten veselju. A od tistega dne, ko je umrl moj norček Nohtev, nimam koga, ki bi me razveseljeval. Družini, kakor vidim, je ta posel všeč; obljubil sem mu, da ga ne pustim brez svoje milosti, zato ga imenujem za svojega prvega burkeža. Dajte sem kaftan Nohteva in ga oblecite bojarju!«

Krči na carjevem obrazu so zaigrali urneje, glas pa mu je ostal miren kot prej.

Morozov je stal tu, kakor bi bila strela udarila vanj. Šrklatnordeči obraz mu je pobledel, kri mu je planila k srcu, oči so se mu zaiskrile in obrvi so mu najprej zarshele, potem pa se stisnile tako grozno, da se je zdel njegov izraz celo v bližini Ivana Vasiljeviča strašen. Še ni verjel svojim ušesom; dvomil je, ali ga car res hoče osramotiti pred vsem narodom, njega,

Morozova, ponosnega bojarja, čigar zasluge in prejšnje junaštvo je bilo že dolgo vsem znano.

Molče je stal tu in upiral v Ivana srepi, vprašujoči pogled, kakor bi čakal, da se premisli in vzame svojo besedo nazaj. Toda Vasilij Grjaznoj je na carjevo znamenje vstal izza mize in stopil k Družini Andrejeviču, držeč v rokah pisani kaftan, napol iz brokata, napol iz nebarvane raševine, z mnogimi zaplatami, kraguljčki in zvončki.

»Obleci ga, bojar!« je rekel Grjaznoj. »Veliki gosudar ti poklanja ta kaftan s pleč svojega prejšnjega norčka Nohteva!«

»Proč!« je zakričal Morozov in pahnil Grjaznega od sebe. »Ne dotakni se, zavrženec, bojarja Morozova, ki so njegovim prednikom tvoji služili za psarje in hlapce!«

In obrnivši se k Ivanu je rekel z glasom, ki se je tresel od ogorčenja:

»Gosudar, vzemi svojo besedo nazaj! Ukaži me usmrtiti! Pravico imaš do moje glave, a do moje časti nima nihče pravice!«

Ivan Vasiljevič je pogledal opričnike.

»Prav sem povedal, da se Družina rad šali. Ali ste ga slišali? Jaz ga nimam pravice obdariti s kaftanom!«

»Gosudar,« je nadaljeval Morozov, »v imenu Gospoda Boga te prosim, vzemi svojo besedo nazaj! Nisi se še rodil, ko je mene že ljubil tvoj pokojni batjuška, ko sem jaz skupno s Habarom Simskim razbil Čuvaše in Čeremise na Svijagi, ko sem s knezoma Odojevskim in Mstislavskim pregnal od Oke krimskega carjeviča in odbil tatarski napad na Moskvo! Mnogo ran sem dobil, mnogo krvi prelil v službi tvojega batjuške in v tvoji, gosudar! Nisem čuval svoje glave niti v vojni niti v bojarski dumi, prepiral sem se, ko si bil še mladoleten, za tebe in za tvojo mater s Šujskimi in Bjelskimi! Čuval sem samo svojo čast in vse svoje žive dni nisem pustil nikomur, da bi jo bil oskrnil! Ti pa bi sedaj rad onečastil moje sive lase? Ti se rogaš slugi svojega roditelja? Ukaži me usmrtiti, gosudar, ukaži mi glavo položiti na klado, z veseljem pojdem k mučenju, kakor sem prej hodil v boj!«

Vsi so molčali, pretreseni od silnih besed Morozova; toda med splošno tišino se je začul glas Ivanov.

»Dosti praznih besed!« je rekel strogo in planil iz porogljivosti v očiten srd; »tvoje bedaste besede, stavec, so pokazale, da boš dober burkež. Obleci norčevo obleko! — Vi pa mu pomagajte,« se je obrnil k opričnikom. »Navajen je, da mu strežejo!«

Če bi se bil Morozov pokoril ali če bi mu padel k nogam in ga ponižno prosil, naj mu prizanese, bi se bil morda Ivan Vasiljevič omečil. Ali izraz Morozova je bil preveč ponosen, glas preveč odločen; iz njegove prošnje je zvenela neuklonljivost in tega Ivan ni mogel strpeti. Čutil je do vseh močnih narav ne-

odoljivo nezaupanje, in eden izmed vzrokov, zaradi katerega je še pred kratkim, sam ne vedoč zakaj, svoje srce obrnil od Vjazemskega, je bila znana mu samostojnost knezova.

Na mig so strgali opričniki vrhno obleko z Morozova in nadeli nanj kaftan z zvončki.

Po zadnjih Ivanovih besedah se je Morozov nehal protiviti. Dal se je obleči in je molče gledal, kako so mu opričniki s smehom popravljali in gladili kaftan! Misli so mu ušle v globino srca; osredotočil se je sam v sebi.

»Na čapko pa ste pozabili?« je rekel Grjazni in je posadil Morozovu na glavo pisano čepico, stopil nazaj in se mu priklonil do tal.

»Družina Andrejevič!« je dejal. »Klanjamo se ti do tal in te pozdravljamo v tvoji novi službi! Razveseljuj nas, kakor nas je razveseljeval rajni Nohtev!«

Sedaj pa je Morozov dvignil glavo in z očmi preletel družbo.

»Dobro!« je rekel glasno in trdo. »Sprejemam novo carsko milost! Bojar Morozov ni smel sedeti skupaj z Godunovim, a carskemu norcu se spodobi biti za carsko mizo z Grjaznimi in Basmanovimi. Umaknite se, najemniki! Prostor za novega burkeža! Pustite norca naprej in poslušajte vsi, kako bo zabaval Ivana Vasiljeviča!«

Morozov je ukazujoče namignil in opričniki so se nehote umaknili.

Zvenkljajoč z zvončki je stopil bojar k mizi in sedel na klop nasproti Ivanu s takimi dostojanstvenimi kretnjami, kakor bi bilo na njem namesto norčevega kaftana carsko odelo.

»Kako pa naj te zabavam, gosudar?« je vprašal, položil lakte na mizo in gledal Ivanu Vasiljeviču naravnost v oči. »Pretkan si postal v zabavah, kako naj bi ti človek ustregel! Kakšne burke so se že uganjale v Rusiji, odkar ti gosudariš! Zabaval si se, ko si bil še otrok in ko si na konju teptal ljudi po ulicah; zabaval si se, ko si ukazal na lovu zaklati kneza Šujškega; zabaval si se, ko so bili prišli odposlanci iz Pskova pritožiti se čez tvojega namestnika in si jim ti ukazal žgati brade z gorečo smolo!«

Opričniki so hoteli planiti s svojih sedežev in se vreči na Morozova; car jih je ustavil z znamenjem.

»Toda,« je nadaljeval Morozov, »vse to je bilo otroško veselje; tega si bil kmalu sit. Začel si znamenite ljudi zapirati v samostane in njih žene in hčere oskrunjati v svojo zabavo. Tudi tega si se naveličal. Takrat si pričel izbirati svoje najboljše slugе in jih izročati mučenju. To je bilo sicer bolj kratkoročno, a ne za dolgo. Večno se nisi mogel rogati samo narodu in bojarjem. Norčujmo se še iz cerkve Kristove! In zbral si raznih krčemskih zavržencev, razne ogabne sodrge, jih oblekel v meniške halje in se sam oblekel za meniha, da ste potem podnevi klali ljudi, ponoči pa peli zahvalne pesmi. Sam si s krvjo

obrizgan pel, zvonil in čudo, da nisi še maševal! Ta zabava je bila najveselejša izmed vseh; take bi si ne bil izmislil nihče razen tebe!

Kaj pa naj ti še povem, gosudar? Kako naj te še pozabavam? Še to ti povem: ko ti s svojo opričnino plešeš v maškarah, zvoniš k jutranjici in se opajaš s krvjo, prihaja z zapada nad tebe Zigmund, od polnoči Nemci in Čudi, a od poldneva in izhoda se dviga han! Horde bodo udarile proti Moskvi, a ne bo jih vojvod, ki bi branili svetinjo Gospodovo! Zagoreli bodo hrami božji s svetimi ostanki in zopet se vrnejo časi Batijeve. A ti, car vse Rusije, se boš do tal klanjal hanu in kleče poljboval njegovo streme!«

Nihče ni prekinil njegovih besed; vsem so zaprle sapo. Car se je nagnil naprej in poslušal bled, z žarečimi očmi, s peno na ustih. Krčevito se je oprijemal držajev naslanjača in se vidno bal, da bi mu ne ušla katera izmed besed Morozova. Videti je bilo, da vsako vtiska v spomin, da bi mu vsako poplačal s posebno muko.

Vsi opričniki so bili blede; nihče si ni upal pogledati carja. Godunov je povetil oči in si ni upal dihati, da bi ne obrnil pozornosti nase. Celo Maljuti je bilo tesno.

Naenkrat pa je Grjaznoj zgrabil nož, skočil k Ivanu in mu rekel, kažoč na Morozova:

»Dovoli, gosudar, da mu prerežem grlo!«

»Ne drzni se!« je izpregovoril car skoro šepetaje in sopeč od razburjenja. »Pusti, naj njegova milost izgovori do konca!«

Morozov se je ponosno ozrl.

»Ali hočeš še burk, gosudar? Izvoli, še te zabavam!... Ostal ti je od zvestih služabnikov starega bojarskega rodu še eden; tega si odlašal umoriti, menda zato, ker si se bal jeze božje, ali pa, ker si zanj še nisi izmislil primerne smrti. Živel je daleč od tebe, izobčen in lahko bi ga bil pozabil; a ti, gosudar, ne pozabiš nikogar. Poslal si k njemu svojega prekletega Vjazemskega — naj mu zažge dom in ugrabi ženo. Ko je potem prišel k tebi, da sodi Vjazemskega, si mu ukazal, naj se bije z njim v tvojo zabavo, ker si mislil, da Vjazemski ubije tvojega starega služabnika. A Bog ni hotel njegove pogube, marveč je pokazal njegovo pravico.

In kaj si storil nato, gosudar?« je nadaljeval Morozov in glas mu je trepetal, zvončki na obleki so se mu stresli, »zazdelo se ti je, da je še premalo sramote na tvojem služabniku, in sklenil si, osramotiti ga še bolj z nezashšano sramoto, kakor je še ni bilo!

Tedaj,« je kriknil Morozov, odrinil mizo in vstal s svojega mesta, »tedaj si ti, gosudar, bojarja Morozova oblekel v norčev kaftan in si ukazal njemu, ki je rešil Tulo in Moskvo, naj zabava tebe in tvoje ogabne najemnike!«

Strašen je bil pogled na starega vojvodo sredi onemelih opričnikov. Njegova norčevska obleka je

izgubila svoj pomen. Izpod njegovih gostih obrvi so švigali bliski. Bela brada mu je veličastno padala na prsi, ki so svoj čas vzdržale mnogo sovražnih udarcev, ki pa so bile sedaj pokrite s šarastimi zaplatami. In v njegovem srditem pogledu je bilo toliko dostojanstva, toliko plemenitosti, da se je zdel Ivan Vasiljevič majhen v primeri z njim.

»Gosudar,« je nadaljeval Morozov s povzdignjenim glasom, »novi norček stoji pred tabo. Čuj njegovo zadnjo šalo! Dokler si živ, so usta ruskega naroda zapečateni s strahom, a minilo bo tvoje zversko carjevanje in na zemlji ostane samo spomin na tvoja dela in tvoje ime preide od potomcev do potomcev v večno prekletstvo, dokler ne pride strašna sodba božja! In takrat bodo vse stotine in tisoči, ki si jih pomoril, vse množice mož in žen, mladeničev in starcev, vsi, ki si jih ti ugonobil in izmučil, vsi bodo stopili pred Gospoda in tožili tebe, svojega mučitelja! In tisti strašni dan stopim tudi jaz pred večnega sodnika, stopim v tejle obleki predenj in bom zahteval nazaj svojo čast, ki si mi jo vzel na zemlji! Tedaj ne boš imel s seboj svojih zavržencev, da bi zamašili usta vpijočih, uslišal jih bo sodnik in ti boš vržen v večni ogenj, ki je pripravljen za hudiča in njegove angele!«

Morozov je umolknil; zaničljivo je premeril carske ljubljence, jim obrnil hrbet in počasi odšel.

Nikomur ni prišlo na misel, da bi ga ustavil. Veličastno je šel skozi vrste miz in šele, ko je zamrlo žvenkljanje njegovih zvončkov, so se opričniki zdramili iz svoje odrevenelosti. Maljuta pa je vstal izza mize in rekel Ivanu Vasiljeviču:

»Gosudar, ali ukažeš, da ga takoj končamo, ali da ga vržemo v ječo?«

»V ječo!« je rekel Ivan, loveč sapo. »Čuvajte ga! Hranite ga! Ne mučite ga, da ne izdihne pred časom: ti si odgovoren zanj s svojo glavou!«

Zvečer je imel car posebno posvetovanje z Maljuto.

Količevi, ki so že dolgo sedeli v ječi in jih je zaslišaval Maljuta, so deloma priznali podtaknjeno jim izdajo, deloma jim je bila po mnenju Ivanovemu zadostno dokazana od njihovih tovarišev in služabnikov, ki so jih izdajali, ker niso prenesli mučenja.

Tudi mnogo drugih oseb je bilo zapletenih v to stvar. Ko so jih na carjev ukaz prijeli in kruto mučili, nekatere v Moskvi, druge v Slobodi, so izdali mnogo imen, število mučenih je rastlo od dne do dne in na posled narastlo na tristo ljudi.

Ivan Vasiljevič je upošteval mnenje tujih držav, zato je sklenil počakati, da odidejo litovski poslanci, ki so se takrat mudili v Moskvi, in je določil, naj se usmrtijo vsi obsojenci na en dan; a da bi bil učinek kazni še strašnejši in da bi prestrašil upornike za bodoče čase, se je imela usmrtitev izvršiti v Moskvi pred vsem narodom.

Za isti dan je car določil usmrtitev Vjazemskega in Basmanova. Mlinar je bil kot čarodej obsojen, da bo sežgan na grmadi, Koršunu, ki se je bil predrznil stopiti v carjevo spalnico in katerega so imeli doslej pripravljenega za slavnostni slučaj, pa je car pripravil izredno usmrtitev, kakršne še ni bilo. Enako usodo je določil tudi Morozovu.

O podrobnostih te skupne usmrtitve se je razgovarjal car do pozne noči in petelini so že dvakrat odpeli, ko je odpustil Maljuto in odšel v svojo molilnico.

(Dalje prihodnjč.)

Frischaufov dom na Okrešlju.

Otoški postržek.

Spisal Anton Komar.

7. Kleščman.

Zima je hitro minila in pomlad je bila lepša nego njeni popisi.

Vedno bolj mi je hodilo po glavi, kako bi nekomu pokazal hvaležnost. Nekaj takega bi moralo biti, kar ostane v spominu.

Najprej sem se domislil kosovega gnezda v Zormanovi ulici. Hodil sem gledat mladiče, kako se gode. Ko nisem pogledal tri dni, sem našel gnezdo prazno, samo eden črnc je čepel na bližnji veji. Ujel sem ga z manjšim trudom nego sem pričakoval. A sedaj se mi ni zdel primeren za dar in sem ga dal za eno štirioglato žemljo in dva krajcarja Pičmanu. Čez dva dni je poginil, in še dobro, da ni Pičman terjal kupnine nazaj.

Potem sem mislil na vrano, kakršno je imel branec Andrejče. Vedno lačna je kljun na stežaj odpirala in grozno kričala. Ko je dobila dovolj močno perje, je za Andrejcem zletavala ter mu trgala klobuk, da se mi je kaj imenitno zdelo. Spala je v veži za kadjo. Toda bila je preveč sirova. Piške je preganjala, celo mačka je ni marala srečati. Taka požrešna in nesnažna ptica spada na dvorišče, nikakor pa ne v sobo. S srako je isto.

Grlica ali prepelička bi bila primeren dar, a treba je zanjo lične kletke. Bolj bi mi ugajal polh, a kje ga dobiti. Mlada veverica, ki sem jo ujel ter ji prinesel v sobo zelen smrekov vrh, je ostala neprijazna in čemerna, da me je vselej v prst ugriznila, kadar sem se ji približal z roko; ako sem jo tepel, je cvilila; kar ni postala krotka, bržkone je bila samček. Ko me ni bilo doma, je oglodala Goffinejevi razlagi cerkvenega leta hrbet. Tudi na čevljih se je poznalo njeno delo. Pa še dišalo je po nji v sobi. Zato sem jo izpustil.

Take reči so bolj za dečke. Oseba, ki sem nanjo mislil, ni bila deček.

Oni dan sem pod jezom ujel mreno. Komaj sem jo obdržal, tako je bila sklizka in močna. Kar hitro sem tekkel na pesek, da se mi ni izmuznila, in še na tleh se je z vso silo premetavala. Ko bi njo nesel? A kaj bo riba, za želodec samo, nič za domišljijo.

Lahko bi prosil strica in dal bi mi eno človeško ribico. Pa to bi ne bilo iz lastnih rok, in po pravici povem, četudi jih učenjaki cenijo, protevsi za moj okus niso, preveč spominjajo na kače in močerade. Še martinčke nerad primem, dasi jih borovniški pastirji devajo za srajco, češ, da love bolhe.

V nedeljo po litanijah sem se potikal ob jezu z navadnimi tovariši. Pa sta prišla iz vasi Primožev Janez in Pečenkov Jakob, ki že dve leti ne hodita več v šolo. Janez pojde v Ameriko in bo veliko zaslužil,

ker je močan; Jakob misli iti za mornarja, ker že zna po mornarsko plavati. Torej ta dva sta nad mlinom ugledala ribičev čoln in sta rekla:

»Alo, pojdimo v čoln, peljimo se do srednjega mlina, saj ribiča ne bo do jutri.«

Kocjanov Matija in Petričev Tone sta bila koj za to, še bolj pa jaz, ki se še nikoli nisem vozil s čolnom. Matevžek ni hotel, drugih pa vabili nismo. Da ne bo kdo moker, smo se vsi slekli in obleko skrili v grmovje. Nekoliko divjaško se mi je to zdelo, a kdo bo komarje precejal. Saj sem bil najmlajši. Poganjali smo z vesli in rokami, gugali se nalašč sredi reke, da je voda časi pljusnila čez rob, skakali smo v vodo, sploh imenitno je bilo. Vozili smo se nato med vrbovjem in jelševjem, kjer je voda zelo globoka, v gluhi samoti, tako da nas je obletavala prijetna groza, ki si je iskala duška z vzkliki in vriski.

Pa se zmislil Pečenko, da bi pregledovali ribičeve nastave. Imel je za ta posel dober nos. Vzel je dolgo šibo s kaveljčkom, in kjer je videl na grmu nalomljeno vejico, tam je sunil k dnu in privlekel vršo na dan. V nekateri vrši ni bilo nič razen vade, namreč žabji krak ali kos ribe, v drugih smo našli po enega ali več rakov, samo v eno je zašel tudi neumni klen.

Pečenko je menil, naj si vzamemo vsak enega raka, da si ga bomo spekli. Takoj sem dejal: »Nikartel! Jaz nočem nobenega.« Tudi Matija in Tone nista hotela, še Janez je odklonil, da ni vredno jemati. Tako je vzel Pečenko samo klena, ampak tako nerodno, da mu je padel v vodo. Na povratku je zadnjo vršo potegnil kvišku pod maklenom. Skoro bal sem se, kaj bo v njej. No, bil je sicer precej velik rak, a ne tisti velikan, ki je bil moj tajni znanec, moj povodni mož.

Pečenko je vrgel raka v travo, pri tem pogledal proti mlinu in vzkliknil: »Bežimo!« in skočil na breg.

Kaj je bilo? Tam izpred mlina je tekkel neki mož k jezu. »Ribič!« je dihnil Janez in tudi planil ven, a držal vrv, dokler nismo bili vsi zunaj. Potem je vrv naglo vrgel okrog drevesa in tekkel k obleki. Pečenko je že z obleko v rokah bežal proti Zabrdju. Isto smo storili mi razen Janeza, ki se je hitel oblačiti.

Ko je ribič videl uhajajoče nagce, ni več molčal, ampak začel kričati: »O, vi salamiljonski falotje, tak vi ste tisti, ki mi kradete vrše. Le bežite, bom že zvedel v vasi, čigavi ste.«

Obstal sem, da vidim, kaj bo z Janezom. Ribič ni več hitel in kar osupnil je, ko je stopil Janez izza grma oblečen in obut. Takoj pa vzklikne: »A ti si poglavar,« in se hoče vreči na Janeza. Ta pa stegne pesti proti njemu in reče pogumno: »Stojte, tepsti se ne dam, bežal ne bom. Ako imate kaj škode, bodo že oče povrnili.«

»Čigav si?«

»Primožev.«

»In oni?« pokaže za begunci.

»Vprašajte jih sami.«

Tu zagleda ribič raka v travi: »Ha, kaj pa je to, kradli ste mi rake.«

»Samo ta je bil vzet, a jaz ga nisem.«

»Bom že videl. Ako manjka kakšna vrša, boste vsi zaprti. Kdo je pa tistile črni tam za hrastom, ki je najdalje tekel,« vpraša ribič otroke, ki so prišli od jeza.

»Pečenkov Jakob,« je povedal glasek Petričevega Jakobčka, ki je najbrž hotel razbremeniti brata Toneta.

»A Pečenkov!« je ponovil ribič kakor mož, ki več ve nego reče. »Se bomo še pogledali,« je sklenil in se odpeljal na drugo stran.

Najhujši strah je odjenjal. Jaz sem občudoval Janeza. Ni me bilo sram, da sem bežal, toda zelo rad bi bil kakor Janez.

Drugi dan je bil orožnik v vasi. Oglasil se je k Primoževim. Pri Pečenkovih pa je iskal po hiši in pod streho, kje je kaka vrša, pa ni nič našel. K nam ga ni bilo.

Toda popoldne mi je gospod nadučitelj naročil, naj počakam po šoli pred pisarno. Tam sta čakala že Matija in Tone. Najprej je vzel samega Toneta v pisarno, potem še Matijo zraven in slednjč poklical še mene. Prva dva je bil izprašal, kako je bilo, in ko sem prišel jaz, se je obrnil na vse tri: »Torej vi ste vsi trije rekli, da ne vzamete nobenega raka?« »Tako smo rekli,« smo potrdili vsi trije. — »Kdo je rekel prvi?« — Matija in Tone sta pokazala name: »On.« Nato je gospod Resnik dejal: »Naj bo, ker je bilo prvič in brez hudobije. Ampak zapomnite si, da niste poklicani nadzorovati ribičevo delo, najmanj pa še z njegovim čolnom. Sedaj pojdite!« Meni se je zdelo, da me ni gospod nadučitelj še nikoli tako dobrohotno pogledal, zato nisem čisto nič obžaloval, da sem bil zraven.

Ampak skrbeti me je začelo radi raka-očaka. To je bil rak, ki na vsem svetu nikdo ni zanj vedel razen mene. Hodil sem ga bil gledat in dražit. Ne sme se zgoditi, da bi mi ga ribič izpeljal. In spomnil sem se, da bi bil prav ta rak primeren dar, kakor nalašč za moj namen. Moram ga uloviti kakorkoli.

Poskusil sem sam. Poiskal sem lepega polža, ki je slinasto pricvetel napol iz lupine, ga prevezal s prejo in razbil lupino. Tako polžnico sem spustil pred rakov dom in čakal sreče. Rak je prišel in se lotil polža, toda kakor hitro sem nategnil nit, se je takoj umaknil. Bil je star pa moder.

Treba bo kako drugače. Andrejec je imel sak in spretno lovil z njim po jarkih. On bo pomagal. Razodel sem svojo nakano. Obljubil mi je, da mi bo ustregel, četudi ne hodi rad lovit v Pivko. Zmenila

sva se, da bova v četrtek navsezgodaj poskusila z lovom. Dve žabi sta morali dati svoja kraka.

Ko je Andrejec s prvim svitom potrkal na okno, sem hitro skočil iz postelje in šla sva s sakom. Nad bregom sva zanetila majhen ogenj in oprazila kraka ter privezala z nitjo na šibo. Nato sva se približala maklenu. Jaz sem potopil vado, Andrejec je pripravil sak. Kmalu je bilo nekaj mladih rakov na žabji gostiji. A takih otročičev nisva cenila.

No, kdor čaka, očaka pričaka. Najprej se je pomolilo izpod korenine dvoje dolgih tipalk in dvoje velikih škarij, nato dve osti in dve nasajeni očesi, potem se je pojavil pločnati trup in zadaj še rep, ker mora zadaj biti. Počasi, mnogonogo se je pomikalo po dnu, kakor urejena vojska in široko se je vlekel rep, da je dajal velikemu trupu lahkoto in lepoto. Tako rahlo je šlo kljub navidezni teži, da so se noge komaj dotikale tal in je bilo težko reči, ali leze ali plava. Ta podvodnik v roženem oklopu je bil podoben vitezu, ki ne bo pokazal hrbita sovražniku, ampak se bo v silii umikal samo, da bo zopet prodiral, podoben krščanskemu vitezu, krščanskemu zato, ker ga lahko v petek jemo.

Prišel je do plena in se ga lotil. Rački so se zožili in bežali z repki, pogumnejši so se preselili na drugo stran vade. Jaz sem poredkoma dihal. Andrejec me je z dlanjo miril. Čakal je, da se rak dodobra oblažni s pečenko. Potem je dal s kazalcem znamenje. Počasi sem dvigal nit, z vado se je dvigal tudi rak, vendar tako, da je z repom slonel na tleh. Odločilno je bilo, ali se bo dal dvigniti od tal. Nekoliko sem popustil in potem više dvignil. Rak je visel in se dal vleči. Andrejec je poševno približeval sak od brežne strani, kamor bo bržkone rak butnil, in ko je bil sak dosti blizu, ni hotel čakati na rakov beg, ampak je sunil, da sta se rak in sak ujela. »Viktorija,« sem — ne vem, zakaj — vzkliknil, ko sem čul raka lepetati v saku in so mu klešče gledale ven.

Doma sva nabrala kopriv in dejala z njimi raka v okrogel košek. Vprašal sem, če bi smel tudi košek podariti. Andrejec je rekel, da bo že drugega spletel.

Kakor nalašč je pri kosilu — opoldne je v Otoku južina — rekel stric Jernej: »Ostani pri domu, ob devetih pojdeva h kovaču z volom, boš ti domov gnal, ker imam še drugi opravek.«

Ob času sem bil pripravljen. Pregledal sem bil še enkrat raka, poskusil z bobovim stebлом moč njegovih klešč, ker si nisem upal s prstom, in se napotil z volom v Postojno. Stric se ni brigal, kaj nesem, menda je mislil, da so mati kaj naročili.

Pri cerkvi sem se ločil od strica, rekoč, da pridem takoj h kovaču. Na trgu sem srečal Hlebčevko. Po volji mi je bilo, ker bom brez čenč opravil svoj posel. Pri šoli sem naglo smuknil v vežo in poslušnil na vrata nasproti pisarni. Začul sem znani glas in potrkal.

Venkaj stopi kakor angel Resnikova hčerka, ki je učila majhne otroke iger, da so imele tudi postojnske matere nekoliko četrtka.

»Kaj bi rad,« je vprašala prijazno.

»Raka sem Vam prinesel v dar, ker ste mi pomagali v četrti razred.«

»Aha, ti si tisti Otočan, radi kogar me je ata oštel,« je dejala veselo. »Kaj pa naj počnem z rakom?«

»Skuhajte ga, ni treba drugega, ko vreči v krop nekoliko soli, in ko bo rdeč, bo dober.«

»Ali ti znaš, kako se jedo raki?«

»Na kmetih jemo samo rep in klešče, tudi nožice, ako so velike, koša pa ne, kakor gospoda.«

»Torej so kmetje bolj izbirični?«

»Bolje vedo, kaj je dobro.«

»Ali si ga ti ujel?« je pogledala.

»Sam ga nisem mogel, dvakrat sem ga lovil zastonj, bil je preveč izkušen, moral mi je priti na pomoč bratranec.«

»Pa si ga namenil meni, kajne?«

»Še ko je bil za očaka v vodi, sem dejal, da mora biti Vaš.«

»Poglejmo, kakšen je.«

Odmaknil sem koprive.

»O, kako je velik,« je vzkliknila. »Res je moral biti zelo moder, da je dočakal toliko velikost. — Ti bi rad košek takoj nazaj?«

»Ne, naj ostane, da ga boste lahko dali, komur boste hoteli.«

»Ti že veš, komu se koški dajejo,« se je gospodična na glas zasmejala.

Mislil sem, koška je bolj vesela nego raka. Pa naj bo, saj to sem nameraval, razveseliti jo.

»Kako pa ti gre v šoli?« je vprašala. »Pa ne, da bi tam posnemal raka?«

»Ne, tam je za zgled oven. Ako bi bilo leto daljše, bi nemara prišel v prvo vrsto.«

»Me veseli,« je rekla, pa prišel ji je pomislek: »Ali se smejo loviti raki?«

»Otrokom nihče ne brani, ako tu in tam kaj ujamajo,« sem odvrnil mirno.

Segla je v žep in mi stisnila desetico v roko.

»Nikar, gospodična, ne maram nič,« sem se vneto branil.

»Ne za raka, hvala ti zanj, pač pa za košek, ne maram ga zastonj, da ga bom lahko dala, kakor si dejal, komur bom hotela.« To je rekla z očmi, polnimi smeha.

»Pa naj bo,« sem privolil, da ne bom nadležen, »Bog z Vami.«

»In s teboj!«

Ko sem šel po trgu, sem premišljeval, kaj bi z desetico, ker ni za posvetno rabo. Zavil sem v cerkev, zmolil očenaš za gospoda Resnika in hčerko in vrgl desetico v cerkveno skrinjico.

Kovač je dovrševal konja in samo še poščipaval končke žeblice, ki so skozi kopito pogledali. Tudi on je bil Otočan in moj stric. Dal mi je zastavico: »Kaj manjka dobro podkovanemu konju?« Ker sem videl, sem vedel: »Tistihle končkov, ki ste jih poščipali.«

Nato je vzel kovač vola v delo. Z rezilom je na vsaki nogi posnažil po en parkelj in pribil nanj po eno ploščico, drugi parkelj je ostal brez kovanja.

Medtem je prišla iz šole mala hčerka in vneto pripovedovala, kaj vse je bilo v šoli. Imeli so živega raka, velikega, dve klešči je imel, pa hud je bil, gospodično je tako za prst prijel, da bi se bila kmalu jokala. Vsi so se bali. Res, hude zveri pridejo v šolo, kdo bi se ne bal, a otrok mora hoditi vanjo, ne pomaga nič.

Vol je tekel proti domu, da sem ga komaj dohajal. Pod otoškim mostom so dečki lovili ribe, ki so bile prišle z veliko vodo, a niso marale v jamo. Dečki so med seboj veselo brbljali in me vabili, naj se pridružim, češ, vol sam dobro ve, kje je doma. Rešil me je Matevžek: »Bom že jaz poskrbel za vola.«

Brž sem bil spodaj. Voda je bila majhna, samo v žrelu je temnozelen oton, ki se mu nisem upal preblizu. Riba so se skrivale pod kamni in skalami. Otroci so imeli nekaj ujetih.

Že sem ujel tudi jaz eno. Tu zaslišim vedno čudeči se glas Matijev: »Joj, kolikšno ribo sem začutil pod skalo, prav zares je bila kakor moja roka.« Skoro nato sem jaz bolj spodaj zatipal veliko ribo. Bila je v tako tesni luknji, da ni mogla uiti. Ni se branila, ko sem jo z levo roko vlekel za rep in z desno tipal ob nji do gobca. Šel sem ji s sredincem v gobec, pritisnil s palcem namoč od zunaj in odhitel z njo na suho. Moja je bila.

»Riba je moja,« je kar na celem s strastjo rekel Matija, »jaz sem jo prvi imel v rokah.«

Mene je taka pravica osupnila, dejal sem: »Riba je tistega, ki jo je ujel.«

»Takoj boš dal ribo sem,« je zahteval Matija in segel po njej.

Vedel sem, da bi se zastonj boril z močnejšim Matijem, zato sem ribo prepustil brez boja, tem rajši, ker nisem želel spora z Matijem. Zakaj Matija je bil poglavar otoške mladosti. Belo, tršato telo mu je bilo brez hibe, zdravo ko riba, gibčno in trpežno ko breza: bil je najmočnejši med nami. Tak je bil tudi po duhu: nagel in smel, precej strasten, pa bister in pošten, sprejemljiv za dobro besedo. Res je bil nemaren za šolo, toda ne dvomim, da bi se bolje učil nego jaz, ako bi imel moje starše. Kajti matere ni več imel, oče je bil star, odrasli brat in sestra se nista brigala zanj. Med nami je imel veljavno besedo. Kadar smo se na poti zamotili z žogo ali dušicami, je samo zaklical: »Zdaj pa slamico na vlak,« in vsi smo tekli za njim, kolikor so zmogli naši mehovi, samo jaz sem včasih

nalašč popustil, da bi ne bil Matevžek zadnji, ki vleče slamico.

In sedaj! Ta dečko, ki si je prilastil ribo, ker ima moč, ni več Matija! Meni ni za ribo, ampak za Matijo. Nevede sem prav storil, da sem postavil nasproti krivični sili užaljeno krotkost. Matija je utihnil in pre-mišljeval. Ko mu je Petričev Tone rekel: »Daj Renčku ribo nazaj, da ne bo žalosten,« mi jo je ponudil: »Ná jo, ná, naj bo tvoja.« Jaz pa nisem hotel milosti namesto pravice: »Ne maram, ako misliš, da je tvoja po pravici.« Tedaj je Matija postal zopet Matija: »To sem samo tako rekel; ti si jo ujel, tebi gre.« Sedaj sem jo rad vzela.

Ko sem jo prinesel domov, ni bilo nekaj prav. Stara mati so se držali čemerno in mi očitali: »Zakaj si vola pustil, da ga je moral Matevžek prignati; kaj, ko bi zašel na zelnike?«

»Nisem ga pustil, ampak Matevžek se je sam ponudil.«

»Komaj verjamem.«

»Pa je tako!«

»Kaj si nosil v košku?«

»Velikega raka sva z Andrejem ujela.«

»Kam si ga dal?«

»V šolo.«

»Na, na, ta se bo pa že veliko naučil,« so rekli boljše volje.

Takrat je prišel stric Luka v vežo. Jaz sem se pred njim postavljaj z ribo. Pa kaj mi je rekel? »Kmalu boš na glasu, da si tat.«

Ob tej besedi se mi je vse podrlo. K sreči je prišla neka Postojnka, ki je imela na vaškem polju majhno njivico v najemu. Šepetali sta nekaj časa z materjo, nato je meni rekla: »Fantič, ali mi prodaš tisto ribo,

jo bom otrokom spekla za večerjo.« Potolažen sem dejal: »Rad jo dam zastonj, ako jo hočete.« Posilila mi je četrtek. Vem, da je bila toliko vredna.

Ko sva bila z materjo samá, so rekli: »Če ti ni za četrtek, veš, kaj naredi? Kupi Maškovemu stricu tobaka.« Takoj sem tekla ponj in k Maškovim.

Ta stric je bil dolgo let na Hrvaškem. V šumi je delal drva. Prinesel ni drugega kot uši. Kakor bel trak so mu stale okoli klobuka. Pa sedaj jih nima več, naj se zahvali Maškovki. Vedno sedi na čoku, molči, mrko gleda in se solnči. Meni se je zdel hudoben.

Ni me videl, ker sem prišel odzadaj. In čudo, govoril je, a kar je govoril, mi je šlo skozi mozeg. »O smrt, ti božja dekla, vse pobereš, samo name si pozabila, pridi vendar in me reši.« Zasmilil se mi je, da je na svetu človek in si želi umreti. Stopil sem predenj ter mu rahlo rekel: »Stric, nate tale tobak, dobil sem ga za ribo, ki sem jo danes ujel.« Prvič sem ga videl, da je prijazno pogledal in spregovoril: »Bog povrnil!«

Ne vem, o čem so se dolgo pogovarjali mati s teto Markovko. Mislim, da je bil moj rak poglavit, ker je nato teta poklicala Matevžka izpred hleva: »Pojdi z mano, se bova nekaj pogovorila.« Pri večerji je imel ušesa rdeča in je bil popolnoma tih ter takoj odšel na seno. Brat Andrejče, ki je že vasoval na ognjišču, je zaklical za njim: »Nevoščljivec!« Spekla sva preostalo manjšo ribo in jo skupaj pojedla. Stric Jože, ki je zelo pravičen, pa me je posvaril zaradi lova. Torej misli podobno kakor Luka. Poslušaj vest, a ne zaničuj postave.

Zadnjič sem nekam zasmehljivo govoril o glavarju in skrbi za nasade. Sedaj me je sram, da sem kvasil. Boljši je glavarjev borovec nego moja riba, rak pa je zavist — iz pekla kleščman.

(Dalje prihodnjič.)

Pregled naše umetnosti.

Viktor Steska.

(Nadaljevanje.)

Pöllner Matija je prepleskal stranska oltarja Žal. M. B. in sv. Helene v Crngrobu 1753 za 116 gld.¹

Postl Andrej, učitelj v Dobropoljah do 1821, se je pri svojem očetu naučil slikarstva in kiparstva. Njegov oče je bil slikar Anton Postl.²

Postl Anton, slikar in podobar v šent Rupertu, se imenuje v l. 1763—1794. Bržkone je napravil 1763 božji grob in bandersko sliko sv. Ruperta za 3 gld.³ L. 1770 je napravil oltar sv. Roka pri Laščah. L. 1780 je pri Novi štifti pri Ribnici preslikal figuralne stene svetih stopnic. Te slike so obledele in skoraj

zginile. L. 1794 jih je s sinom popravljaj, za kar je prejel poleg hrane še 60 gld.⁴

Preckerfeld Anton, slikar v Ljubljani 1764.⁵

Praitenlakner Severin (Prattenlackner, Praidtenlohner) slikar v Ljubljani. Za cerkev D. M. v Polju je naslikal podobo Marijinega vnebovzetja 1659. Tudi za cerkev sv. Petra je delal manjše stvari od 1651 dalje.⁶

Prenner je slikal 168. list bratovske knjige sv. Dizma.

¹ Dom in svet, 1894, 628.

² Tomšič Iv., Kočevsko okr. glavarstvo, 31.

³ Steklasa, Zgod. župnije šent Rupert na Dolenjskem, 308.

⁴ Kronika. Cvetje z v. sv. Franč., 1915, 91.

⁵ Bl. a. Kr., 1865, 43.

⁶ Zbornik UZD, 1922, 124.

Purtscher Josip Anton, slikar z Bavarskega, je slikal v Ljubljani 1718 štiri slike za kamniško župno cerkev za postni čas: Jezus poti krvavi pot, Jezusa bičajo, Jezusa s trnjem kronajo, Jezus nese težki križ ozir. pade pod križem. Podpis: Joseph Anton Purtscher Bojus Pinxit Labaci 1718. Na tretji sliki stoji namesto Bojus — Bavarus. Risane so dobro, barve lahne, gube bolj trde. Slike ne kažejo moči. Tudi v Šmartnem v Tuhinju imajo nekaj njegovih slik.

Rain Ivan Friderik Strmolski, slikar in pisatelj, sodni prisodnik v Ljubljani. L. 1680 je izročil cesarju Leopoldu I. velike foliante o kemiji; rokopis je okrasil z lepimi podobami.⁷

Rainbalt Janez Mihael (Reinbolt, Rainwaldt itd.), slikar v Ljubljani, kjer se je 5. maja 1698 poročil s Heleno Gariup in kjer je 25. julija 1740 umrl v 74. letu.⁸ L. 1712 je pozlatil oltar pri Sv. Petru v Ljubljani; 1713 je za isto cerkev napravil frontal novemu oltarju. L. 1721 je poslikal in pozlatil znamenje blizu Sv. Krištofa v Ljubljani; 1724 je naredil sliko za šentpetersko bandero v Ljubljani.⁹ 1724 je prejel platno za oltarno sliko pri D. M. v Polju. Za prihod cesarja Karla VI. l. 1728 v Ljubljano je oskrbel Rainbalt več dekoracij, za kar je prejel 90 gld. in zahteval še nagrado. Okrasil je namreč pročelje magistratne hiše in baldahin za cesarja. Že prej (1716) pa je naslikal za magistrat večjo sliko na les z latinsko letnico. Za Spodnjo Drago pri Višnji gori je naslikal sv. Janeza Nepomučana s podpisom: J. M. Rainwaldt Civ: lab: 1731. Leta 1731, 12. julija, je potrdil prejem 32 gld. 34 kr. za sliko sv. Barbare in sv. Izidorja in za pet zakristijskih tablic pri D. M. v Polju.¹⁰ L. 1715 je naročil škofov komisar (župnik) in pisatelj Ahacij Steržinar v Gornjem gradu pri Rainbaltu sliko sv. Frančiška Ks. za cerkev sv. Barbare na Stražah. Ta slika je zaslovela kot čudodelna. Dr. Stegenšek je sliko podrobno popisal v Spomenikih lav. škofije I, 34 in 35. L. 1717 je Steržinar židal na Stražah kapelo, poslikal pa jo je s freskami Rainbalt. V sredi kupole je bila videti sv. Trojica obdana z angelci, malo niže Brezmadežna, stoječa na zemeljski krogli, obviti s kačo. Sv. Trojica jo je venčala. Še niže na desnici za oltarjem je stal sv. Frančišek kot misijonar. Na svodu je naslikal Rainbalt okoli sv. Trojice dvanajst apostolov, trinajsti pa je stal na znotranji steni vhodnega loka. »Slike so prevzemale srca vseh gledalcev.« Ta kapela je stala na prostoru, kjer je sedaj angelska kapela. L. 1730 je naročila poljska kraljica Marija Jožefa Rainbaltu, naj posname sliko sv. Frančiška; izpostavila jo je v Draždanih. L. 1733 so prosili meščani iz Prage za posnetek. Rainbalt je posnetek dogotovil

23. avgusta 1733. V Pragi so jo postavili v jezuitsko (Odrešenikovo) cerkev. Po tej sliki so napravili 16.000 bakroreznih odtiskov. Za neko hišo na Bregu v Ljubljani je Rainbalt naredil izobesek za 2 gld.¹¹ Delal je tudi za leskovškega župnika Lovrenca Rameta. Radi plačila pa je nastala pravda.¹² Pri Sv. Frančišku na Stražah hranijo njegov lastni portret s pozneje dostavljenim podpisom: Johann Michael / Rainwalth. / Original Mahler der gnadenreichen / Bildnüß des heiligen Francisci Xa- / verii zu Oberburg und zu Prag, gestorben Anno 1740 seines Alters 85. Jahr. Pripomniti je, da je letnica 1740 pravilna, starost pa je po smrtni matici napačna, ker je umrl v 74. letu. Wallner ima tudi pomotno letnico 1739. Posnetek te slike je objavil Stegenšek.¹³ Rainbalt je bil ponosen, da je ljubljanski meščan, in je to lastnost označil na nekaterih slikah.

Po magistratnih davčnih knjigah je plačeval davka okoli 3 gld. 40 kr. (1727) do 4 gld. 20 kr. (1726). Z odlokom 24. marca 1735 je bil vseh davkov oproščen, ker je bil izvoljen za krušnega blagajnika, kar je bilo tedaj za županom in sodnikom odlično mestno dostojanstvo. Zaradi te časti pa mu ni bilo treba opustiti slikarskega opravka, kakor pomotno sodita Wallner¹⁴ in Črnologar¹⁵, meneča, da je bil krušni blagajnik kak pekovski uslužbenec. Po njegovem avtoportretu sodi Stegenšek,¹⁶ da ljubi Rainbalt žive barve, svetlo temino; da se omejuje, da stilizira, da je slikar-poet. Avtoportret kaže že priletneža moža z živahnimi očmi, nekoliko visečo spodnjo ustnico, plavkastimi lasmi in majhnimi brčicami pod nosom. Opravljen je idealno kot slikar z belo pod vratom razpeto srajco, zeleno suktno in rdečim vratnikom. V levici drži čopič in paleto. Slika je dobro ohranjena.¹⁷

Rainbalt Ivan Franc, slikar v Ljubljani, je bržkone sin Janeza Mihaela R.¹⁸ Znani sta dve njegovi sliki: 1. Sv. Janez Nepomučan (126×160) spoveduje češko kraljico. Podpis I. F. Rainbalt, Pinx. 1728.¹⁹ 2. Sv. Janez Krstnik, pendant k prejšnji sliki. Obe sliki hrani križarski red v Ljubljani. V risbi se slede napake, barve so motne, brez življenja.

Rambschissel Bartl (Rambschüssel) je živel nekaj časa pri Valvasorju na Wagenspergu in risal za Ehre d. H. Krajin noše, gradove, vasi in grbe. Za Valvasorjevo veliko knjigo grbov (Das große Wappenbuch) v foliantu je narisal 2023 grbov na 388 listih. Knjiga se hrani v zagrebški metropolitanski

⁷ Valvasor, VI., 364; Kukuljević, 363.

⁸ Smrtna in poročna matica v stolnici.

⁹ Zbornik UZD, 1922, 124.

¹⁰ Carn. 1914, 224.

¹¹ Radics, Alte Häuser, III., 29.

¹² Mitt. 1890, 123.

¹³ SLŠ, I., 52.

¹⁴ Mitt. 1890, 123.

¹⁵ Mitt. 1899, 156.

¹⁶ SLŠ, I., 52.

¹⁷ Stegenšek I., 184.

¹⁸ Mitt. 1890, 123.

¹⁹ Katalog Z. R., 1922, 5.

knjižnici. Naslov se glasi: *Opus insignium armorum-que, regum et regnorum nec non tam aliorum quam et Carnioliae principum, baronum, nobilium, civitatum et oppidorum.* Wagensperg in Crain. 1687—1688. V zbirki Valvasorjevih bakrorezov in risb omenjene knjižnice je več Ramschisselovih risb o nošah. Del grbov je objavljen v 9. knjigi Valvasorjeve *Ehre d. H. Krain.*²⁰ V župnišču na Homcu hranijo lepo podobo Kalvarije, slikane na les, s podpisom: Bartholome Ramschissel Maller. 1695.

Ramschissel Peter, slikar s Kranjskega, ki je bival na dunajski akademiji 2. novembra 1764.²¹

Rembrandt Karel, rojen v Radovljici 1674, se je učil slikarstva v Benetkah in Rimu, kjer je bil tri leta na akademiji. L. 1703 je odšel v Gradec, 1709 pa na Dunaj, kjer je 1715 postal ravnatelj Lichtensteinove galerije. Dolničar trdi, da bi tra-

²⁰ Izvestja Muz. dr., VIII., 47; Radics, Valvasor, 99.

²¹ Blätter aus Krain, 1865, 43.

jalo dolgo časa, preden bi mogel naštetati vsa dela, s katerimi se je Remb ovekovečil. Wastler trdi, da ga je bivajočega v Italiji podpiral grof Ignacij Marija Attems. Po vrnitvi iz Italije je slikal v Gradcu stopnišče Attemsove palače. V Attemsovi galeriji so poleg manjših slik še štiri velike, po 4 m široke oljnate slike: Rop Sabink, Kralja med obedom ujamejo, David in Urija in neka alegorijska slika. V deželni galeriji v Gradcu so štiri slike, tri mitološke in ena iz starega zakona. Slika! je tudi sv. Frančiška Pavl. za cerkev am Gries in sliko sv. Uršule za uršulinke v Gradcu. Na Dunaju je 1712 slikal za Kremsmünster dve oltarni sliki in 13 manjših.

V Ljubljani je naslikal podobo Jezusovega Srca za klarise, bržkone 1702, sv. Jožefa za cerkev sv. Jakoba in sv. Lucijo za avguštinsko cerkev (sedaj frančiškansko).²²

(Dalje prihodnjic.)

²² Izvestja Muz. dr., 1902, 50, 54; 1900, 165; Wastler, SKL, 139; Müller-Singer, KL, IV., 39.

O roparskih napadih.

Zgodovinske drobtine. — Zbral Leopold Podlogar.

(Nadaljevanje.)

27. Mengeš, Moravče. V Benkovičevih »Črticah o rokovnjačih« (Dom in svet 1890) je omenjeno, da so okoličani Mengša tudi veliko pretrpeli pred rokovnjači. O onem pritičnem gozdničevju, ki se nad cesto od Črnuč do Mengša tako zakotno vleče v podnožje Šmarne gore, Brezovice in Vranšice, so razširjene razne govorice. Pripoveduje se, da so tu grobovi mnogoterih človeških žrtev, ki so jih obcestni tolovaji zavlekli tja in jim izkopal nepričakovani grob. Močno so obdolževali teh zločinov domačine, Trzince, Ihance in Moravčane; to pa od Valvasorja do nedavnih časov.

Vendar pa ob tem pisanem in ustnem poročilu dvomimo. Gozdovi za Trzinom in Mengšem so bili zavetje gorenjskih rokovnjačev (Dimeža), in so zaradi njih bili osumljeni domačini.

28. Naklo. Kakor je Kamnik z okolico veliko prestal pred rokovnjači, ki so se zaplodili v divjinah ob Kamniški Bistrici, tako je trpel Kranj z okolico pred rokovnjači, ki so imeli svoja skrivališča v Udne borštu (Vojvodin boršt).

Uden boršt, tako ga nazivlje ljudstvo, se sme prištevati najrazsežnejšim gorenjskim gozdom. Sega od Pivke, Malega Naklega, Cegelnice in Strahinja tja do podnožja Kriške gore in Stóržiča.

V srednjem veku je bil gozd last avstrijskega vojvoda, deželnega kneza. Okoličani so ga kljub ostrim prepovedim zelo pustošili. Leta 1667 so postali njegovi gospodarji grofi Turjaški. Ker ni bilo mogoče

več brzdati kmečke sekire, so l. 1804 gozd razdelili med sosednje vasi.

Uden boršt je dal rokovnjačem varno zavetje. Od tam so pogosto vznemirjali vaščane. Rokovnjači so inenda osumili Nakljane, da jih naznanjajo oblastem v Kranju. Naj so naložili tukaj rokovnjaču še tako majhno kazen, njegovi tovariši so se maščevali s tem, da so zažigali ljudem poslopja. Požigalčeva roka je v fari kruto gospodarila.

Rokovnjači iz Udnega boršta so se pa odlikovali od drugih s tem, da so bili mnogo lepše oblečeni kakor kmečki mladeniči. Radi so pohajali v vasi in občevali z vaščani. Kmetu navadno niso storili nič žalega, ropali so le po hišah bogatinov in po cerkvah.

Leta 1848 je iztrebil okrajni komisar Janez Pajk rokovnjače iz nakelske okolice in Udnega boršta. Nakljani so se oborožili z vsakovrstnim orodjem in orožjem in se postavili pod njegovo vodstvo. Toda boja ni bilo, ker so se bili rokomavhi prej razšli. Večinoma so bili doma okrog Kranja.¹

29. Nevlje — Mekinje — Šenturška gora — Gozd. Omenili smo že, da so v drugi polovici 19. stoletja delali mnogo kvare rokovnjači, ki so se skrivali v Kamniških planinah. Pritoževale so se na vlado mekinjske opatinje, pa tudi neveljski župniki. Sedaj so koga ubili, sedaj kaj ukradli, predstavljali podkupljeni mejnike, povzročali med vaščani raz-

¹ Dom in svet 1890, 83.

dore, pravde, ogleda — pri tem pa so imeli priliko okoristiti se. — Podrobnosti nam niso znane. Spomina vreden pa je rokovnjač »Črni Jurij«, ki se je rodil v neveljski fari, v vasi Vrhpolje okoli l. 1790. Njegovo pravo ime je bilo Jurij Bobek.

Že jako mlad je zabredel med rokovnjače. Bil je silno premeten tihotapec. S svojima rojakoma Tomažem Rakom in Matejem Pircem je nosil tobak s Hrvaškega. Nekdaj so peljali razen tobaka cel voz ukradenega mesa čez mejo. Stražniki so jih zasledili. Jurij, brez orožja, je pograbil debelo svinjsko pleče in udrihal tako močno, da je dva stražnika pobil na tla, druge pa prepodil. Tatovi so sicer srečno odnesli pete, toda nekdo jih je spoznal in ovadil. Lovci so prišli ponje na njih domove. Matija Pirca so prijeli prvega, Jurij pa je pravočasno zbežal v hosto. Tomažev dom je bil v sosednji vasi. Tudi on se je spustil v beg, jo udaril preko rži, se tam zapletel v visoko žito in padel. Lovci so ga ustrelili. Matej Pirc pa je prestal zaslužen kaznen, dal rokovnjačem slovo in se marljivo oprijel zidarstva. Umril je nagle smrti 15. avgusta 1855.

»Črni Jurij« ali »Jurka« je izginil za nekaj časa iz kamniške okolice. Vrnivši se, si je privzel kot pomočnika nekega Matjana s Šenturške gore. Ž njim je izvršil veliko grozljivih in nečloveških zločinov deloma še hujših, kakor je bil oni s komendskim pastirjem. Dolgo časa so ga brez uspeha lovili. S tovarišem sta imela na vseh krajih skrivne dupline in tajne prijatelje, h katerim sta pribegala v nevarnosti.

Nekdaj so ga zajeli lovci v neki krčmi v vasi Črna, fara Gozd nad Kamnikom.

Ko prestopijo lovci hišni prag, plane Jurka kvišku, potegne izza pasa velik nož in se postavi v bran. Kolikor stopin, gre on naprej, toliko se pomaknejo lovci nazaj in kolikorkrat stopi Jurka nazaj, rinejo oni za njim. Nenadoma pa lopov zacepeta in zakriči, zavihti nož in se zaleti k vratom. Med vhodom spusti nož na tla, da glasno zazvenči. Ko se možaki plašno spogledajo, koga je ranil, smukne ropar v klet. Ko se lovci zavedo, planejo v podstrežje, pre-

taknejo vse, kar se oglasi Jurka, ki jo je bil popihal iz kleti skozi okno, visoko gori s hriba.

Šli so za njim, pa zastoj. V roke jim je prišel Matjon, ki je bil obešen. Tudi Jurka je prišel čez čas v roke pravice. Obsojen je bil na vislice, a pomiloščen in je odsedel enoindvajset let.

Vrnivši se iz ječe, se je nastanil v rojstni vasi. Bil je gozdni čuvaj nekaterim posestnikom in poleg tega je prosjačil in pripovedoval verjetne in neverjetne rokovnjaške zgodbe. Umril je 1869 in počiva na neveljskem pokopališču.²

30. N e m s k a L o k a. Sodnijski arhiv na Krupi pri Semiču hrani poročilo, da so hajduki izropali vas Vimolj in ubili Markota Ribiča. Zgodilo se je to v noči po 3. juniju 1812.

Leta 1847 je upravljal župnijo ekspozit Anton Namre, ki je umrl kot župnik v Šmartinu pod Šmarno goro 1893. — V Nemški Loki so ga nekoč poklicali k bolniku. Bila je temna noč. Po tamošnji navadi ga ni spremljal cerkovnik, ampak mož, ki je prišel »po gospoda«. Peljal ga je daleč v šumo, kjer je duhovnik spoznal, da je med hajduki.

Ko je Namre bolnika previdel, stopi predenj harambaša, se mu zahvali za trud, da tudi lepo nagrado, potem pa ga povpraša, ali bo bolnik deležen nebeškega veselja. Ko mu duhovnik pove, da je »svoje mogoče« izvršil, potegne harambaša izza pasa samokres in bolnika vpricho Namreta ustrelj.

31. O s i l n i c a. Leta 1821 v noči od 19. do 20. oktobra so ulomili hajduki v župnišče in odnesli plena v vrednosti 1200 gld.³

32. O v s i š e. Poleg Črnega Jurija je slovel že omenjeni rokovnjaški papež Dimež. Zaslul je po deželi zaradi premnogih grozodejstev. Okoli leta 1830 je bila pred njim v strahu vsa gorenjska stran, posebno kranjska in radovljiska okolica. V ovsiški fari so se shajali njegovi pristaši v nekem gozdu, ki se zato imenuje »Tatinec«.⁴ (Dalje prihodnjic.)

² Dom in svet 1890, 276.

³ Letopis M. Sl. 1874, 93.

⁴ Dom in svet 1890, 247.

Slovenski možje.

Piše Avg. Pirjevec.

Ivan Žiga Valentin Popovič.

Rodil se je l. 1705 v Arclinu nad Celjem in pokazal že v mladosti izrednost svojega duha. Ko sta se vračala nekoč brata po počitnicah v Nemški Gradec, kjer sta se šolala, je prosil, da bi smel ž njima. Mati mu tega ni dovolila, ker je bila vdova in je težko preživljala otroke. A desetletni deček si je znal pomagati: ko

sta brata odhajala, se je skrtil na vozu, zapazila sta ga šele v Konjicah, a ga nista mogla pregovoriti, da bi se vrnil — tako je prišel v Gradec. Tu je obiskoval nižje latinske šole in dovršil bogoslovne in modroslovne nauke. Nove maše pa ni pel, ker ni mogel zaužiti vina.

Že v mladeniški dobi je kazal Popovič vsestransko zanimanje; razen starih jezikov se je učil tudi

nemščine, francoščine in laščine ter prehodil ob počitnicah vse Pohorje in nabral do dva tisoč raznih rastlin. Po dovršenih bogoslovnih naukih je potoval tri leta po Italiji, obiskal najbolj skrite in oddaljene kraje ter prečital poprej vse, kar je bilo o njih napisanega. Ko se je vrnil, je služboval 15 let kot domači učitelj pri raznih gosposkih družinah v Gradcu in na Dunaju. Ponudbe, da bi šel na državne stroške v Carigrad, ni sprejel, ker se mu je nudila od druge strani sijajnejša služba. Ko se je izjalovilo to upanje, je sklenil, da bo živel odslej samo znanstvu. A kmalu ga je prisilila skrb za vsakdanji kruh, da je sprejel l. 1744 službo profesorja zgodovine na viteški akade-

Ivan Žiga Valentin Popovič.

iniji v Kremsmünstru na Gornjem Avstrijskem. Dve leti pozneje se je službi odpovedal, ostal je še leto dni v istem kraju, zbiral in opisoval gobe ter nato odšel v Nemčijo, kjer je bival po raznih mestih kot gost učenjakov, ki so znali ceniti njegovo znanje in zmožnosti. L. 1753 se je vrnil na Dunaj in služboval 15 let kot prvi profesor za nemščino na univerzi. Ko je pričel hirati, je prosil za upokojitev, l. 1768 so uslišali njegovo prošnjo, zapustil je Dunaj in si kupil v bližnjem Perchtoldsdorfu hišico z vinogradom, kjer je živel kot samotar-učenjak do svoje smrti l. 1774. Premoženje je zapustil v podporo revnim dijakom s Štajerske.

Popovič je bil mož izredne učenosti, zanimal se je za vse panoge znanstva, z enako vnemo se je bavil

z rastlinstvom in z jezikoslovjem, vsaka reč mu je bila sama po sebi prav tako važna, kakor nje lastnosti in ime. Tako so postali njegovi spisi znameniti pojavi, ker so nudili jezikoslovcu, zgodovinarju, zemljepiscu in naravoslovcu mnogo novih spoznanj. Najbolj je koristilo njegovo delo nemškemu jezikoslovcu, saj je bil Popovič med prvimi, ki je opozoril na važnost nemških narečij in zahteval, naj se zbira besedni zaklad žive ljudske govorice. Zavedal se je novih nalog jezikoslovja, raziskovati narečja, ločil se je od mrtve črke in opisoval glasove. Tako je pripomogel do veljave spoznanju, da je jezik živo organsko bitje, ki se razvija, in da se mora književni jezik bogatiti iz živega narodovega jezika.

Popovič je pisal večinoma v nemškem jeziku. V teh spisih pa razpravlja pogostoma o slovanskih narodih in njihovem jeziku. Njegova srčna želja je bila, da bi sam prepotoval slovanske pokrajine od Jadranskega do Črnega morja. Glavna skrb bi mu bila, paziti na slovanska narečja, a raziskoval bi tudi zgodovino teh pokrajin in posvetil vso pozornost živalstvu in rastlinstvu. Za najbolj blagoglasno je smatral narečje, ki se govori v Bosni, za najsirovejši jezik pa bolgarščino.

Premišljujoč, kako bi se pravilno pisala krajevna imena, je prišel kmalu do spoznanja, da latinska abeceda ne zadošča za zaznamovanje vseh glasov, in je sestavil »slovensko ali latinsko izpopolnjeno« abecedo. Dva taka znaka za naš današnji ž in č podaja že leta 1750; povzel ju je po cirilskem ж in ш. Izmed slovanskih jezikov mu je bila najbližja slovenščina, saj mu je bila materin jezik. Zanimiva je njegova izjava: »Materinščina je bila pri Rimljanih in je zdaj pri Francozih največja državna skrivnost. Ta skrivnost je v dvojni skrbi: za izobraževanje in razširjevanje materinščine in v skrbi za omejitev, izključitev, in če je mogoče, za zatiranje tujega jezika. zlasti če je to jezik sosednega in mogočnega naroda.«

V Popovičevi zapuščini so se našli spisi, ki nam pričajo, da se je temeljito bavil s slovenščino, vmes tudi priprave za slovensko slovnico in slovar. Bilo nam je v veliko škodo, da se ni našel mož, ki bi bil Popoviču omogočil v letih zdravja in moške delavnosti potovanje po slovanskih pokrajinah, da bi bil prisluškoval živi govorici.

Popovič je izšel iz slovenske zemlje, tujina mu je dala izobrazbo, med tujci je živel in njim v prvi vrsti je koristilo njegovo delo. Ubadal in mučil se je, dokopal se do globokih spoznanj — a da bi bil nadaljeval, mu je bilo treba slovenskega in slovanskega sveta; tako pa je sahnal kakor drevo, ki ga presadiš ob najvišjem solncu. Dobri sadovi njegovih misli in spisov so se pokazali šele v njegovih naslednikih: Pohlinu, Kopitarju, Vodniku.

PO OKROGLI ZEMLJI

POLITIČNI PREGLED.

Jugoslavija. Vladna kriza, ki je par mesecev razburjala Jugoslavijo, je do nadaljnjega rešena, in sicer v smislu političnih smernic Nikole Pašića. Vse je kazalo, da sestavi vlado Ljuba Davidović, ki ima v narodni skupščini za sabo veliko večino poslancev. Sestava vlade pa mu je bila onemogočena, češ, da Radić podaja protidržavne izjave in da bi v vladi opozicije bilo premalo Srbov. Nato je sestavil vlado zopet Nikola Pašić, sklical narodno skupščino, ki je soglasno sprejela overitev hrvatskih poslancev, nato pa je vlada zbornico, v kateri nima večine, odgodila do jeseni. Opozicija je potem takoj izdala proglas na narod, v katerem proglašuje rešitev krize kot protiustavno ter izjavlja, da bo boj za ustavnost in spoštovanje zakonov vodila do konca. V istem smislu je obvestila kralja. Vsekakor boj med velesrbskim in jugoslovanskim zamislim Jugoslavije ni končan in se obetajo v tem oziru še težki dnevi.

V Italiji je bilo s kar največjo sijajnostjo otvorjeno prvo zasedanje novoizvoljenega državnega zbora, v katerem imajo fašisti ogromno večino. Ko je bil izvoljen predsednik (Rocco) in prečitan prestolni govor, se je takoj začel vihar. Opozicija, ki sicer ni mnogoštevilna, toda izbrana, bo fašistovski večini povzročila marsikatero grenko uro in povedala fašistom mnogo bridkih resnic. Prvi prepir je povzročil predlog o overitvi fašistovskih poslancev. Opozicija ni molčala, da so se pri volitvah vršila velika nasilja od strani fašistovske milice, da se je znatno omejevala svoboda in tako bistveno potvoril izid volitev. Ti govori so povzročili med obema skupinama pretep, ki se je nadaljeval celo izven zbornice. Govorila sta tudi oba slo-

venska poslanca dr. Besednjak in dr. Wilfan, ki sta oba razkladala krivice, ki se gode Slovincem in Hrvatom v Julijski Benečiji.

Francija bo po porazu francoskih nacionalistov pri volitvah docela izpremenila zlasti svojo zunanjo politiko. Po odstopu ministrskega predsednika Poincaréja, ki je s svojo zagrizenostjo in trmo najbolj oviral sporazum z Nemčijo in s tem v zvezi pomiritev vse Evrope, je radikalni blok, ki ima sedaj večino v zbornici, sklenil vreči tudi Milleranda, predsednika republike, ki je istotako zastopnik in zagovornik Poincaréjeve politike. Zato večina neče sprejeti vlade, dokler Millerand ne odstopi. Zavaljo tega je Millerand poveril sestavo vlade manjšini, prejšnji večini, ki pa je morala takoj odstopiti, ker ji je zbornica takoj izrekla nezaupnico. Radi tega je bil prisiljen odstopiti tudi Millerand, ki pa je obenem protestiral, češ, da je ravnanje večine protiustavno, ker je bil on izvoljen za 7 let. Nova vlada se bo v prvi vrsti skušala sporazumeti z Nemčijo na podlagi Dawesovega reparacijskega načrta, za katerega se ogrevajo vsi zavezniki, bo podpirala predlog, da se Nemčija sprejme v Zvezo narodov, in bo iskala ožjih stikov tudi z Rusijo.

Težki oblaki se zbirajo nad Rumunijo, kjer vlada koruptni Bratianu proti ogromni večini naroda. Stališče rumunske vlade je poleg tega še otežkočilo dejstvo, da je v vprašanju Besarabije postala docela osamljena, edino Jugoslavija je na njeni strani. pa še ta le v toliko, v kolikor je predstavlja Pašićeva manjšinska vlada. Rusija pa z vedno večjo silo pritiska, da se Besarabija priključi Rusiji, pošilja vojake na mejo, po Rumuniji pa ima razpredeno obširno špijonažo. Velikanske eksplozije okrog petdesetih municijskih skla-

dišč rumunske armade imajo svoje vzroke brez dvoma v boljševiški propagandi in špijonaži. Zato silno raste nejevolja rumunskega ljudstva proti sedanjim vlastodržcem in je pripeljala že do tako nevarne točke, da se vsak dan pričakuje splošna revolucija. Vlada pa se ne umakne, pač pa je proglasila obsedno stanje.

Nemčija se je sicer pri volitvah znatno obrnila v nacionalistično in nepomirljivo smer, vendar se zdi, da treznejši državljani zmagujejo. Nemški nacionalci, ki so monarhisti in zagovarjajo skrajni odpor proti reparacijam, niso mogli sestaviti vlade, zato načeljuje vladi zopet član katoliškega centra dr. Marx. Glavno vprašanje, okrog katerega se suče vsa sedanja nemška politika, je: ali naj se sprejme Dawesov reparacijski načrt ali ne. Če se sprejme, potem bo končen sporazum med Francijo in Nem-

Prelat dr. Seipel,
zvezni kancler Avstrijske republike.

čijo dosežen in veliko storjenega za gospodarsko povzdigo Nemčije ter za pomiritev vse Evrope. Vse tako kaže, da bo zbornica sprejela ta načrt in da niti nemški nacionalci radi pritiska nemške industrije ne bodo resno nasprotovali, dasi so načelno proti slehernim reparacijam.

Zvezni kancelar republike **Avstrije** dr. Seipel bi kmalu postal žrtev atentata. Ko je na dunajskem južnem kolodvoru stopil iz vlaka, je nanj dvakrat ustrelil neki Javorek. Ena krogla je šla prelatu skozi pljuča, vendar se zdi, da bo okreval. V Avstriji je zavoljo napada splošno žalovanje posebno radi tega, ker je dr. Seipel radi svojih državnih spretnosti v vseh strankah zelo priljubljen.

V **Albaniji** se je pravkar dokončala državljanska vojska, ki je nastala med posameznimi plemeni, oziroma rodovinami. Stara vlada je padla ter ušla v Italijo, nova vlada pa bo vladala tako, da bodo največ koristi zopet imeli Italijani, ki bi potom takih državljanov radi prišli v trajno posest pristanišča Valone.

Češkoslovaška sklepa na vse strani razne trgovske in politične pogodbe ter tako utrjuje svoje mesto in svoj ugled v koncernu evropskih držav. Pretekli mesec se je mudil zunanji minister dr. Beneš v Rimu, kjer se je sporazumel z Mussolinijem v političnih smernicah Srednje Evrope in o važnih gospodarskih vprašanjih, ki se zlasti tičejo trgovskega prometa med Češkoslovaško in Italijo. Sklenile so se tozadevne pogodbe.

Velika napetost vlada med **Japonsko** in Združenimi državami Amerike, in to radi poostregega izseljeniškega

zakona, ki je bil sprejet v Ameriki in bo zlasti japonske izseljence silno trdo zadel. Ogromna japonska kolonizacija zapadne Amerike — kar ima tudi politično ozadje — je z novim zakonom skoro preprečena. Na Japonskem vlada veliko razburjenje in se vrši splošen bojkot ameriškega blaga, japonski poslanik v Ameriki pa ima nalog, da zapusti svoje mesto. — Pri volitvah v državni zbor je zmagala opozicija, ki zahteva uvedbo splošne volilne pravice in parlament, kateremu bo vlada odgovorna, kar doslej ni bila, temveč samo mikadu.

Amerika.

Zakonski načrt o naseljevanju. Obe zbornici sta sprejeli novi Johnsonov naseljniški zakon, po katerem je za vse države določeno število naseljencev, ki smejo vsako leto v Ameriko. Splošno je naseljevanje zelo omejeno, najbolj je skrceno pri narodih v južni Evropi; manj v severni. Število oseb, kolikor se jih sme naseliti v Zedinjenih državah po 1. juliju 1924, je uradno za posamezne narodnosti določeno takole: Iz Anglije je prihajalo doslej na leto 77.342 oseb, po novi postavi pa samo 62.458; iz Nemčije je doslej prihajalo 67.607 oseb na leto, odslej naprej pa samo 50.159. Iz Italije je smelo doslej 42.057 oseb, po novi postavi pa samo 3889 na leto. Italijani so torej eden najbolj prizadetih narodov. Iz Poljske je doslej prihajalo 30.979 oseb na leto, po novi postavi samo 8872. Iz Rusije je smelo priti sem 24.405 oseb letno, po novem pa 1792. Iz češke republike so dobivali letno 14.357 oseb, po novi postavi pa

1873. Iz Rumunske je bil dovoljen vstop 7419 oseb, po novem pa samo 631. Iz Jugoslavije je doslej prihajalo 6426 oseb, po novi postavi pa samo 735, to je Slovencev, Hrvatov in Srbov skupaj. Računa se, da bo približno samo 100 Slovincem dovoljen vstop v Ameriko. Iz Ogrske je prihajalo doslej 5747 oseb, po novi postavi pa 488. Iz Francije doslej 5729, po novi postavi 3878. Iz Grške doslej 3063, po novi postavi 100. In na enak način je omejeno naseljevanje tudi iz drugih dežel. Poleg tega je pa treba pomniti, da nova postava določa, da se bo moral vsak, ki ni državljan, letno registrirati in plačati letno takso 10 dolarjev. Ako ne postane po določenem času ameriški državljan, ga morejo oblasti po okolnostih deportirati.

† Jožef Buh,
ki je utiral pot slovenski duhovščini
v Ameriki. Rojen dne 17. marca 1833
v Lučnah, umrl dne 3. februarja 1923
v Duluth.

Največja slovenska (zasebna) šola v Ameriki (Cleveland).

Koliko je Jugoslovancev v Ameriki? Uradno poročilo ugotavlja, da je sedaj v Ameriki (Uniji) 350.000 Hrvatov, 200.000 Slovencev, 80 Srbov. Leta 1890 je bilo vseh Jugoslovancev le 34.000 v Uniji, leta 1910 pa že 214.000. — Preteklo leto 1923 je šlo iz Jugoslavije 9370 oseb. Med njimi jih je bilo najmanj iz Srbije: 562. Iz Slovenije 779, največ pa iz Vojvodine: 3970. Največ (4122) izseljencev je šlo v Zedinjene države, veliko v Kanado, Argentinijo, zelo mnogo v Brazilijo.

Volitev predsednika. Vsa Unija govori, piše in stavi sedaj o volitvah. Za kandidata bo imenovan en demokrat in en republikanec. Imenovanje izvrše delegati v konvenciji (državnem zboru). Najresnejša kandidata sta za republikanskega Coolidge, za demokratskega pa Al. Smith, ki je katoličan, sedaj guverner države New York. Na prvega stavijo 8:1, na drugega 3:1.

Volitve so silno draga stvar. Samo državo bodo stale krog 60 milijonov dolarjev! To pa samo uradno potrošeni denar za volivne uradnike, tiskovine, prostore itd. Milijoni, ki jih pa požre agitacija, stave in vse drugo, so za nameček.

Izključitev Japoncev. V Washingtonu se bije boj zoper Japonce. Teh je v Ameriki silno veliko. So najcenejši delavci, silno pridni, pa skromni. Vsi štedijo in pošiljajo denar domov. Belim ni mogoče tekmovati z njimi. Tudi se je bati, da bi Japonska ob ugodni priliki ne zasedla zapadne obale, ali pa bi v vojski imela vsaj močno oporo na rojakih. Ena stranka (levo krilo) želi, da se Japonci izključijo že 1. julija 1924, druga določa za to 1. marec 1925. Japonci sedaj kar dreve v domovino po družine in zaročenke, da jih prepeljejo še pred usodnim dnem v Ameriko.

Novo slovenske cerkve in šole. Novo cerkev zida Rev. J. J. Oman v Newburgu. Stala bo 180 tisoč dolarjev. — Rev. J. Miklavčič je dozidal novo cerkev v Leadville, Colo., ko mu je prejšnja pogorela. — Rev. Zaplotnik zida v Omaha, Rev. Luka Gladek pa v Steeltonu novo slovensko šolo. Frančiškani bodo začeli z gradnjo semenišča za dečke blizu Chicago.

Nova kardinala Huyes in Mundelein sta bila na povratku iz Rima zelo slovesno sprejeta. Župan Hylan iz New Yorka jima je poslal naproti svojo ladjico, da ju je pripeljala v luko. Oba kardinala sta namreč rojaka newyorška. Rev. J. S.

Koliko vrst živali živi na zemlji?

Mnogo učenjakov - prirodoslovcev se že bavilo s tem vprašanjem. Toda dognati natančno število živalskih vrst je bilo doslej nemogoče. Vsi prirodoslovci trdijo, da je še sila mnogo vrst živali, ki jih mi ne poznamo. Odkrivanje novih živalskih vrst je zlasti v zadnjih časih zelo napredovalo, čim se je naravoslovje kot veda izdatno spopolnilo. Za zgled: Leta 1840 so poznali 75.000 živalskih vrst. V 40 letih (1881) že navajajo prirodoslovci 312.000 živalskih vrst — torej so odkrili nad 200.000 nepoznatih. Glede više razvitih živali, zlasti glede sesavcev, so prirodoslovci mnenja, da je težko še kaka vrsta nepoznana. Pri žuželkah in niže razvitem živalstvu pa je stvar drugačna. Leta 1895 je cenil prirodoslovec Sharp število znanih žuželk na eno četrtno milijona. Sodil pa je, da je to komaj ena desetina vseh vrst žuželk, ki prebivajo na zemlji.

Carizem in revolucija.

Piše Fr. Terseglav.
(Nadaljevanje.)

Tik pred revolucijo.

Leta 1914, ko je izbruhnila svetovna vojna, je bil notranji položaj v Rusiji približno tak: Vladi je načeloval 76letni starec, knez Goremykin, ki je bil brezmočno orodje v rokah rasputinske dvorne klike. Gospodarsko blagostanje države je bilo, gledano s stališča srednjega stanu, dobro; v Rusiji so živeli neprimerno ceneje nego v ostalem svetu; kdor se ni brigal za politiko, je imel brezskrbno in veselo življenje; srednji inteligenčni sloj je ob primeroma majhnem delu izhajal; del uradništva je izpopolnjeval svoje skromne plače s podkupnino; višji sloji pa so živeli v bajnem razkošju; velika industrija je dobro zaslužila. V skrajni bedi pa sta živela mužik v evropski Rusiji in delavec, in ta dva sta pravi ognjišči, s katerih se je požar revolucije raznesel po vsej državi. Med mužiki in delavci samimi sta bila dva razreda, ako uporabljamo izraz iz marksističnega izrazoslovja: kmetje so se delili v siromake, ki so imeli samo slamnato streho nad glavo in nezadostno zemlje ali nobene ter so živeli od dneve, oziroma kot najemniki veleposestva v vprav nečloveških in nemoralnih razmerah — in v »kulake«, to je obogatelo kmetiško buržuazijo. Delavci pa so se ločili v navadne težake in

prave obrtnike (kvalificirane profesionaliste). Stebra revolucije sta bila vaška beračija — »bjednota« — in težak. Vendar pa glavni pokretnik ruske revolucije ni bila toliko gmotna beda, kolikor moralne razmere: nezadovoljnost nad tlačanjem politične svobode, korupcijo, brezpravnostjo vseh, nad davljenjem vsake podjetnosti (samoiniciative) in samouprave prebivalstva, narodnostnega čuta, propadanjem cerkve, izkvarjenostjo uradništva (birokracije), varuštva (kuratelo) in poniževanjem človeškega osebnega dostojanstva. Zato je revolucija imela za seboj tudi tiste inteligenčne sloje, ki so dobro živeli; zato je bil tudi boljši kvalificirani delavec zastavonoša v borbi proti trinoštvu; zato se ji je pridružil marsikateri konservativni kmetič, ki je bil s svojim blagostanjem lahko zadovoljen, pa je v njem krepko živela vera v »višjo pravdo« in ogorčenje nad človeka nedostojnim stanjem njegovih bratov, dočim je plemstvo (aristokracija) zmajevalo z glavami, češ, kaj neki hoče to ljudstvo, ki ima vendar dvakrat na dan poln lonec zabeljene kaše? Ona ni vedela in še danes ne ve, da je bila užaljena narodova duša, njegovo moralno dostojanstvo, da je bil največji zločin vladajočega sloja, da ni dal svobodnega razmah velikemu moralnemu bogastvu naroda, iz katerega so izšli največji klicarji pravice in dobrote v našem veku, in da revolucija ni bila nič drugega nego naravna težnja po osvoboditvi teh velikih sil in možnosti ruskega naroda; da pa je ta revolucija zašla na strašno pot in postala era najbolj krvavih v človeški zgodovini, tega so bili veliko krivi vladajoči sami, glavni krivec vseh grozot pa je internacionalno židovstvo, ki je ta pripravljena tla izrabilo v svoje namene.

Goremykin je iskal spora s četrto dumo, o kateri smo v predidocih člankih rekli, da je bila po večini reakcionarna in nacionalistična. Vladi pa je bila še vedno premalo nazadnjaška in v strahu pred naraščanjem demokracije je nepretrgano težila za upostavitvijo samodržstva. Tik pred izbruhom svetovne vojne je bila duma na tem, da jo stari bedak Goremykin razpusti, delavstvo v Petrogradu in Moskvi pa je uprizorilo velik štrajk.

Prišla je vojska. Če bi bil sedel na prestolu moder vladar, ki bi bil poslušal predstavitelje demokracije, na-

mesto da se je dal voditi od družbe dvorskih petoliznikov in sebične birokracije, bi vojska ne bila končala za Rusijo samo zmagoslavno, marveč bi bila pomenila mirno osvoboditev širokih ljudskih slojev od političnega varuštva gospode. rešitev agrarnega vprašanja in ogromni gospodarski razmah Rusije, ki bi bila prišla v posest Dardanel in Catigrada pod resnično ustavno vlado. Kajti predpogoji za to so bili kljub tlečemu nezadovoljstvu vaške bednote in delavstva dobri, oziroma velik državnik bi jih bil lahko ustvaril. Vojska proti Nemčiji je vendarle zbudila patriotično čuvstvo, nezadovoljneži so utihnili, tudi mali človek se je dal navdušiti od izvrstno urejevanega in kulturno visokostojnega ruskega meščanskega časopisja, ki je proslavljalo vojne cilje zaveznikov in obetalo osvoboditev vseh tlačanih narodov, kar je bila sladka muzika ruskemu pravicoljubnemu srcu. Revolucionarna agitacija se je umaknila daleč nazaj v delavnice, kjer se je samo ozek krog načitanih marksistov bavil dalje z izgradnjo bodoče komunistične države. Živeža je bilo dovolj in edinole v Ameriki in Angliji je prebivalstvo skoro med vso vojno živelu primeroma tako dobro kakor v Rusiji, kjer so se uvedle aprovizacijske karte šele, ko je v Nemčiji in Avstriji vladal že resnični glad. Vojska je bila v početku izvrstno oblečena in obuta, aktivno častništvo svoji nalogi kos in idealno, mužiček pa se je v uniformi navzel bodrega duha kakor v najlepših časih, ko se je pod Aleksandrom boril zoper »antikrista« Napoleona. Od carja oziroma dume si je obetal pravično porazdelbo zemlje po vojni, dobro napredovanje v civilni službi za svoje otroke, razmah vaške in zemske samouprave, povzdigo šolstva ter potlačjenje samovoljnih zemskih načelnikov ter pristavov. »Samo da našeškamo Germanca,« je dejal »soldatek«, potem zavlada »božja volja« po naši mili matuški zemlji. Toda kako grdo je bil ogoljufan ta dobri soldatič od svojih vladarjev!

Med nižjim častnikom in vojakom v okopih je vladalo bratsko razmerje; višji — ne vsi — pa so se vedli napram njemu tudi na vojnem polju tako kakor doma, kjer je bilo »psom in vjakom« prepovedano sprehajati se po javnih parkih. Ni čuda, kajti dvorska klika in najvišja birokracija je započela vojsko zato, da poveča

svojo moč, ukine ustavo in na vsej črti zopet upostavi absolutizem. Za vojno intendanco je bila vojska prekrasna prilika za obogatjenje, v ozadju se je razpaslo nečuvno verižništvo, v nobeni državi na svetu ni bilo toliko protežirancev, osvobojenih od bojne službe, kakor v Rusiji, kjer je bilo v vojnih napravah v ozadju skoro več uniform nego v strelskih jarkih. In vendar je ljudstvo še potrpevalo, ker je primeroma še lahko živelo, dokler ni zmagovita ruska armada pretrpela leta 1915 ob strašnih žrtvah, ki so rešile Francijo, velik poraz od Nemcev. Ta udarec je bil za Rusijo, neizčrpno po materialnih zakladih in ljudski sili, bolj moralni nego fizični udarec. Zbolelo je narodovo dušo. Francija je slične udarce pretrpela. Rusija udarca iz leta 1915 ni več prebolela. S tem dnem je zmagala revolucija. Revolucionarna propaganda se je iz svojih skritih kotičev razlila odkrito po strelskih okopih, v častniške kolibe in noter v generalne štabe. Kajti poraz na bojnem polju je bil posledica malomarnosti vlade, vrhovne vojne uprave, ki je bila preskrbela za armado samo to, kar je bilo potrebno za prve mesece vojne, in očitega izdajstva najvišjih krogov, ki so se ljudske armade bali in skrivaj držali z Nemčijo, da v slučaju potrebe s pomočjo Viljema ukrotijo rusko demokracijo, in rajši skrbeli za ojačenje policije v ozadju nego za »sivega mužika« v bojni črti. Po strelskih jarkih je šla strašna agitatorična krilatice: »Carica je Rusijo izdala«. In vendar je bila rešitev tudi še zdaj mogoča!

Duma, ki jo je bila vlada ob izbruhu vojne zaključila, je bila ob priliki porazov pod pritiskom javnega mnenja novembra 1915 zopet sklicana. Desničarske stranke so se spojile z levičarskimi v prekrasnem patriotičnem poletu, dvorska klika je strahopetno utihnila, je pa kovala dalje svoje protiljudske načrte. Duma je vodstvo vojske vzela zdaj v svoje roke. Organizirala je avtonomna zastopstva, to je gubernijska in ujezdna zemstva, mestne (gorodske) uprave ter visoko razvito zadružno organizacijo (kooperative) v takozvani »Zemgorod«, ki je prevzel izdelovanje in rabavljanje v vojni potrebnih produktov ter porazdelbo živeža, dočim se vojni industrijski odbori, v katerih so sedeli tudi delavci, vodili produkcijo vojnega materiala. Res da se je pokazalo, kako malo je ruska inte-

ligenca bila pripravljena za plodovito samodelavnost, da je preskrba bila pomanjkljiva, da so se godile velike poneverbe; toda, če bi bila vlada kakor drugod v Evropi pomagala, bi bilo šlo. Toda režim ni stal samo ob strani in uril zgolj svoje policaje, marveč je to delo zločinsko oviral, kjer je le mogel, zlasti ko je stopil na čelo vlade Stürmer, ki je le gledal, kako bi ugodil Rasputinu, in je tako Rusijo pogubil. Namesto da pospešuje delo Zemgoroda, je mislil, kako bi ga razpusil, in izdal odlok, s katerim se je visoko zvišala plača pristavom in število policije celo na vasi za visoki odstotek povišalo ter opremilo s konji. Toda mož se je bridko zmotil, kajti ti policaji so vrgli orožje proč, ko so začuli prvi signal revolucije. Ves ta strahoviti aparat je odpovedal kakor brezsilni otrok, ko je izbruhnila narodova nejevolja in je po zadnji vasi zavihrala rdeča zastava.

Tako režima neposredno ni vrglo toliko socialno nezadovoljivo stanje, kolikor moralno ogorčenje nad politično reakcijo, ki ni upoštevala niti moralnega podviga ljudstva v vojni in navdušenja za njene dejanske ali umišljene cilje, marveč jo je smatrala zgolj kot sredstvo za svoje namene. Delavstvo v ozadju in vojaštvo v bojni črti sta zdaj ubrala isto pot z obupajočo inteligenco: revolucijo. Zdajci pa si je dala duška tudi socialna revolucija, kajti kmetiški in delavski proletarec sta spoznala med vojno tudi politično nezmožnost meščanske inteligence in sta začela kritično zreti tudi na vso vojno in njene cilje. Začela se je širiti misel, da meščanska demokracija v dumski sili na nadaljevanje vojske do zmaganosnega konca samo iz lastne koristi, da si hoče sadove zmage prisvojiti sama, da po zmagi delavstvo še bolj potlači, razširila se je strašna beseda »buržuj«, to je »sovražnik delovnega ljudstva«, in inteligentnejši delavci, v katerih je vojska izvršila temeljit preobrat vsega svetovnega in moralnega nazora, so videli pred seboj možnost uresničenja carstva večne pravde na zemlji. Kmetič v vojaški suknji se je tega nazora takoj oklenil, kajti njemu je bleščala pred očmi edinole široka ljubljena ruska zemlja, ki postane po tolikih stoletjih njegova resnična last.

Taki so bili vzroki in taka duševna tla, na katerih je izbruhnila revolucija. (Dalje prihodnjic.)

EGOSPODAR IN GOSPODINJA

VRTNAR.

V našem podnebjju imamo vobče dovolj, kako leto še preveč padavin. Žal, da so razdeljene časovno in krajevno jako neenakomerno. Daljšim mokrim dobam siede večkrat dolgotrajne suše. Nekateri kraji imajo sploh preveč padavin, drugim jih pa skoro vsako leto primanjkuje. Zato imajo ponekod samo ob suhih letih dobro letino, v drugih krajih pa ob mokrih. To pravilo velja sicer za vse pridelke sploh, vendar pa posebno za poljske sadeže.

Vrtne rastline so pa v tem oziru še občutljivejše. Na vrtu hočemo namreč razmeroma hitro pridelati nežno in okusno zelenjad. To pa dosežemo le tedaj, ako je nič ne ovira v rasti. Najhujša ovira pa bi bila, ko bi rastlinam primanjkovalo vode. Kajti voda ni samo prenašalka redilnih snovi iz zemlje, ampak obenem tudi glavna sestavina zelenjadnih rastlin; saj je imajo nekatere do 95%. Brez enakomerne vlage torej na najboljši zemlji in ob najintenzivnejšem obdelovanju ne pridelamo lepe zelenjadi. V suši rastline zastanejo v rasti, olesené, hitro zore in so čimdalje bolj neokusne. Ako torej narava sama ne nudi dovolj vlage, moramo primanjkljaj nadomestiti z zalivanjem.

Za zalivanje vrtnih sadežev je najboljša deževnica, rečnica ali potočnica — sploh mehka prestana voda. Najslabša je pa trda voda, mrzla studenčnica. V tem oziru seveda niso vsi sadeži enaki. Čim mlajše in čim bolj nežne ter že po svoji naravi za nizko toplino občutljive so rastline (n. pr. kumare), tem bolj moramo biti previdni pri zalivanju, zlasti v rani pomladi. Taka trda in mrzla voda naj bi stala nekaj ur na zraku, da se ogreje in izgubi

škodljive snovi. Zato imajo po vrto-
vih zbiralnike, ki jih napolnjujejo iz
vodovodov, vodnjakov in drugih vo-
dotočev. Voda za zalivanje praviloma
ne bi smela biti mrzlejša nego je
zemlja, ki jo namakamo.

Na vrtu zalivamo z zalivačo ali
škropilnico, ki je dandanes že po-
vsod znana. Na večjema vrtu so po-
trebni najmanj 2 zalivači, ki držita
vsaka po 14—16 litrov. Zalivača naj
ima razpršilnik, ki mora biti tako na-
rejen, da vodni curki niso ne pretanki
ne predebeli, pa tudi ne preredki ali
pregosti.

Vrtne rastline zalivamo na dva na-
čina. Kadar hočemo čez in čez zm-
očiti zgornjo plast zemlje le nekaj cen-
timetrov na globoko, tedaj zalivamo
samo skozi razpršilnik, da
pada voda na zemljo kakor dež v
obliki prav tankih gostih curkov.
Tako zalivamo setve in vse prav
majhne goste rastline. Včasih je treba
tudi večje rastline, ki stoje že posa-
mez na stalnem mestu, popršiti na ta
način z namenom, da okrepcamo in
osvežimo vrhovino in liste. Ker na-
sitimo zrak z vlagjo, listi ne morejo
izhlapevati vode in zaradi tega ne ve-
nejo. Čim pogosteje škropimo, tem
boljši je učinek.

Ako pa hočemo suho zemljo okrog
rastlin temeljito prepojiti, tedaj pa
zalivamo skozi cev naravnost h
koreninam. V tem slučaju je pa vodni
curek jako močan; zato moramo pa-
ziti, da ne izpira in odnaša zemlje od
rastline. Ne zalivajmo torej zviška,
ampak podteknimo konec cevi blizu
do tal k rastlini in zalivajmo počasi,
da zemlja vodo sproti popije.

Glede množine vode, ki naj jo dobi
ena rastlina, se je ravnati zgolj po
njeni starosti in velikosti. Posamezna
zelna sadika, ki smo jo vprav presa-
dili s sejalnice na gredo, ima dovolj
dobrega pol do enega litra vode na-

enkrat. Deset let staremu sadnemu
drevesu, ki ga hočemo temeljito za-
liti, pa komaj zadostuje, ako mu damo
30 do 40 litrov. Cdločno najbolje pa
je, da zalivamo bolj poredko, pa
takrat temeljito in obilo, da se
zemlja premoči tako globoko in tako
na široko, kakor segajo korenine do-
tične rastline.

Z zalivanjem zemljo hladimo. Zato
zalivamo spomladi — marca in
aprila meseca — le ob jutranjih urah,
da se ohlajena zemlja hitro zopet
ogreje od solnca. Šele pozneje na po-
letje, ko začne pritiskati vročina, za-
livamo rajši popoldne in proti večeru,
ko se zemlja in ozračje nekoliko ohla-
dita. Ob hudj vročini, ko pripeka
solnce, in ob mrzlem, oblačnem vre-
menu ne zalivajmo.

Kadar hočemo rastlinam obenem,
ko jih zalivamo, tudi pognojiti, zali-
vamo z gnojnico, ki jo moramo
pa razredčiti z vodo. Navadno vza-
memo na liter dobre pokipele hley-
ske živalske gnojnice 10 litrov vode.
Izvrstno učinkujoče tekoče gnojilo
naredimo na tale način: 2 kg čilskega
solitra, 2,8 kg žvepleno-kislega am-
onijaka, 2,1 kg superfosfata in 1 kg
40% kalijeve soli temeljito zmešamo
in raztopimo v 80 litrih vode (ali pa
1 kg mešanice v 10 litrih vode). Ka-
dar hočemo zalivati, vzamemo od te
raztopine, ki jo moramo pa vsakikrat
močno premešati, po $\frac{1}{2}$ litra na 10
litrov vode. Tako tekoče gnojilo
se posebno priporoča za vse tiste
rastline, ki potrebujejo obilo dušca,
kakor kapusnice, salata, špinača, ze-
lena itd. Za rastline pa, ki potrebu-
jejo več fosforove kisline in kalija
(čebulnice, korenasta zelenjad, v mla-
dosti tudi stročnice), pa vzamemo
zmes iz 1 kg čil. solitra, 1,4 kg am-
onijevega sulfata, 2,1 kg superfosfata
in 1 kg 40% kalijeve soli, ki jo raz-
topimo v 50 litrih vode. Tudi od

te raztopine smemo vzeti samo $\frac{1}{2}$ litra na 10 litrov vode.

S tekočimi gnojili moramo biti jako previdni. Napačna je misel, češ, čim močnejše gnojilo, mešanico, oziroma raztopino vzamemo, tem boljši bo učinek. Nasprotno je res. Strogo se je držati označene množine. Kadar je zemlja presušena, ne smemo zalivati z gnojnico. Nikdar z gnojnico ne škropimo po vrhu rastlin, ampak vedno zalivamo s cevjo k posamezni rastlini. Zalivati smemo z gnojnico le zdrave, čvrsto rastoče rastline, bolehnim neboglenim rastlinam navadno tudi gnojnica ne koristi, večkrat celo pospeši njihovo smrt.

M. H.

MATI.

Materino delo ob razvoju otrokovega govora.

Piše A. L.

4. Vzgoja volje pri govoru.

Ves trud pri govornih vajah pa je zastoj, če se mati ne potruži, da privzgoji že izza prvih početkov otrokovo voljo; kajti tudi govorjenje je, kakor vsakršno gibanje, odvisno od volje. V ta namen naj razvija s primernimi vajami otrokove čute, zlasti sluh in vid, ki sta za govor posebne važnosti. Sluhu je odločeno delo, da posreduje od duše do duše; kajti na zmožnosti govorjenja in slišanja temelji naše medsebojno razumevanje. Gojitev vida obstoji v glavnem v tem, da obvarujemo otroka površnega opazovanja. Nuditi pa mu je treba le malo naenkrat, da usmeri svojo pažnjo na eno stvar. Obvarovati je treba otroka vsake prenapetosti čutov. Ob primerni negi čutov se prav posebno vzgaja volja. Čim prej se — za otroka neopaženo — otrokova volja ukloni, tem lažja je vsa vzgoja, zlasti tudi pouk govorjenja. Če je otrok zaradi neprimerne vzgoje že postal svojeglaven, je tudi nega in vaja govora zelo otežena. — Kako lahkoveren, radoučen, privržen, abogliiv je otrok! Vse rad stori, toda le, ako smo od vsega početka pridobili njegovo voljo, celo občut bolečine in utrujenosti mu mati lahko prežene s prepričevalno besedo.

S pravilno vajo volje se polaga temelj značaju. Važno sredstvo za udeleževanje volje je igra. Mati je prva otrokova soigralka. To njeno delo pa ima še drugo dobro stran: pri igri spozna otrokove zunanje in notranje, dobre in slabe lastnosti, njegove zmožnosti in dobi s tem pregled za

njegov nadaljnji razvoj. Otrok, ki je udoben in len pri igri, ostane navadno len, ako se ne posreči vzgoji z mičnimi izpremembami spraviti ga do živahnejšega sodelovanja. Otrok, ki vedno izpreminja igro, ostane nestalen vse življenje, ako se vzgojitelj ne potruži, da ga že pri igri ustali s primernimi sredstvi. Otrok, ki je le na pol pri igri, ostane raztresen tudi pozneje, ako ga ni zgodnja vzgoja privadila pazljivosti in zanimanja pri igri. Lenoba, raztresenost, nestalnost pri igri so izpričevalo slabih duševnih zmožnosti, ki se same od sebe ne preokrenejo v dobro smer, nego mora nastopiti vzgoja z vsem svojim vplivom. Tako se ob času razvoja govora pokažejo tudi poganjki za marsikatero lastnost značaja.

Otrok razume govor drugih dokaj prej, kot pa more govoriti sam. Ako se pri otroku še ni pojavilo veselje za izraževanje, t. j. govorilni nagon, naj ga mati ne sili s poimenovanjem predmetov. Rajši naj mu sama poimenuje stvari njegove okolice, otrok pa jih le pokaže. Važne vzgojne vrednosti so razne pesemce, ki jih mati poje otroku.

Pozneje, ko si je otrok nabral dovolj besednega zaklada, se pokaže, kolike vrednosti so bili zanj ti na videz malenkostni vplivi in vtisi. tedaj se spoznavalni in govorni nagon prelijeta v

5. posnemovalni in delavni nagon.

Upoštevanja vredni so nasveti mnogih vzgojiteljev - znanstvenikov, ki so se posvetili proučevanju svojih otrok. Nemci, pri katerih se je najprej začela znanost o otrokovi duši, imajo le-teh prav mnogo (Preyer, Gutzman, Goldammer, Stier i. dr.). Pri nas je v tem oziru največjega pomena dr. Ozvald, ki na vseučilišču predava o tem predmetu. Vzgojno-razvojno načelo pa mora upoštevati tudi vsak mladinski pisatelj, pesnik in slikar. Prav dobro poznajo otrokovo dušo: Milčinski, Župančič, Gaspary i. dr. Vsaka mati naj bi čitala prav mnogo mladinskih spisov, ker iz njih more povzeti marsikateri koristen migljaj za svoje vzgojno delo. Pri negi spoznavalnega nagona so koristne že omenjene slikanice, ki naj jih mati z otrokom predela, ogleduje in se vsestransko razgovori. Seveda niso slike edino ponazorilno sredstvo; vsaka se nanaša na predmet, ki ga predstavlja, in je le pomoč pri spominjanju. Koliko prilike je pri tem za nego govora, ako so slike res take, da ustrezajo svojemu namenu! Otrok ne more pregledati

celotne slike; vedno izbere le posameznosti, in sicer take, ki so mu znane, najprej, potem ga vede mati k neznanim, da se o njih razgovarjata ter razbereta z njih nove pojme.

Poleg razgovora ob slikah so pozneje (v 3. letu) prav zelo pripravne kratke povesti, ki prav posebno pospešujejo otrokovo mišljenje.

Takoj, ko more, čeblja otrok s svojo igračko. To je izraz njegovega duševnega dela, namreč mišljenja, ki hoče na dan. Včasih šele pozno preneha s temi razgovori, ko namreč spozna, da se je zmotil o svojih igračah in da niso žive. Polagoma ponehava pogovor z neživimi stvarmi — Ta duševni razvoj naj dobro izrablja vzgoja! Nikakor, da bi kratkoma odtrgala otroka iz njegove doseganja miselnosti in ga postavila v resnično življenje, ki ga otrok še ne more doumeti. Tudi nadalje naj se izraža po svojem načinu, a mati naj se zdaj prav posebno potruži, da pravilno govori, zlasti tudi logično pravilno. V ta namen seveda tudi služijo pravljice, seveda v jako enostavni obliki, da jih otrok razume in si zapomni potek dejanja. Iz njegovega pripovedovanja in nadaljnega izpraševanja se mati prepriča, koliko je razumel, spozna pa tudi, kaj od njenega pripovedovanja je šlo mimo otrokovega razumevanja. Držati pa se je seveda prave mere; kar je preveč, škoduje.

Tudi delo v pesku in celo v blatu, četudi se vrši na rovaš otrokovi lepi oblecki in pravkar zlikanemu predpasniku, je za razvoj otrokovega mišljenja in govora velikega pomena; enako tudi risanje, najsi so še tako okorne poteze.

Tako smo si ogledali razvoj otrokovega govora dotlej, ko začne govoriti stavke. Kako počasi pa se v tem izpopolnjuje! Dolgo, dolgo dela napeke v stavkotvorbi, skoro dotlej, ko začne hoditi v šolo. Navadno ne razvrsti besed pravilno ali pa, ker še ni dovršen v pripovedovanju, izraža svoje misli le na pol. Baš pripovedovanje povesti in pravljic v lepem jeziku in pravilni stavkotvorbi je najboljša vaja za govor v tej dobi.

6. Učenje tujega jezika.

Po nekaterih družinah je navada, da uče otroka poleg materinščine še kakega drugega jezika, češ, zdaj se ga najlaže nauči, kar vzporedno z materinščino. Prav, če bi se res učil tako kakor materinščine. Toda njegov govor še ni docela razvit, tvori-tev marsikaterega glasnika mu še dela težave, kako naj se poleg tega

še muči s tujim jezikom! S tem se govorne napake in motnje v razvoju govora naravnost goje. Tudi pozneje v šolski dobi je način učenja tujih jezikov navadno pogrješeno. Nenaravno je postopanje, da si mora otrok kratkomalo poleg domačega izraza mehanično zapomniti tujko, namesto da bi si prisvajal izraze na podlagi nazornosti, kakor se to godi pri materinščini. (Dalje prihodnjič.)

KUHARICA.

Pljučni zavitek za v juho.

Napravi vlečeno testo iz pol litra moke in mlačne vode, dodaj za oreh masla in soli ter pusti pokrito, da počiva vsaj pol ure. Medtem sesekljaj $\frac{1}{4}$ kg kuhanih pljuč, sesekljane nekoliko duši z zelenim peteršiljem in žlico masti. Nato razvaljaj in razvleci testo, pomazi ga z raztepenim jajcem in potresi s precvrtimi pljuči in z eno pestjo krušnih drobtin. Nato zvij štrukelj od široke strani, da bo bolj podolgovat, ga razdeli s kuhlaničnim recljem v dva prsta široke kose in jih odreži, kjer si pritisnila, na majhne štrukeljčke ter jih zakuhaj v vrelo osoljeno vodo, da vro 20 minut. Nato jih poberi iz vode, deni v skledo in nalij nanje čiste goveje juhe.

Dušena pljuča z rižem in grahom.

Skuhaj $\frac{1}{4}$ kg pljuč govejih, telečjih, prašičjih ali koštrunovih, med kuhanjem jim pridaj nekoliko peteršilja; kuhana vzemi iz juhe in juho postavi v stran, pljuča pa dobro zreži (odstrani, kar je slabega in trdega). Potem deni v kozo eno žlico masti, vroči pridaj nekoliko drobno zrezane čebule in pljuča, katera duši med vednim mešanjem 2 minuti; nato pridaj pol litra opranege riža, duši še eno minuto, prilij 1 liter juhe, v kateri si kuhala pljuča, in ko je riž skoro kuhan, mu prideni še $\frac{1}{4}$ litra graha z vodo vred, v kateri se je kahal. Pokrij in vse skupaj kuhaj še par minut. Postavi kot samostojno jed s salato na mizo.

Telečja pljuča z rižem in grahom.

Deni v kozo eno žlico masti ali sirovega masla, zarumeni v njej par koščkov čebule, prideni $\frac{3}{8}$ litra riža, parkrat ga premešaj in zalij s pol litrom gorke juhe ali vode, pokrij in počasi duši četrte ure. Posebej pa kuhaj $\frac{1}{4}$ litra mladege graha, in ko je skoro kuhan, ga stresi k rižu. Še posebej pa duši 20 dkg telečjih, na listke zvezanih jeter v pol žlice masti s koščkom čebule (jetra duši samo par minut!), nato stresi jetra k rižu in

grahu, vse skupaj osoli, in ko še prevre, postavi kot samostojno jed s sirom potreseno na mizo.

Mrzla drobnjakova polivka s sardelami.

Drobno zreži drobnjaka (za par žlic), skuhaj 2 jajci v trdo, ju olup in dobro sesekljaj z eno osnaženo sardelo vred, stresi v skledo, prilij žlico kisa in olja po okusu, ščep popra in soli.

Golob z rižem in grahom.

Deni v kozo eno pičlo žlico masti in pol žlice masla; ko se segreje, prideni eno majhno drobno zrezano čebulo, in ko nekoliko zarumeni, prideni dva osnažena in na štiri dele zrezana goloba in žledčke, pokrij, osoli in jih duši pol ure, včasih premešaj in prilij par žlic gorke vode. Ko so dobro mehki, prideni pol litra opranege riža, ga parkrat premešaj in zalij z juho (toliko, da lahko vre). Ko je riž skoro kuhan, mu prideni še eno četrtinko litra kuhanega svežega graha z grahovko vred. Ko vse še par minut vre, vzemi golobe iz riža ter primešaj rižu par žlic parmazanskega sira, naloži riž na krožnik in po vrhu golobe. (Golobja jetra pa deni kuhat takrat kakor riž.)

Jagodova torta.

Mešaj 6 dkg sirovega masla, 8 dkg sladkorja, 2 rumenjaka, drobno zrezane limonove lupine, primešaj $\frac{1}{12}$ litra mrzlega mleka, 7 dkg moke, sneg 2 beljakov, eno žlico ruma, nazadnje s snegom še 8 dkg moke in pol pecilnega praška. Vse narahlo premešaj in stresi v pomazano, z moko potreseno pekačo ali tortni obod, razravnaj in postavi v srednje vročo pečico. Pečeno ohladi in namaži po vrhu s sledečo nadevo: Napravi sneg 3 beljakov, prideni mu 10 dkg stolčenege sladkorja in skoro $\frac{1}{4}$ litra rdečih jagod; vse to narahlo zmešaj. Postavi torto za 10 minut v pečico, da pena nekoliko zarumeni. Ko je torta pečena, daš lahko gorke ali mrzlo na mizo; preden jo zrežeš, zaznamovaj kose z belo, tanko nitjo skozi peno in šele potem jo zreži z nožem.

Dobre orehove kapljice.

Natrgaj v začetku julija 10 zelenih orehov, jih zreži na rezine in stresi v kompotno steklenico ter nalij nanje 1 liter dobrege žganja, prideni par nageljinovih žbic, skorjo cimeta, muškatovega cveta, cel orešek in nekoliko zrezanege ingverja. Zaveži steklenico in jo postavi za 10—15 dni na solnce. Medtem steklenico večkrat potresi, da se vse dobro premeša.

Skuhaj $\frac{1}{4}$ kg sladkorja z $\frac{1}{4}$ litra vode, in ko nekoliko vre, ga ohladi ter mu primešaj žganje, ki si ga od orehov ocedila in skozi prtico precedila. Vse skupaj dobro premešaj, zlij v steklenico, jo zamaši in drugi dan še enkrat precepi, nalij v majhne steklenice, zamaši in porabi kot kapljice z vodo ali same. M. R.

KOSMETIKA.

Lea Fatur.

Potreba umivanja in kopanja.

(Nadaljevanje.)

Sodbe zdravnikov v XVIII. veku.

Nemški profesor dr. Zaiz iz Ochsenfurta piše (1716):

»Kar si zgradi človeštvo v stoletih, podere vojna v enem letu. Ako pa divja trideset let in sedem let kakor švedska, je človeški rod udarjen do korenine. Vidimo v naši frankovski deželi, da so otroci staršev, ki so doživeli vojno gorje, žalostne, težke krvi, podvrženi jetrnim in dušnim boleznim. Ti ljudje bi se morali kopati vsako popoldne v reki. Voda oživi kri in zjasni glavo.«

Ni samo zdravnikom znano, da okrepi kopanje naravno odporno moč telesa in mu pomaga tako, da se boleznim protivi. Kopanje vpliva dobro na jasnost duha, kopanje odpira kožne produšnice, skozi katere zganja narava, kar je prišlo hudega v kri, kopanje ozdravi črmožljivost (hudokrvnost), izžene strup pijanosti, stekline in druge strupenine; kopanje je bilo od nekdaj v navadi pri ljudeh, niso se kopali samo Rimljani, še pred njimi so se kopali Egipčani, Židje, Babilonci in drugi narodi, ki so si tako ohranili zdravje in moč. — Kopeli je več vrst. So kopeli iz same čiste vode, so iz izkuhe zelišč, s solmi in drugimi tvarinami. So na paro, na kapanje, so z ves život ali samo za posamezne dele. Najboljša voda je tekoča — rečnica. Žena, ki gre postelji naproti, bi se morala kopati v njej do pasu, in sicer štiri tedne pred svojim rokom.

Dr. Zaiz, ki je spisal knjigo »Trost der Armen«, pripoveduje, kako mu je stisnila potreba ljudstva v njegovem 68. letu pero v roko, dasi je potreben počitka, ko je deloval že 46 let kot zdravnik. Rad bi dopovedal neukim, kako koristne so in koliko vrst je kopeli. Označujoč kopeli, pove tudi: »Premožni pri nas se kopljejo v mleku. Španjoli in Italijani pa v olju, ki je tudi najboljša snov za kopanje.«

Dr. Paulizki v Frankfurtu priporoča l. 1786 mrzle kopeli kot najboljše zdravilo za jetiko, angleško bolezen, živčne napade, kopeli na paro za kostne bolezni, prehlajenje, gorke kopeli za kožne in trebušne bolezni. Imenuje še različne kopeli in roti preproste ljudi, naj ne puščajo bolnika v družinski sobi, v »hiši«, ker izhlapeva bolnik hudo paro, ki jo vdihujejo drugi skozi produšnice in obolijo. Zato svari vsakogar pred dotikom bolnika, ki ima nalezljivo bolezen, priporoča umivanje s kisom in zračenje.

Desetletja je pisal Hufeland o potrebi vsakdanjega kopanja in umivanja. Rotil je starše, naj privajajo otroke že prva leta njih življenja na mrzlo vodo. »Umivanje telesa z mrzlo vodo bo otrokom močna opora zoper vse bolezni, vedno bodo hvaležni onim, ki so jim to navado privzgojili in jo izpremenili tako v potrebo. Kdor je vaje vsakdanjega umivanja po vsem životu, ga silno pogreša, ako ga opusti; tudi ga ne sme opuščati nikdar, če mu je tudi včasih nadležno.«

»Ob napadnih udnice ali kake druge bolezni lahko zamenja mrzlo vodo z gorko. Človek, ki se umiva vsak dan, ima v sebi zalogo moči. Starejše osebe, ki so se začele umivati radi bolezni, so se pozdravile in pomladile.«

»Vzrok boleznim, in sicer glavni vzrok, je zanemarjena koža. Je vzrok, da peša naš narod. Kopel ohrani kožo čisto, krepi živčevje, utrdi kite in površje kože. To je temelj zdravja.« Tako je pisal Hufeland l. 1799.

Nemci so se začeli po malem kopati, premožni so hodili v Pyrmont in v Karlove vane. A kmalu je prepovedal Prusom kabinetni ukaz, da bi si iskali zdravje onkraj pruske meje.

Nemarnost je bila povsod velika. Tisti veliki umivalniki, ki jih vidimo široko razkoračene na starih slikah, so se bili umaknili onim podolgovatim in plitvim »lavorčkom«, kakor so bili tudi pri nas v navadi še pred nedavnim. Poštene mize za umivanje si našel redko kje — majhen kozelnik, mizica na tri noge, je držala ubogo skledico. Po kopališčih so bile sobe brez udobnosti, hrana slaba in draga. Razsvetljava je bila skrb gostov. Pota so bila slaba in nevarna. London, Pariz, Hamburg so bili prav tako nesnažni kakor Berlin.

Smeti so stale na kupih, odvažanje ni bilo redno, stranišč ni bilo povsod

zato se je širil po mestih gnusen smrad. Angleški Vater-Closet je bil upeljan v Londonu 1810. Snaga se je morala boriti tudi s prazno vero: še pametni ljudje so trdili, da ni dobro za telo, ako se zapirajo njegovi odpadki. Umivali so se večinoma ob vodnjakih ali rekah, kar je bilo blizu hiše — zjutraj so bile vode v mestih jako žive. Da si je napolnil kdo usta z vodo in jo bruhal na roke in si obilil z njo obraz, ni bilo nič redkega. (»Judovsko umivanje.«)

Parizani so se čudili Mariji Antoinetti, ki se je kopala v zeliščni izkuhi. Napoleona so grajali, da se koplje in preoblači preveč. Na Josefino, Napoleonovo soprogo, so se jezili, ker je trošila dosti za perilo. Mercier se je čudil l. 1804, da rabi v Parizu že vse milo, Burkhardu so se pa zdele l. 1806 Francozinje dosti bolj čiste kakor pred 20 leti, ko je bil v Parizu, toda Anglež, ki je bil istočasno tam, se je namrdnil: »Francozinja je lepa na oči — ne smeš se ji pa približati, ker ima prehud duh.« O španskih gospodičnah pa je pravil isti Anglež, da pokažejo občudovalcem naklonjenost na zelo čuden način: dovolijo jim, da jih obirajo po životnih lazic... Ni pa to nič posebnega za tačas, če je imel kdo uši. Profesor Klinger je razkazoval v Petrogradu ruskim častnikom drobnovid in menil, da je uš najbolj pripravna živalca za razkazovanje. Komaj je izgovoril, se ga je lotila velika zadrega: kolikor častnikov, toliko rok mu je molelo naproti bogastvo beračev.

Pa tudi na Nemškem ni bila uš neznanca, bila je kakor drugod domača žival. Stare nemške knjige govore o njej kakor o navadni nadlogi. Neki Jungheinrich pravi v svojem »Fünftzig erprobte Recepte«, da bi bila uš že davno izginila iz Evrope, ko bi ne skrbeli Slovenci (die slavischen Völker), da se ne zatre. Seveda! Počleimo, kako se kreča stari doktor Zaiz čez »nachlässige Canaillen«, ki pustijo uši celo, da se jim zarede v obrvi, in kaj vse nasvetuje, da ne zasede zmagovit sovražnik skritih delov telesa. Zaiz pozna tudi ušivo bolezen, o kateri se sliši marsikaj čudnega in groznega. Meni, da nastane iz zažemanje krvi. Skoraj sto let pozneje pravi dr. Klenke v svojem »Hauslexikon« o ušivi bolezni: »Bila je bič moškočnih. Heroda, Sulla, nemškega cesarja Maksimilijana, v novejši dobi nekaj nemških knezov je končala ta groza (Läusesucht). Uši se kar usujejo iz

načubane vele kože, ne lotijo se pa zdravega človeka.« Mimogrede še, da svetuje Zaiz beračeve uši za izpadanje las!

Dr. Klenke govori o svojih rojakih Nemcih: »Bili so prvi, ki so opustili kopanje, in ko so se zopet začeli kopati, niso tega storili toliko iz pričanja, da je snaga potrebna, ampak zato, ker se kopljejo drugi. Rusi so edini narod v Evropi, ki se koplje pozimi in poleti, ki ima v vsaki vasi svojo parno kopel. Ruski kmet se koplje vsak dan.«

Z rusko parno kopeljo so se seznanili Nemci v rusko-francoski vojni. V Berlinu so odprli l. 1810 prvo javno kopališče (Flußbad), l. 1813 pa rusko parno kopališče. Frankfurt je dobil prvo kopel l. 1800, Monakovo je imelo sredi preteklega stoletja 5 kopališč s 140 kopanjami. V istem času je naštel Gutt v Carigradu 300 kopališč (poleg tega ima vsaka turška hiša svojo kopalnico). Potniki Angleži, ki so prihajali iz Kitajske in Indije, so seznanili svet z načinom ondotnega kopanja in 1840 so odprli v Londonu prvo indsko kopališče. Zdravnika Urguhardt in Barter sta zanesla okoli 1850 rimske kopeli na Irsko. Uspehi, ki sta jih dosegla pri zdravljenju, so obudili hitro pozornost in preden se je Nemcem kaj sanjalo o rimski kopeli, so bile pod imenom »irske« uvedene že skoraj v vsako mesto na Angleškem. Nemški potniki niso mogli prehvaliti učinka take kopeli na duha in na telo in kmalu so dobila nemška mesta rimske kopeli, toda pod imenom irske. Kopanje, uporaba vode za zdravljenje se je razširilo še bolj, ko je nastopil apostol vode in naravnega življenja — župnik Kneipp. Z vodo so zdravili Prießnitz, Kuhne, Platen, Bilz, Schrot, Rikli in drugi. Zdravilišča za vodo so zdaj razširjena po vsem svetu. Literatura o zdravljenju z vodo zaposluje veliko tiskarn in bukvarn. Kneippove knjige so Slovencem tako znane, da imenujemo vsako uporabo vode pri zdravljenju »knaippanje«.

Kaj pomeni voda, kaj snaga za človeško kožo, to so izkušali posebno vojaki v odvodnih krajih med svetovno vojno. Bolj kakor vse drugo jih je mučila nesnaga.

Človeška koža ima na površini približno 2.270.000 luknic produšnic, skozi katere dihamo in izločujemo, kar je izvrгла kri. Ako je koža zadelana, ostane kvarna snov v krvi, kri se zagramota — človek oboli.

(Dalje prihodnjič.)

PISANO POLJE

Macedonija.

Piše prof. Fr. Grafenauer v Štipu.

Sloveni prodirajo proti Bizancu.

Radi velikih napadov divjih narodov od severa in vzhoda, ki so hoteli v začetku srednjega veka uničiti 1000 letno rimsko državo, je moral biti preložen l. 325 prestol rimskega cesarstva iz Rima v Carigrad. L. 395 je razdelil Teodozij Veliki rimski imperij na dve državi: v vzhodno rimsko državo s prestolnico v Bizancu, Carigradu, in v zapadno, ki ji je vladal Rim. Zapadna rimska država je že 476 podlegla sovražnikom, vzhodna pa je odbila vse sovražne napade barbarov, četudi ni mogla preprečiti, da ne bi plenili po državi in da se ne bi nekateri barbarski narodi naselili na Balkanu. Meja med zapadno in vzhodno rimsko državo je bila ravna črta od Kolubare do Skadarskega jezera. Tako sta današnja Južna Srbija in Macedonija pripadli Bizancu — vzhodni rimski državi. To je bil velik zgodovinski dogodek; kajti narodi zapadno od te črte so bili odslej pod vplivom Rima, narodi vzhodno od te črte pa pod vplivom Carigrada. Srbi, Hrvati in Slovenci bi se gotovo prej približali drug drugemu, da niso bili od svojega prihoda na Balkan, od 602 do 1918 naseljeni na dveh čisto nasprotnih kulturnih področjih.

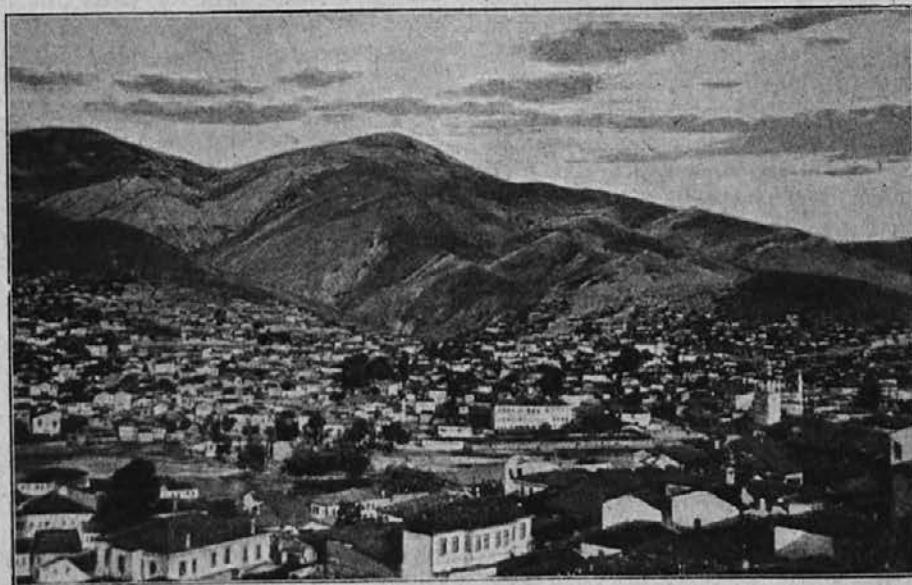
L. 375 so prodrli divji Huni iz Azije v Evropo, pokorili vzhodne Gote na obalah Dona. Iz strahu pred Huni so pridrli zapadni Goti pod vodstvom kralja Alariha na Balkanski polotok, kjer so strašno plenili in prodrli leta 396 preko Južne Srbije in Macedonije celo na Grško. Ali naenkrat so se preselili, iz katerih razlogov, ne vemo gotovo, iz današnje Južne Srbije v Ilirijo, od tam v Italijo, Južno Francosko in 419 v Španijo. Medtem so se Huni naselili v ravninah današnje Ogrske, plenili po Balkanu, in dvakrat

preteli celo prestolnici Carigradu. Naša Južna Srbija in Macedonija še nista imeli miru. Po razpadu hunske države 453, so postali vzhodni Goti, ki so se rešili hunskega gospostva, strah in trepet za Balkan. V dveh oddelkih so se spustili v dežele južno od Donave, plenili in rušili do l. 488 v teh krajih. Šele zviti cesar Zenon je pregovoril gotskega kralja Teoderiha, da se je preselil s svojim narodom v Italijo.

Hunsko gospostvo so morali priznati tudi naši predniki, Slovenci, ki so tedaj še živeli na zemlji med Volgo, Dnestrom, Dneprom in Karpatskimi planinami. Grški zgodovinar Herodot iz 5. stol. pr. Kr. prvi omenja Slovence v teh krajih. Slovence so imenovali sosedni narodi različno: Neure, Budine, Sarmate, Spore, Vende, Ante. Sami pa so se imenovali Slovenci. Po razpadu hunske države so se rešili tudi Slovenci tujeja jarma. Potisnjeni od drugih narodov od severa in vzhoda, so Slovenci zasedli današnjo Sedmograško, Vlaško in Moldavijo. Nauk

starih zgodovinarjev, ki je bil v prejšnjih desetletjih zelo razširjen, da so namreč Slovenci že od nekdaj prebivalstvo Balkanskega polotoka, je danes popolnoma ovržen.

Prokopij, znani zgodovinar, pravi, da so bili Slovenci visoki in jaki, sirovi, zanemarjeni, dobri, gostoljubni, trmasti in ponosni. Zlikovci so med Slovenci bili redka prikazen. Poslanci so potovali brez orožja, samo s plunko. Od leta 518 do 602 so Slovenci vpadali preko Silistrije, Dobrudže, Vidinske oblasti v bizantinsko državo, plenili in rušili po Balkanu. Velik napad Slovenov je bil 584. Ivan, škof efeški, piše, da je tega leta prekleti narod Slovenov oplenil vso Bizantijo do Grške, Tesalonike in tračanske pokrajine. Majhna slovenska četa se je pojavila celo pred Solunom, a je bila odbita. Močni cesarji v Bizantiji so v začetku zmeraj z uspehom odbijali vse slovenske napade. L. 602 je sedel na prestol v Carigradu Fokas, razkošen in slab vladar, ki ni mislil, kako bo

Včes v Macedoniji.

odpravil nered v državi in zavaroval državne meje pred Slovenci, Avari in Perzijci. Po 602 so se Slovenci začeli končno naseljevati v zemljah južno od Drave in Save. Naselitev Balkana se ni izvršila tako mirno, kakor mislijo nekateri zgodovinarji. Izvršila se je postopno v teku 7. stoletja in krog 750 je bil ves polotok, izvzemši Morejo, Solun in carigradska okolica naseljen od Slovencev. Prihod Slovencev na Donavo, njihovi vpadi proti Bizancu in naselitev na Balkanu so opisani v romanu »Pod svobodnim solncem«. Stari prebivalci današnje Južne Srbije in Macedonije so se umaknili v planine. Albanci so ostanki starih Ilirijev in Vlaha, ovčarji našega Juga, ostanki starih Rimljanov.

Bolgari.

Zdržema naseljene Slovence na Balkanu so pokvarili Bolgari, turško-tatarski narod, ki je prodril 679 na naš polotok in pokoril 7 slovenskih plemen v današnji Bolgariji. Malo je bilo Bolgarov, baje samo 10.000 mož, toda bili so dobri vojaki. Bolgari so se kmalu v slovenskem morju pretopili v Slovane, a so do dandanes obdržali še neke tatarske poteze in lastnosti. Postave so majhne, imajo veliko glavo, močno razvite podočnice, oči često mongolske. Njihova priljubljena hrana je riž. Pridni so in delavni, dobri organizatorji, a krvoločni in sirovi. Ko so se Slovenci naselili na Balkanskem polotoku, so še dolgo živeli ločeno po plemenih. V Macedoniji se omenjajo plemena Mijači, Brsjaki, in v okolici Soluna Poljani. Šele v prvi polovici 9. veka so se pojavile prve slovenske države, srbska in hrvaška. Prvo je zasnoval po bolgarskih virih Vlastimir med rekami Pivo, Taro in Limom okrog 840. Srbi v Južni Srbiji in Macedoniji so ostali še dolgo brez svoje države. Slovenci so ob svojem prihodu dobro vedeli, da so prišli v tuje zemlje, a so le skušali obdržati svojo samostalnost vsaj tedaj, ko so vladali v Carigradu slabiči. Močni vladarji, kakor Konstantin III. in Justinijan II., ki so, mimogrede povedano, z uspehom odbili po preroku Muhamedu navdušene Arabce, tudi našim Slovenom na Balkanu niso prizanesli. Prodrli so daleč v slovensko ozemlje, med Strumo in Vardarjem. Konstantin je 658, Justinijan pa l. 688 podvržal Slovence začasno in odpeljal v suženjstvo v Malo Azijo veliko število naših prednikov. Zanimivo je, da se baš med temi sužnji v Aziji, ki so stanovali prej med Strumo in Vardarjem, torej v južni Srbiji, spominja prvič beseda Srb (Gordo Ser-

bon). Danes nemirni Štipljani kar neradi slišijo besedo Srb, vendar pa odgovarjajo na vprašanje, kaj so po narodnosti: da so Macedonci ali Starosrbi. To ime v teh krajih ni tako nepoznato, kakor nekateri trdijo.

Bolgari so v 7. in 8. stoletju širili svoje meje proti zapadu; 809 so zavzeli Serdiko, današnja Sofija, pokorili Srem, pod vodstvom kana Kruma strašno oplenili Južno Srbijo in Macedonijo. L. 811 postane Macedonija zopet pokrajina bizantinskega cesarstva. Novi bizantinski imperator Mihael je odstopil Bolgarom Južno Macedonijo, del današnje Južne Srbije (Skopeljsko oblast). To je bilo v letih od 830 do 840. Tekom 9. stoletja sta menjali Južna Srbija in Macedonija, kakor trdi bolgarski zgodovinar Kondakof, večkrat svojega gospodarja. Za vlade velikega bolgarskega cesarja Simeona je bila Južna Srbija in Macedonija pod bolgarsko upravo, kajti meje bolgarske države so bile tedaj Jadransko morje, Črno morje in trdnjave Carigrada. Po smrti cesarja Simeona 927 se je Srbija otrešla bolgarskega suženjstva, Južna Srbija in Macedonija sta pa ostali še dalje v okviru bolgarske države, kajti Raška je širila svoje meje na zapad in sever. Bolgarija je še dalje propadala, morala je plačevati davek Oğrom, in bizantinski cesar Jovan Cimisk l. 971 ni izgnal samo Bolgarov iz Macedonije in Skopske oblasti, nego je celo uničil bolgarsko cesarstvo.

Stari Slovani so bili ob prihodu na Balkan pagani. Verovali so v dobre in slabe bogove, višje in nižje. Prokopij pravi, da so Slovani verovali v enega Boga, stvarnika bliska in gospodarja vsega sveta. Žrtvovali so mu govedo in druge žrtve. Spoštovali so tudi reke in vile. Starslovanski bogovi so bili: Perun, bog groma, Dajbog, bog svetlobe, Valos, bog čred. Slovani pagani so izbrisali vsak sled krščanstva na Balkanu. Rim in Carigrad sta morala začeti zopet misijonsko delo. Cesar Heraklij je poklical duhovnike iz Rima, da širijo krščansko vero med pagani v Srbiji in Macedoniji. Njih delo ni imelo zaželenega uspeha. Večina južnih Slovanov je ostala v paganski veri in šele močni Vasilij I. (867—886) je prisilil vsa slovanska plemena, da so se pokristjanila.

Sv. Ciril in Metod.

V tem času sta živela naša slovanska apostola Ciril in Metod.

Ciril, od doma Konstantin, je bil sin vojskovodja Leona iz Soluna — tako nam pripoveduje panonska legenda.

Po narodnosti je bil Grk. Ko je imel fantek 7 let, se je začel zanimati za knjige. Pri nekem starcu se je učil slovnice, pozneje ga je poslal oče v Carigrad, da se uči skupno s cesarjevičem Mihajlom. Učitelj modroslovja in višjih ved mu je bil znani patriarh Focij, ki je ločil vzhod od rimske cerkve. Da bi ga ne oženili, uteče Ciril v neki samostan ob Bosporu in postane menih. Po svojih potovanjih pri Saraceni in Kazarih postane profesor vseučilišča v Carigradu. L. 863 je prosil Rastislav, moravski knez, cesarja Mihajla, naj mu pošlje misijonarjev, zmožne slovenskega jezika. Mihajlo izbere Cirila in Metoda, ker sta bila iz Soluna in so vsi Solunci razumeli slovenski. Metod je bil nekaj časa za kneza nekega slovanskega plemena, verjetno v okolici Soluna, a je kmalu opustil ta poklic, šel v Olint in se pomenišil. Pozneje je bil prijor bogatega samostana. Ciril in Metod sta se odzvala. Preden sta odšla na Veliko Moravsko, je Ciril še omislil slovensko abecedo-glagolico; nato prevedel na slovenski jezik nekaj bogoslužnih molitev in tako pripravljena sta odšla sveta brata skozi Panonijo na Moravsko in tam tri leta širila krščansko vero v slovenskem jeziku. Papež Nikolaj ju je poklical v Rim, da se prepriča o njuni pravovernosti. Pri nas, na slovenskem Koroškem in na Gorenskem, pripoveduje narod, da sta Ciril in Metod potovala skozi šentlenartsko faro čez Koren na Dovje, in da sta brala sv. mašo pri Sedmih Studencih v slovenskem jeziku. Papež se je prepričal o njuni pravovernosti, odobril slovenske obredne knjige, jih blagoslovil in posvetil Metoda v škofa. Ciril je umrl 869 v Rimu in je pokopan v baziliki sv. Klementa. Metod se je vrnil kot škof v Panonijo in Moravsko in že prihodnje leto ustanovil panonsko škofijo. Nemški duhovniki so začeli sedaj preganjati Metoda in njegove učence. Posebno ognjevit sovražnik Metodov je bil dvorski duhovnik Viking. Radi nemških zavistnih spletk je moral Metod še drugič v Rim. Dokazal je, da so nemška obrekovanja neutemeljena, narkar je prejel od papeža nadškofovsko čast. Vrnivši se iz Rima, je Metod nadaljeval apostolsko delo, a Nemci so ga le sovražili in spravili celo za dve leti v zapor. Šele posredovanje papeževega nuncijskega ga je rešilo. Umril je na Velehradu 6. aprila 885. Njegov naslednik je bil Gorazd. Hujskanje nemških duhovnikov in nevhvaležnost Svetopolka, naslednika Rastislava, je prisilila Klementa, Nauma in Angelarja, Metodove učence, da so se vr-

nili preko Beograda v svojo domovino. Bolgarski cesar Simeon je poslal Klementa in Nauma v Kutmitzivitza v jugozapadni Macedoniji, na obale ohridskega jezera, kjer sta nadaljevala od Cirila in Metoda začetno delo: predstavljali so cerkvene knjige iz grškega na slovenski in širili besedo božjo med narodom. Klement je umrl 916 in bil pokopan v samostanu Pantelejmon v Ohridu, a 6 let pred njim Naum.

(Dalje prihodnjč.)

† Prof. dr. Franc Kos.

V Gorici na Corsu smo ga srečavali in srečavali smo ga ob bregovih Soče in še drugod v goriški okolici in visokorastel mož s košatimi brki in ščipalnikom, izza katerega je gledalo dvoje oči, ki jih je bila sama dobrota, je vzbujal našo pozornost.

»Kdo je?«

»Profesor!«

Profesorjev smo mnogo srečavali, a ne eden nas ni tako zanimal, da bi prašali dalje. Ob njem pa se nismo zadovoljili s splošno označbo.

»Profesor? Kateri?«

»Profesor dr. Kos.«

»Kje uči?«

»Na ženskem učiteljsčju!«

In spomnili smo se knjige »Spomenica tisočletnice Metodove smrti« (1885) in še »Doneskov k zgodovini Škofje Loke in njenega okraja« (1894) ter »Vzgojeslovja« (1890) in še te in one zgodovinske razprave, ki smo jo brali v tem ali onem listu, in

brezmejno spoštovanje je vzrastlo v naših srcih, ker profesorjev-pisatelj po Kragljevi smrti v Gorici nismo imeli in poznali. In če se je pripetilo, da je hotela katera učiteljsčnica slovensko nalogo izpod peresa fantagimnazijca, je bilo prvo prašanje: »Kdo uči?«

Če je bil odgovor »Kos«, je fant ali odpovedal ali pa se je res potrudil, da je bila naloga dobra. Iz spoštovanja do profesorja Kosa!

In polagoma smo izvedeli še več.

Profesor Kos se bavi s slovensko zgodovino kot še nihče doslej. Knjižnico ima tako kot nihče v Gorici in predvsem sama zgodovinska dela. V času epike smo živeli in sanjali juške čase naših pradedov v prošlih dobah in obdajali v svetem pričakovanju novih del in razkritij profesorja z novim sijem spoštovanja in občudovanja. In vrhu vsega smo ga srečavali včasih še s Simonom Gregorčičem. In smo sklepali:

»Kdor hodi z Gregorčičem, ni navaden človek!«

Daleč so goriški časi in zgodovinar profesor dr. Fr. Kos počiva danes pri Svetem Križu v Ljubljani, kamor smo ga spremili dne 15. marca 1924. Edeninsedemdesetletni mož, še krepak na oči, je podlegel nenadoma kratki bolezni, ki mu je iztrgala pero iz rok ob analih slovenske zgodovine.

Tudi vem danes: v Selcih se je rodil dne 24. decembra 1853 in studiral gimnazijo v Kranju in Ljubljani in še dunajsko vseučilišče, kjer so mu bili tovariši Simon Rutar, Fr. Šuklje, Kaspert, Vrhovc in Vrhovnik, in je nastopil prvo službo na goriškem učiteljsčju, odkoder je moral za par let radi svojega dela, ki so mu ga hoteli onemogočiti, v Koper, kjer je učil in bil obenem okrajni nadzornik za slovenske šole. Iz Kopra se je z zrahljanim zdravjem vrnil v Gorico in učil na ženskem učiteljsčju do leta 1910, ko je bil na lastno prošnjo upokojen. V miru se je želel posvetiti vsega raziskavanju slovenske zgodovine.

Dobra štiri leta je delal, pa je prišel maj leta 1915 in Kos je moral iz Gorice. Težko je šel in težko je rešil svoj zaklad — knjižnico. Med vojno je živel na Dunaju in porabil čas v arhivih, išoč virov naše prošlosti. Po zlomu se je vrnil v Ljubljano in delal svoje življenjsko delo »Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku«, katerega je l. 1903, 1906, 1911, 1920 v štirih obsežnih knjigah izdala Leonova družba v Ljubljani. Ob koncu pete knjige mu je zastalo pero, ki je pisalo tudi še v Ljubljanski zvon in

v Dom in svet in v Čas in v Izvestja Muzejskega društva in v Časopis za zgodovino in narodopisje, v Razprave društva za humanistične vede in v Jadranski almanah.

Slovenska Klio je zastrla obraz.

Naš najboljši in največji zgodovinar je umrl.

Z našo zgodovino bo živel njegov spomin.

L.

Novе knjige.

Sienkiewicz - Mole: **Potop.** Zgodovinski roman. 1. in 2. snopič. V Ljubljani, 1924. Založila Tiskovna zadruga. Strani 128.

Z istim zadovoljstvom kot roman »Z ognjem in mečem« bo sprejelo čitajoče občinstvo tudi roman »Potop«, ki je začel izhajati v snopičih pri Tiskovni zadrugi. Tudi ta, druga knjiga Sienkiewiczjevih del je okrašena z lepimi slikami. Naročila sprejema Tiskovna zadruga v Ljubljani. Knjiga je za ljudske knjižnice kot nalašč.

France Stelè: **Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih.** Kulturno-zgodovinski poskus. — To delo, ki ga je Nova založba v Ljubljani pravkar izdala, je slovenska javnost že dolgo potrebovala. V njem opisuje konservator dr. Stelè razvoj umetnosti (stavbarstva, kiparstva in slikarstva) na Slovenskem od najstarejših časov do današnjega dne. Pisatelj je dobro razumel potrebe modernega čitatelja, ko se je odločil, da ne poda zgolj statistike umetnostnega dela na Slovenskem, marveč da opiše duha našega umetnostnega ustvarjenja v tesni zvezi z ostalimi kulturnimi dogodki doma in v tujini, ki so soodločevali v našem duševnem življenju. A čeprav je bil glavni namen knjige, da zariše jasno črto umetnostnega razvoja med Slovenci, je pisatelj vendar tudi navel najvažnejše umetnostne spomenike in najbolj odločilne umetniške osebnosti, tako da delo dejanski predstavlja prvo slovensko umetnostno zgodovino. Besedo knjige pojasnjuje velika množica slik v tekstu in na prilogah, spričo katerih se cena knjige mora označiti kot zelo nizka.

Knjigo naj bi si nabavili župnijski uradi za svoje knjižnice in razna prosvetna društva. Če jo bodo brali, bo brez dvoma otela marsikako umetnino pred razdejanjem in uničenjem, posplošila bo umevanje naše umetnosti in nam morda pomagala odkriti še marsikak dragocen košček naših umetnin, ki bi se utegnil sicer izgubiti ali pa za sramotno ceno prodati tujcu.

R. R.

Prof. dr. Fr. Kos.

Mladikarjevi odgovori.

Lojze P., Ravni. Radi bi videli kako svojo stvar natisnjeno in ste nam poslali »Pomladni sen«. Berimo!

Skozi gozd osamljen
stopa Vesna mlada,
suje v gozd po sveti
vseposod zelenja,
v grm vsak pričara
ptico drobno, lahkokrilo.
Gozd odet je vseposodi
v jasno, svatovsko odelo,
v vrhu vsakem ptica drobna
žvrgoli čarobno pesem.

Črtajte tretji, četrti, peti in šesti verz in berite znova! Kaj, ali ni bolje? Vidite, kar je že nakazano, tega ni treba razpredati, zlasti ne tako neokusno (»v gozd po sveti vseposod«, v petem verzu ritem!) in v tem slučaju še posebno ne, ko v ostalih štirih verzih, ki se strnejo s prvima dvema res v celoto, poveste dosti bolje, dasi še ne vzorno, isto.

Tedaj pomlad, veselje, življenje, polno moči in vere! Človek bi zavriškal. Ne, ne more se veseliti lepote, ki jo nudi pomlajena narava: Zagrenjenega »potnika« pripeljete v gozd:

Potnik truden, lačen
todi (!) mimo (!) speje
z žalostjo v srcu, (ritem!)
ker ga (!) svet prezira
revnega človeka (!);
še pogleda lepega mu
nikdar ne privoščiti,
suva in odganja ga od praža
ljudstvo trdosrčno, lahkoživo.
Bog ne bo poslušal njihove (!) molitve
'z (!) src nevernih, izdajalskih;
slišal bo pa prošnjo
režeza gorečo,
ki ga v srcu ljubi
in skazuje vdanost,
ki je zanič'van (!), a ne — (!)
z a n i č u j e . . . (Podčrtano v originalu!)
Sliši in posluha (!)
ptičev drobnih petje.

Kako kratko in lepo je Vaše socialno razmišljanje Gregorčič že pred petdesetimi leti povedal:

Za vse je svet dovolj bogat
in srečni vsi bi bili,
ko kruh delil bi z bratom brat
s prav srčnimi čutili!

Pa kaj Gregorčič! Kdo bi danes gledal na izklesan jezik in zvočnost verzov! Naš čas ima svoj prav!

In v svojem »pesniškem« jeziku pripovedujete dalje, kako potnik omamljen od lepote zaspi »in ne čuti več pekoče žeje in boji nič več v srcu žgoče ne revščine ne žalosti ne osamljenja.« In še poveste, da »ni odprl potnik več očesa« in kar je umevno, da »ni videl solnca več na jasnem nebu, ne svetlih, zlatih zvezdic na obzorju«. Tudi »uho je gluho pesmim pevcev gozdnih« in sploh »ni čutil več bolesti v

duši svoji«, ker »srce v prsih je prestalo biti« in »sanja trudni potnik sanje večne . . .« (!). Bog mu daj mir in pokoj, da bi Vas ne hodil strašiti, ker zaslužili bi, ko si upate to svojo stvar imenovati — pesem!

Skt., M-í-r. Bog varuj, če bi vse poslali! Še premalo sta tehtala s součencem, ki bi ga morali poslušati in obdržati te svoje verze kot petošolsko skrivnost. Veselje bi imeli z njimi, tako Vam ga moram pa skvariti. Devet »pesmi« obsega Vaša pošiljka. Pogledjmo nekatere!

Prva je »Poljska idila« in se glasi:

Lepa idila
se v svilo zavila
in šla je čez polje
v jutru nebeškem.

Lahno stopila
iz čašice je pila
čarobno pijačo:
lepoto, moč, srečo.

Po polju prihajam,
le komaj dohajam,
in čaše nagibam,
da pil bi čarobnost . . .

Človek božji, ali ne čutite, da je to zveržena nesmiselnost! Ali veste, kaj je idila? Zdi se, da ne. In ste vendar v peti šoli. Mastno dvojko — cvek bi rekli ljubljanski študentje — bi Vam primazal!

Druga, »Naša pesem«, je kratka:

Čakali smo, čakali,
pa nismo plakali . . .
Sedaj pa več ne čakamo
in plakamo ter plakamo . . .

Pitijska modrost! Kdo naj jo reši? Politik, ki bi se prišel »les učiti« in bi jo postavil za moto svojemu govoru, ali »potnik« Lojzeta P. Ravnega? »Pojte, pojte žabam žvižgat, saj še vlak »eksportni« na Vas čaka!« Porabil sem ta dva sklepna verza iz Vaše četrte »Ob železnem tiru« — dovolil sem si popravek »na Vas« iz »name« v originalu —, da povem sodbo o drugi in obenem označim četrto samo, ki je miselno in formalno neužitna, kakor so tudi »Judež«, »Mati, ti molčiš«, »Nevredni ženin« in »Pri materi«.

»Ideal« odgovarja povsem »Poljski idili«:

Moja misel se visoko dviga
tja nad beli Everest.
Toda, tam je duhomorno,
tesnoprnsno mi življenje.
Mrzlo je . . . in zebe me . . .
Bojim se, da bi končal,
ah . . . tam . . .

Takih »duhomornih« in »tesnoprnsnih« stvari ne pošiljajte več, če imate kaj vesti! Če bi poslali samo »Tvoj jek«, ki je res topel, bi bil zadovoljen z Vami, tako pa nisem!

Naše slike.

Pričujoča številka razkazuje naročnikom in bravcem »Mladike« naše planinske kočice, kamor hitijo stotine planincev v mesecih oddiha. Slike in klišeje nam je posodilo Slov. plan. društvo, za kar ga toplo zahvaljujemo.

Kredarica. Tu stoji Triglavski dom, ki je najvišje planinsko zavetišče v Jugoslaviji. Poleg doma je majhna kapelica, v kateri je v turistijski sezoni vsako nedeljo sv. maša. Na Triglav je od tu samo še slabo uro. A že pri domu se ti nudi prekrasen razgled. Čarobno je pa tu v jasnem zimskem jutru, ki nam ga kaže slika.

Kadilnikova kočica na Golici leži o binkoštih sredi najlepših narcis. Ta jako priljubljen izlet narediš z Jesenic lahko med jutranjim in večernim vlakom. Žal ti pa ne bo, ako prenočiš v koči. Kajti pogled na triglavsko pogorje, kadar gori v večerni zarji, in na razsvetljeni Beljak, ki skrivnostno žari globoko dolj v temni noči, ti bo drag spomin na Golico.

Vodnikova kočica stoji nekoliko nad planino Velo polje. Planinec se na triglavski poti iz Bohinja rad tu ustavi, da malo počije, uživa krasen razgled na Triglav in njegove mogočne sosedice ter prisluškuje zvonjenju zvoncev črede, ki se pase po zeleni trati pod njim.

Velika planina (1648 m). Na njo je krasen planinski izlet, ki ga lahko narediš brez vsake planinske opreme. Tu gori se razprostira tudi ena največjih naših planin, polna živine in pastirskih jako zanimivo zgrajenih stanov. Za planince je preskrbljeno v koči SPD, ki je tudi pozimi oskrbovana. Takrat namreč po snegu kar mrgoli smučarjev. Poleti pa je prijetno ležati in ogledovati verigo kamniških planin in lepo ljubljansko polje.

Frischaufov dom je najlepša in najudobnejša postojanka v Savinjskih planinah. Dobro je oskrbovana, leži takorekoč v naročju najlepših vrhov in je izhodišče za nebroj težkih in lahkih pohodov. Jako pripravna je za daljše bivanje.

Gradnja Krekove kočice na Prtovču.

Obrazi naših ljudi.

Caspere Gozzi. (Prevel J. Gorjan.)

I. Ljubezniv človek.

Lisander, ki ga je sluga obvestil, da prihaja prijatelj na obisk, stiska zobe, škriplje z njimi, tolče z nogami ob tla, divja, gode kot medved. Prijatelj vstopi: Lisander spravi obraz v kaj prijazne gube, veselo in vljudno odzdravi; ljubeznivo sprejme, objame prijatelja, mu nasuje poklonov: pritožuje se, da ga že toliko časa ni videl; grozi mu, da bo silno ogorčen, če bo prijatelj še dalje odlašal obiske. Naprosi ga, naj mu pové, kako gre ženi, otrokom, kako z opravki. Dobre vesti ga poživijo, žalostne ga spravijo v žalost. Pri vsaki besedi ima nov obraz. Prijatelj se pripravlja k slovesu: »Ah, zakaj tako naglo?« vzklika on. Komaj se premeša, da ga pusti oditi. Zadnje besede so: »Ohranite me v spominu! Pridite spet kaj! Moja hiša je Vaša hiša ob vsakem času!« — Prijatelj gre. Ko se sobna vrata zapro, pravi Lisander slugi: »Ah, ti osel... ali ti nisem že tisočkrat dejal, da ne maram vsiljivcev? Rekel bi mu bil, da me ni doma. Takihle jaz ne maram.«

Lisandra hvalilo vsepovsod, da je ljubezniv človek.

II. Trdosrčnež.

Kornelij le malo pozdravlja, ko ga pozdravljajo, trudoma odzdravlja; ne stavi nepotrebnih vprašanj; ko ga vprašujejo, odgovarja s par zlogi. Za poklone je lesen in jih sploh ne dela; nikočar ne objema radi ceremonij; strupenih dovtipov ne pripoveduje nikoli; pohvali obrača z zaničevanjem hrbet. Ko posluša malopomembne besede, zadrema ali pa zeha. Če čuje o bridkosti kakoga prijatelja, se užalosti, prebledi in solza mu stopi v oči. Njegovi stiski ponudi v pomoč brez besed svoje delo in denarnico. Splošna sodba je, da je Kornelij trdosrčnež.

III. Pristrčen človek.

Kdo bi verjel, da Julij nima ljubezni polnega srca? Vse moje težave spremlja s sočutjem, ki je pa sumljivo, ker ima za vsako mojo težavo pripravljeno svojo. Če je toča pobila moje posestvo, mi po dveh v naglici izrečenih besedah sožalja, pripoveduje, da je pred petimi leti povodenj odnesla njegovo vas. Moja žena da je bolna? Oh, on objokuje to bolezen in mi pove, da je pred dvema letoma umrl v njegovi hiši hlapec. Hiša da se mi je podrla? Pred par meseci je on svojo popravil. Okradli da so me? Julij preklinja tatove in mi zupa novico, da je pomotoma zamenjal ključke svoje omare. Vse, kar Juliju povem, krepi v njem ljubezen do samega sebe.

IV. Človek, pred katerim vse beži.

Silvij se drugim zdi nagnjen k melanholiji. Je hladen družabnik in dolgočasen. Gre obiskat tovariša in ga ne najde doma. Hoče govoriti in skoro pri vsaki besedi ga pretrgajo. Kot da bi bil okužen, bežijo pred njim. Ima bistro glavico, a ne more je pokazati. Njegovi sovražniki pravijo, da ni za nič; manj zlovoljni skomizgnejo z rameni, ko ga vidijo. Ni slab človek, a ženske pravijo, da ima neznosen gobec. Ni ga, ki bi odprl uho njegovim pametnim besedam, kihne in nihče ga ne sliši. Silvij nima lir.

V. Človek, ki hvali in graja.

Slišal sem pred dvema mesecema govoriti Olivierja o Rihardu. Ni hodil po zemlji človek, ki bi bil boljši od Riharda. Dobrota nad vse druge, srce kot med in sladkor. Hvalil je vsak njegov izrek, povzdigoval do neba vsako njegovo dejanje. Noben človek mu ni enak v znanju. V načinu, kako je vladal družino, je bil zanj čudež, v nogovorih vedrost in duhovitost. Polagoma pa je Olivierjeva zgovornost

gledé Riharda utihnila. Kmalu ga je začel celo grajati: »Zlobnež je, slabo srce ima; ne ve, kaj govori in ne, kaj dela. Po njegovi krivdi drevi družina v prepad. Vsem je v nadlego.«

Rihard mu je bil pred enim mesecem posodil denar.

Za smeh.

Katehet: »Kako dolgo sta bila Adam in Eva v raj?«

Jakec: »Do jeseni.«

Katehet: »Kako to?«

Jakec: »Ker so jabolka šele v jeseni zrela.«

Uganke.

Urednik: Peter Butkovič-Domen,
Zgonik, p. Prosek, Italija.

1. Ugani!

(Orel, Dravljje.)

Povej mi:

česa se človek boji,
dasi prav dobro zna,
zanj strah je le ta,
ko njega več ni;
v življenju pa niti minute
ž njim ne živi?

2. Časovna uganika.

(Marica, Gorica.)

```

☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆
i o o e u r a
● ● ● ● ● ● ●
o e a a u n e
☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆

```

Namesto zvezdic in pik vloži sledeče črke: A, C, C, D, I, K, L, M, M, N, N, N, N, R, S, S, S, T, V, X, X. Dobiš besede od zgoraj navzdol sledečih pomenov: krstno ime, slovenskega geografa, krstno ime, državo, latinsko ime za potratnost, reko v Jugoslaviji, pogerje na slovenski zemlji. Pike značijo rimsko število.

3. Računska naloga.

(F. K., Babno polje.)

Neki poverjenik v Jugoslaviji je poslal za l. 1924 Družbi sv. Mohorja 930 Din. Letnih udov je v kraju eden več kot 19 krat toliko kot dosmrtnih, ki so vsi pod št. 3220. Vezani molitvenik je naročilo štirikrat toliko udov in še eden več kot je dosmrtnih.

Koliko ima kraj letos dosmrtnih udov, koliko letnih in koliko udov je naročilo molitvenik?

4. Iz tehnike.

(Schiffner Fran, Kočevje.)

Pri zgradbi nekega mostu so inženjerji sestavili sledeči troškovnik:

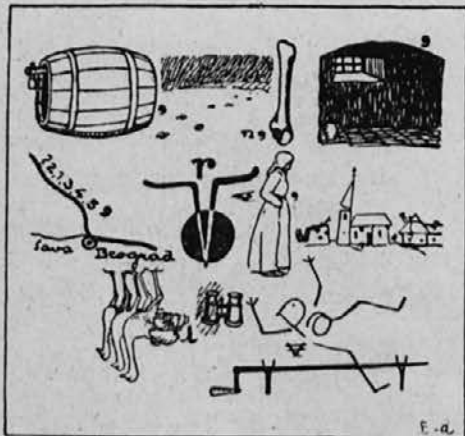
- 1. priprave . . . . . 3100-00 K
- 2. praгови . . . . . 20000-00 »
- 3. tesarji . . . . . 13102-00 »
- 4. delavci . . . . . 40000-10 »
- 5. kamenje . . . . . 20100-04 »
- 6. meritve . . . . . 200-10 »
- 7. surovo železo . . . . . 14020-00 »
- 8. žreblji . . . . . 300-00 »
- 9. vijaki . . . . . 300-00 »
- 10. nakup lesa . . . . . 10110-10 »

Po odbitih izplačilih gradbeni tvrdki v znesku . . . . . 71399590-00 » ostanejo celokupni stroški . . . . . 71521122-34 »

Kje je zgrajen ta most (natančna označba)?

5. Podobnica.

(E—a. Ljubljana.)

Rešitev ugank

v 6. številki.

- 1. Istopisnica: Starejši deček pase, mlajši pa se igra.
- 2. Posetnica: Palestina.
- 3. Naloga iz kemije: Kisik, klor, dušik, cink, kisik, žveplo, žveplo, vodik, natrij = Kri ni voda.
- 4. Uganka v nasprotjih: Dan, resnica, jok, obup, žalost, antipatija, lenoba, ostrost, vročina, revež, edinost, napuh, čast, izhod, čednost = Dr. Joža Lovrenčič.

6. Črkovnica.

(Stric Jože, Bloke.)

```

    A
    a A a
    a A a
  C C C Č Č Č D D D E E
    e f f g H i j j i
    i i i k K k l
    l M m
    n n N n n
    o O o
    r R r
    r r R r r
  S S U V V Z Z Ž Ž
  
```

- 1. Soglasnik. — 2. Jezikoslovec. — 3. Med poslednjimi rečmi. — 4. Široko po svetu znan kraj v Sloveniji. — 5. Ljudski pisatelj. — 6. Kraj blizu imenovanega pod 4. — 7. Rojstni kraj pisatelja Cankarja. — 8. Mesto v Sloveniji. — 9. Jarrem. — 10. Sodnijski sluga. — 11. Žensko krstno ime. — 12. Zgodovinar. — 13. Graščak na Dolenjskem. — 14. Junakinja v znani povesti.

Po sredi navzdol: naslov zgodovinske povesti. Počez (velike črke) zaporedoma: Kraj, kjer se vrši povest, pisatelj (ime in priimek) povesti, junakinja te povesti. Pod 13 omenjeni graščak je znan iz te povesti.

7. Skrivalica »Muha«.

(Domen, Zgonik.)

8. Besedna uganka.

(Orel, Dravljaja.)

Opat, glas, moč, omot, vtis, srd, okov, igra, Odesa, grba, otrok, Krka, pot.

Črtaj v teh besedah po eno črko in eno prideni. Črke, ki jih moraš vstaviti, da dobiš nove besede, dajo ime spomenika slovenskega jezika.

5. Borzno poročilo: Vsaka četrta črka (številka datuma), vzeta iz označenih mest, da odgovor: tri in osemdeset.

6. Demant (Kraljev pohod): Po knjigah samo ne prebiva modrost, ko mesec ne v zrcalu vode, ki, vtrjen v brezkončnih svetov širokost, blešči iz vodene posode; to znali že davno so vedni možje, za njimi je svet se postaral, a vendar še zdaj smo otroci ljudje, naš rod za nauke ni maral. (Fr. Levstik, Mladika 1868.)

9. Križ.

(Stric Jože, Bloke.)

```

    b b e e
    e e e e
  j j a a e e l l
  n n e e m m o o
  o o m m o o o o
  p p t t t t p p
    r r r r
    r r r r
  
```

- V četverokotniku: 1. Izraz iz kemije. — 2. Vrh človeške glave. — 3. Del zidu. — 4. Rastlina.

Počez in navzdol iste besede.

Kako moraš izpolniti ostanke vrst izven četverokotnika, da dobiš pod spodnjo četverokotnikovo in za desno njegovo stranico ime telovadnega društva »Orel«? Počez in navzdol iste besede.

10. Zvezde.

(Domen, Zgonik.)

Razpis nagrad.

- 1. Za vseh 10 ugank: Vezana »Mladika« 1923.
- 2. Za prvih šest (1—6): 50 Din.
- 3. Za zadnje štiri (7—10): Platonov zašovor in drama »Užitkarji«.

Določi žreb. — Vsak reševalec se sme potegovati le za eno nagrado. — Biti mora seveda naročnik »Mladike«, ali vsaj član družine, ki je naročena na »Mladiko«.

Vse rešitve (tudi z Goriškega) treba poslati do 20. julija 1924 samo na upravo »Mladike« na Prevaljah v zaprtem pismu. Rešitve po dopisnicah so neveljavne.

7. Lik: Abeceda prva otrokova veda.

8. Aritmetičen križ: Vodoravno so števila 9 7 5 3 1, navpično pa 8 4 5 6 2. Dobiš: $a - b = 25$; $c - d = 25$; $a + b + c + d + 5 = 25$; $4 + 7 + 6 + 3 + 5 = 25$.

9. Premikalnica: 1. V pepelnici noči, 2. Romarica, Ne tožim, 3. Sreča, Biser, Oljki.

10. Veznica: Začne se pri zlogu »hu«. Dobiš: Hudobnež je podoben siani, mož pošten je soince zlato, ki greje svet. (Gregorčič.)